

הՃחניון

במאה ה-21

כתב עת של הסטודיות המורים בישראל | כרך צ' | גיליון מס' 03 | אדר א' תשע"ו, פברואר 2016

חינוך
רוחני

לلتפס את הרוח

מיינדפולנס סותף את מערכת החינוך

פברואר 2016

דבר העורכת	04
had מקומי: אילית פישביין	07
had מקומי: שעوت פרטניות	12
מדור חדש אילית פישביין	

14 **חתויות:** בית הספר המשולש
בבנייה הירוקה מיכאל יעקובסון

חדר מצב

הסירה שביב לימודי האזרחות	16
אדר כהן	

20 **פני החינוך הציבורי**
סיפורה של שירין נטו-חאפי,
מנהל בית הספר התיכון בשכונת
הרכבת بدون אריה דין

הד בינלאומי

להתבונן בפריחת הסתוונית	54

הגר בוחבוט	58
האדם במרכז	

ביקור בבית הספר "תמיר", השותף לתוכנית "הזמןה לנינה"	
---	--

עתיד הלמידה: אפילו בסון הבינו שימושו חיב להשתנות נעמי מנדרלי-ווי	88
---	----

מורה ממוקם אחר: הפעם יפן חנן מסדר	93
---	----

עולם קטן: סיורים מרחבי המרשתת תמי אילון-אורטל	94
---	----

מה כוח המשיכה שלה? מהו סוד קסמה? ולמה היא תמיד תהייה רלוונטית? תואר שני בלימודי היהדות M.A. הוא המפתח להבנת העולם המרתך והמנון של היהדות

- התכנית משלבת לימודי אקדמיים ברמה גבוהה עם מחובות למסורת היהודית ולערכיה
- אווירה לימודית ייחודית באחת התכניות האקדמיות בארץ
- מטרת הלימודים היא הקניית תשתיית אקדמית להבנת תהליכי וריעונות יסוד שעצבו את היהדות והחברה היהודית מראשית ימיה
- תחומי הדעת הנלמדים: מקרא ופרשנות, תורה שבعلפה, היסטוריה של עם ישראל,
- הגנות יהודיות וחינוך יהודוי
- מסלול לימודי של יום אחד בשבוע, يوم שני בין השעות 18:00-09:00,
- בין המרצים: פרופ' נחם אילן, פרופ' זאב גרים, ד"ר אירוס בראונ, ד"ר מתניה בן גדריה, ד"ר אסתי איידמן, ד"ר אורנה יוסקין – אלפר, ד"ר ארנון עצמון, ד"ר שלומית קנדוי – הראל, ד"ר חנה דיזנסון

מלגות מיוחדות ומשמעותיות בתכנית
הלימודים מתקיים בקמפוס ירושלים ובקמפוס קריית אונו

הקריה האקדמית אום
Ono Academic College
משנים את הרוח בישראל

המרצים הטובים ביותר 2015
שנה שנייה ברציפות
על פי סקר התאבדות הסטודנטים

יחידת העילית של המחנכים בישראל!

המרכז ללימודים אקדמיים גאה להציג את סגל המרצים הבכיר ותוכניות הלימוד הטובות ביותר, אשר יכשרו אתכם מזורם להיות הדור הבא של המנהיגות החינוכית בישראל.

ה**הليمודים
מורכדים
ביום אחד
שבוע**

MA ביעוץ חינוכי
ההרשמה למחזור יוני בלבד!

MA בחינוך בתמחות חינוך מיוחד

- שילוב תלמידים עם צרכים מיוחדים-היבטים ורבת הCHARACTERISTICS
- יכולות מורכבות-היבטים רב תחומיים
- יכולות למידה מורכבות-היבטים רב תחומיים
- בעיות התנהגות על רצף ומגנון הלקויות-היבטים רב תחומיים

MA בחינוך בתמחות הגל הרך

MA בחינוך בתמחות תקשוב ולמידה

MA בחינוך בתמחות חינוך חברה ותרבות

MA בחינוך בתמחות ניהול וארגון מערכות חינוך

MA בחינוך בתמחות חינוך סביבתי

שפת פ' ייחודי עם הסטודיות המורוים!

* חברי ההסתדרות הזוכים למלגה מהסטודנטים ייהנו מלגה נוספת בגובה של 3,000 ש"ח
* המלגה אינה תקפה ליעוץ חינוכי.

בראש בית הספר לחינוך עומד פרופ' דוד חן, אלוי מצטרף סגל מרצים מוביל, ביןיהם:

- פרופ' עמרם רביב • פרופ' סיידי שטרואס • פרופ' יובל פוטרגלי • פרופ' מרים חזונטל • פרופ' עמי ולנסקי • פרופ' כהן שלו אמריך • ד"ר חלי בולס • ד"ר יפה בן עמי • ד"ר חנה בר-ישי • ד"ר ליה גת • ד"ר אלון הסגל • ד"ר עוזן פורזון • ד"ר עמייר לוי • ד"ר ענת ליבוביץ • ד"ר ניסן לוימור • ד"ר עירען חלאד • ד"ר יהוה מילר • ד"ר שאפיק מסאלחה • ד"ר נתע נוצר • ד"ר ירון סוקולוב • ד"ר אלעד פלד • ד"ר עמוס פליישמן • ד"ר שירה פרמן • ד"ר ג'ודי קוהאן-מס • ד"ר יidan קדר • ד"ר רות הדס • ד"ר שגיא שעדה • ד"ר שרה שדה • ד"ר חניתה שלו • ד"ר כרמלה איגל • ד"ר גילה קורץ • ד"ר עירית קין • ד"ר דב אורבן

החל ההורשה למחזור יוני ואוקטובר 2016!

הבדל בין תאוריה לקריירה | www.mla.ac.il | 1-800-40-40-90

لتפוס את הרוח

מאז אף תלמידים ומורים בבתי ספר בארץ הברית, אוסטרליה, ניו זילנד וכמה מדינות אירופה מתרגלים בשנים האחרונות מודעות קשובה – מינדרפלנס – מדייטזיה שמאמנת את התודעה להתקדם ולנכונה בהווה, בכואן ובעצמם. גם מערכת החינוך הישראלית מצטרפת למגמה העולמית, יותר ויותר בת ספר ממצאים את השיטה. ה יתרונות הטמוןים בפיתוח מודעות קשובה נידונים באלו מחקרים[U]ESCOים בתחום, הפסיכולוגיה והחינוך. תרגול של מינדרפלנס נקשר, בין השאר, להפחתת מתחים, להפחתת של ורדת וכאב, לוויזוט ורשי, לשיפור הקלש ויכולת הריכוז ומכאן גם לטיש עלייה מידה שנייה.

מעבר ליתרונות התועלתיים, במישור ערבי רחוב יותר, תשומת הלב המלאה שניתנת לרוגע, להווה המידי, בתרגול מודעות קשובה מבילה, לטענת העוסקים בכך, גם לפיתוח של קשב לאחרים, לחמל והאמפתיה, קרוי לחיבת יוצרים, תשומת הלב המלאה שניתנת

אר מינדרפלנס האורך אחד מתוך קשת רחבה יותר של פרקטיקות שימושות דגש על רוח האדם בחינוך ועל הרחבתה. תלמידים רבים בארץ כבר התנסו באישושה תכנית לימודים שנוגעת במדרדים שונים של רהוטנות, על הנגרותה האפשרית והמנוגנות. רוחניות היא אמונה מושג רחב ידיים ורב הגדרות, אך חוקרים מסוימים שוחחות היא חלק מהחויה האנושית וקיים באופן פוטנציאלי בכל בני האדם. עם זאת כדי להוציא מהכח אל הפעול וככרי להפיק ממנה שינויים ממשמעותיים בחיהם של בני אדם, נדרש עכורה, תרגול ומאזן.

יש הרואים בכך את ייoudו העליון של המעשה החינוכי: לאפשר לילדים מרחב להשתתפות רוחנית כדי שיוכלו למש את מלא הפוטנציאלי האנושי שלהם. גילוין הוא של חד החינוך עוסק ברוחניות בחינוך, בניסיון לרדת לעומקו של המושג הינו רוחני ובמיוחד הקונקרטי בבית ספר, בעבודתם של מורים ומורים וב��ורותיהם. הכנסת הממד הרוחני לחינוך, מקוים העוסקים בכך, עשוי לא רק להרחיב את הרווחה החברתית והנפשית של ילדים, אלא אף לאפשר להם לחוות את עצם ואת חיים מלאים.

טל' גולדשטייד

taligoldshmid@gmail.com

ברח' 11 ב כתובת קיר. רחוב מסילת ולפסון תל אביב-יפו, 17 בפברואר 2016

**הՃ

הՃ

החינוך**
אל המאה ה-21

י"ר מרכז: צוינשטיין

עורכת משנה: ד"ר טלי גולדשטייד

עורכה ועובדת: צביה קמינסקי

ערצת לשון: טמי אילון-אורטל

%;">מידיעת: דודה רם

כלם המרכז: רפי קוץ

השער: סטודיו נעם תמרי

מערכת מייצעת:

פרופ' רוני אבירים, פרופ' יזהר אופלתקה, פרופ' נמרוד אלוני,

ד"ר אלה אבריאל, אורנה ברדריאל,

ד"ר קובי גוטמן, רבקה גורפינקל,

צבי גני, צביה בדר, כביה הדרגן,

ד"ר איציק כהן, לבב אנטון, שגית להמן, אירית סנה, דזירה פן, גליה פינקלשטיין, רות קופינסקי, ד"ר טל גולדשטייד, צביה קמינסקי,

צוינשטיין

מול': הסתדרות המורים בישראל

מחלקת מנויים והפצה:

ר' ברוך, רח' ב' ירושה, 8, תל אביב-יפו, 62969

טלפון: 03-6922939, 03-69228221, 03-69228220, 15:00-08:00, א-ה,

המערכת:

"הՃ החינוך", רח' ב' ירושה, 8, תל אביב-יפו, 62969

hed@morim.org.il

מחלקת מודעות ופרסום:

אהובה צפפני

טלפון: 03-7516615, 03-7516614

פקס: ahuvatz@bezeqint.net

עשוי עסקיו מני
03-6922939

הՃ החינוך באתר הסטודיות המורים:
www.itu.org.il/Index.asp?CategoryID=804

ההד מוקומי

אילית פישביין

"לפנוי שאני המורה העיוורת, אני המורה שאכפת לה"

עלתה משפחתה לארץ. תחילת התגוררו בחיפה ולאחר כך עברו לאור עקיבא. "עד גיל 12", היא מספרת, "דריאתי בעין ימין. בגיל 12 קרתה לי תאונה. אחד החברים הכנסיס לי בטעות, מקל לעין ימין ומאו אני לא רואה". העיוורון נתח עליה באופן פתאומי, ללא הסיבה מואור תומכת שעורה לי לעבר או

תלמידי חינוך מיוחד הזוקקים לתגברות. יוסיפוב היא מורה עיוורת. "אבל היא רואה מהלב ומחושם אחרים שמאוד מפותחים אצלה", אומרת מנהלת בית הספר קרינה ריבלין, "עד כך שאחננו לפעמים פעמים בשבוע מגיעה יעל יוסיפוב, 26, עם יוני, כלבת הנגניה שללה, לבית הספר שכוחם שהוא לא רואה". יוסיפוב נולדה בכאקו שבאורביג'ן ללא אישון בעין שמאל. כשהייתה בת שנה וחצי

בית הספר "אלחריזי"
תל אביב

הרהימה מתקנת בחשבונו ובשפה לכ-15

מידע, ומסלולי הסירות יופיעו באתר האינטרנט זו.ORG. הרשמה באמצעות האתר בלבד

עמותת המורות
לקידום
ההוראה
וחינוך
מיוזה של
הסודות המוראים (ש.א.)

הסודות המוראים
מאז 1903

הסודות המוראים

יחד 2016
כלנו בסיפור הגדול

יום חמישי, ל"ג בעומר, י"ח באיר תשע"ו,
26 במאי 2016

אלפי עמיתים ייצאו מנகודות מרכזיות בארץ, לתור את הארץ בסירות
מגונים ומובהרים, הסירות יעברו במסלולים של נוף, טבע, מורשת ותרבות.

בסוף הסיורים נחננס כולם לאירוע מרכזי
בפארק אריאל שרון
באירוע המרכזי קיבלת פנים ומופע
שירי מימון ושםעון בוסיקלה
במופע המשותף

חברת פארק אריאל שרון

**עלות
לעמית/ה
70 ש"ח**
מספר הסיורים
המקומות מוגבלים
כל הקופות זוכת

www.itu.org.il

תלמידים עושים עסק

בית הספר "פתחן פסגות"
מגדל העמק

תלמידי מגמות קונדייטאות בבית הספר פתח עסך למכרז מאפים מעשה ידיים בתחום השוק העירוני. העירייה, השותפה לפ羅יקט, הקצתה את המקום לא דמי שכירות, ובו וחוויו העתידיים של העסק יוקשו לקידום ולשדרוג הקונדריטוריה.

"הימים יקנה לתלמידי המגמה אופק תעסוקתי", אמרת רב-כה אלימלך, מנהלת בית הספר, "ובעיקר כלים ותוכנים בנושאים יזמות עסקית. אנחנו יוצרים בערום מסגרת חברתיות-תעסוקתית שתאפשר להם מפגש מאורגן ומסודר עם עולם העבודה".

את התכנית, שהשתפים לה גם האגף לשירותים חברתיים, המונ"ס הירושני, החברה הכלכלית וראשי תכנית "עשינו עסק" של ציונות 2000, מנהל אפי טולדנו והרכות היא אלוה הראל. לדבריהם, המיום נועד לקדם בפרק התלמידים ימות אשית, התנהלות

כלכלית נcona, שיווק ושיווק ומתח עסקי. במסגרת התכנית עוברים התלמידים קורס במיכרות והם מלומדים במודיעת תעסוקה מקצועי. בשלב הבא יורח הפ羅יקט גם למגמת דפוס דיגיטלי בבית הספר.

מועדון הגראפיטי

בתיה ספר שוניים
עפולה

במקלט שהקצתה העירייה באחד מבתי הספר בעיר פועל סטודיו לאמנות רחוב, הפתוח לכל בני הנוער בעיר. "הדרין", אומר יוסי פחימה, מדריך מתעם האגודה למלחמה בסמים ויום הפ羅יקט, "היה לי את עצמה. אני זכרת את עצמי כי לדלה אמרת שכשאגד אל רוזה להיות כמו מרים. בזכותה, אני מרגישה, מה שפה נפה". עלי יוסיפוב, "אני לא צריך לדעת איך התלמידים שלי נראים, חשוב לי לדעת מה אופיים, מה יש בפניהם שלהם". צילום: דן חיבובי

על יוסיפוב. "אני לא צריך לדעת איך התלמידים שלי נראים, חשוב לי לדעת מה אופיים, מה יש בפניהם שלהם". צילום: דן חיבובי

הילדים הקטנים, שבכל זאת חשו מכבב להצלחה, שמדו יום מתעניינת ועוזרת". איך הוצאות מטבח אליהם? "הוצאות במטבח מטבח מטבח מטבח מטבח". ייחד עם המנהלת והמורה זה כבר סיימי 12 שנות לימוד, אבל הרגתני לא שיכת, שהמערכת ויתרה עלי. כל מה שהיה טובתו נטה בפה שלו מבחןת המעדת, לא חשוב. בסופו של דבר מצאתי את עצמו עסוקת באמנות רחוב. כשראית נעדרים מקשישים גראפיטי על קירות, הייתה אמרת להם 'בואו נעשה יחד', ואו פגשת את יוסי פחימה. הוא הציע לי 'קח את המוניטין', והוא אמרת לך מה כותבת, וכך אני בודקת אם אני יכולה את המשימה".

לא קשה לתלמידי יلد בלוי ליאות אותן? "אני לא צריכה לדעת איך התלמידים מוגבלים מפניהם, החשוב לי לדעת מה אופיים, מה יש בפניהם שלם. אני מכינה לעצמי את כל החומר שהוא זוק לו בכתב בריליאנט והרבה על מומנויות קריית הילידים לאהר הראיון התקבלתי. אחרי שנה באור עקיבא ארצי לעבר לטל אביב וככה הגעת לפניהם את 'אלחריזי'."

ריבבלין: "אלחריזי" הוא בית ספר שמאמין בשילוב של בני אדם עם קשיים ומוגבלות, והוא אומר לא רק בשילוב של תלמידים עם קשיים, אלא גם בשילוב מורים עם קשיים. וזה הדבר הנכון בשילוב. הסכמנו שמחינת הילדים חשוב שיתחו מורה קצת אחרת ושילמדו שלבנוי אדם עם מוגבלות עם קשיים, אבל יש גם תלמידים עם קשיים. וזה הדבר הנכון בשילוב. מורה שיתחו מורה קצת את קשיים גזירות. התכוונו לקרה בוואה של יעל, חשבנו כיצד לאפשר לה לפעול באופן מיטבי. הילדים באים לחדר שלה, שמכלת הילה הוגדר והותאם לשכילה. היום יעל וגם יונתן הם חלק מתנו, ואני מרגישה שגם זכותנו להעסיק מורה כמו יעל". ■

תהליך ההשתגלות מארם רואה לאדם לא רואה. נשארתי במערכת החינוך הרגילית. למדרת כתב בריל, והיתה לי מורה מלולה מקסימה, מרים. היה לה אכפת ממנה והיא הייתה לי הרבה יותר ממורה, היא נתנה לי את עצמה. אני זכרת את עצמי כי לדלה אמרת שכשאגד אל רוזה להיות כמו מרים. בזכותה, אני מרגישה, מה שפה נפה".

יוסיפוב סימנה תיכון באור עקיבא ועשה שירות לאומי בעמותת א"ל חולין אפילפסיה. "עבדתי שם עם ילדים מכל גונני הקשת, ובעיקר עם ילדים מרקע חברתי חלש". בעקבות השירות הלאומי והעכבה עם הילידים החליטה למלמד הורה בסמינר הקיבוצים ולהתמחות בחינוך מיוחד ובספרות. "כשבכדי עם הילידים לא הרגתני שום קושי. הם תמיד קיבלו אותי בחביבות, עם חוויה. מה שהחשתתי מהם היה שנות הסטazo. חברי אמרו לי שהוא מסוכך בשוביל אדם כמו לנצח עבודה".

אבל הם לא לגמרי צדקו. בתום הלימודים היא שלהקה קורות חיים לשני בת ספר ללקוי למים באור עקיבא, "ולמלול", היא אמרת, "לאחר הראיון התקבלתי. אחרי שנה באור עקיבא ארצי לעבר לטל אביב וככה הגעת לפניהם את 'אלחריזי'".

...

תלמידים ב"אלחריזי" הוקים לתגובה מוגנים אל יוסיפוב לטיפול פרטני. "אני עושה עם הילידים היכרות מוקדמת כמו כל מורה חרש רגילה", היא אמרת, "אללא שאצל היכרות כוללת דברים נוספים".

כמו מה? "כמו ההסביר למה אני באה עם יונתן, שהוא קלbeta לבדור גזעית גודלה, שכמונו עברה אילוף. רוכב הילידים שואלים את השאלה הזאת. הסברנו מדרען אני עיל המורה שאכפת לה, המורה שכיף לבוא אליה ולזרזות עשיורים, עשינו היכרות בין יוני לבין לבן

מורים ללא גבולות

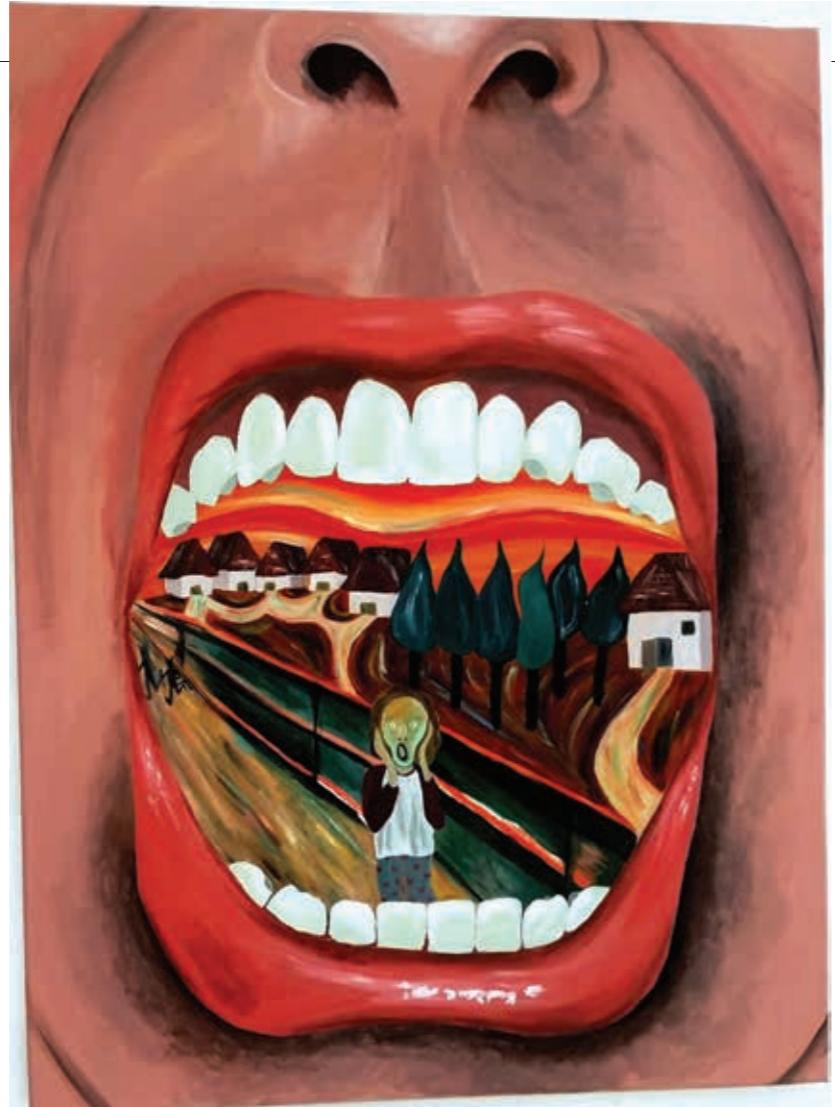
מערכת החינוך מפעילה בתמיכת הביטוח הלאומי את התכנית "מורים ללא גבולות", המוקרטת לשילובם של מורים עם מוגבלות. ביום משלבים במערכת כ-35 מורים כאלה. "חלק מהמנהלים מבינים את המשמעות הערכית של קליטת מורה עם מוגבלות", נמסר מושדר החינוך. "התלמידים בቤת הספר נחשפים, מותך דוגמה אישית, ליחס הראו לאיוונשטיין. מנהלים עם מוגבלות. מנהלים עם מוגבלות. מורה ש'ה אחר הוא אני' לא נשארת בגדר סימה ותכנית למידה, אלא מותגשנת".

ספר חדש לקירוב לבבות

האוסף החרשה "תה מתוק עם נענע
וועוד סייפורים" מציג דרך סיורי
הagt של שלוש הורות (הזרואן,
יום היפורים, הוג הקורבן, חג המולחן,
פסח, המימונה ושבועות) את הערכיהם
המשמעותיים ל淮南 ואת ההיסטוריה של
החיים המשותפים בין יהודים לעربים.
הסיפורים כתוכניות מתכוనות למידות
ומוחווים חלק מהתנור יהודי
שפתחה עמותת הגר להינוך היהודי
ערבי לשווין. "הספר הזה ותוכנית
הלימודים שפיתחנו", אומרת אפנאו
אבטיטה, מנכ"לית העמותה,
מבקשים להנכיה את העוברת שלכל
הרות יש ערבים אוניברסליים
ול dredges את המשותף בין יהודים
לערבים".

האוסף מתמקד בסיפוריהן של
קבוצות שלמים בשתי החברות ומעלה
גם שאלות מגדירות. כך למשל,
סיפורה של האידל נשף מציג את
מנגagi צום הרמדאן מנוקדת מבה
של גערה שלא מקבלת את התכתיים
של חברה הגברית. מעשייה חסר
ועורה לחישים, נושא שחוור ברכבים
מהסיפורים, מדגישים את הערכים
המשמעותיים לשתי החברות. "חשפה
שלנו", מוסיפה אבטיטה, "היא לחבר
במי הקבוצות, להנץ חיים משותפים
ולאהו, כדי שהילדים יהיו בוגרים
עם לב פתוח, יסתכלו על השונה בלי
אנגטונזים ויבנו שדרות והתרבות
מיועדות להעשיר אותנו ולא להפריד
בינינו".

נאה דקל

"נפש חייה", עבודה של נעה מעוד

מאמנים באמנות

בתי ספר שונים ירושלים

בתערוכה השנתית הי-12 של בוגרי מגמות
האמנות בחינוך הממלכתי דתי, שנפתחה
בירושלים בינוואר השנה, מוצגות שבעים
עבדות, שרבות מהן משקפות את התמודדות
האישית של בני הנעור הדתיים עם נושאים
העומדים בראש סדר הימים הביטחוני והחברתי.
כך למשל, עבודה של יעל רודל מאולפנה אוריה בגוש עציון, "שנים כולם בורחים",
מציגה את התמודדותם של בני נוער עם תחושת הסכנה בדרכים ובטרמפיקדות ואת הבריחה
"אל תוך הבטונדה". נעה מעוון, שנגעה בתקיפת מוחבלים, נותנת בעבודה "נפש חייה"
ביחס ליצירה ככלי להתחמדות מתמשכת עם פחד וכראב.
"התערוכה", אומרת רוטבל שטרןיזון, המפקחת על מגמות התักษורת והאמניות בחינוך
הממלכתי דתי, "מאפשרת לצופים הצעה אל עולם של בני הנעור הרתימיים". בתערוכה
מצגות גם עבודות של הדר גולדין ו"ל", שנחטף ונחרג במצב צוק איתן.
ויצרים מצטינניים מבין המשותפים זכו במלגות מיוחדות מכללת אמונה בירושלים, מכללת
תלפיות, HIT בחולון ואוניברסיטת בר-אילן.

ערבים ויהודים מצלמים יחד

בתי ספר שונים lod

"קשר עין אל הנעור", פרויקט ביוזמת מרכז
פרס לשלום, מחבר בין בני נוער יהודים
לבני נוער ערבים בני 15-16 דרכ' צילום.
הפרויקט פועל בתל אביב, רמת השרון
ולוד, שם התקיימה לאחרונה במרכז
היהודי-ערבי פגישה צילום וראשונה בין
בני נוער – עשרה ערבים ולימורי
הקובוצה נפגשת לסדנאות היכרות ולימורי
צילום, ובסוף השנה התקיים תערוכה שבה
ויצגו הפרויקטאים האישיים של משתתפים.
את הקבוצה מודיעים סוהיר מוניני, מנחה
לдинמיקה קבוצתית ולהינוך לשולם, ויובל
טבול, מרצה וצלם עיתונאי.

ערבים ויהודים لومדים יחד

בתי ספר שונים lod

עשרה בתים ערביים, חמישה יהודים
וחמשה ערביים, מקיימים לימודי מושותפת
באחד מתחומי הדעת, לפי בחירת המנהלים
בכל צמד בתים ספר. לאורך שנת הלימודים
נפגשים התלמידים לפעילות מסוימת
המקודשת גם להכרת התרבות האחרת.
בסוף השנה מתוכננת עברות חפירה
אריאולוגית מושותפת בחאנ' אל חיל.
המפגשים בין התלמידים, בין צוותי
המורים וביקר בין החורים, נותנים לנו
הרבה כוח להמשיך ולתגידי את הפרויקט
לעוזר בתים ספר בלבד", אומרת ד"ר תקופה
ברכה, מנכ"ל עמותת "אפשר אחרת",
בمפעיש ניהול בית הספר השותפים
בתכנית. "הקהל הם, לבכבי ומבחן, סקרן
ורוצה להלמוד יותר ויותר".

עמותת אפשר אחרת מנסה, כפי שנכתב
בדף הפייסבוק שלה, "לפרוץ את מעגל
הנכור והאיכה באמצעות מפגשים בין
בתי ספר יהודים לבתי ספר ערביים,
וממשיחו מ乾坤ם של תלמידים, הורים, מורים
ומתנדבים". הפרויקט פועל מתוך מתקנים זו
השנה השלישית בתמיכת העירייה, קרן
מורנינגסטאד ובשותוף המכון הישראלי
לארכיאולוגיה. כל אחד מ学生们
תלמידים שהוא היה להם ממש קשה.
הם ממש התהננו: 'מאמן לנו'
רשות לפקל שטיינשטיישל קולות
לאימון. אבל היהו קשה אחים. כל
קללה גרמה לסייע אחים. קלל
זה הרגע, וגם לא לקלל זה הרגע, וב杪
זה נרבך בהם. הם למדו להתגבר על
עצמם. כמה שלא תעצבנו אותם, הם לא
יקלו. והיומם זה כבר קל להם. הם גם
נתנו רוגמה אישית לאחים. הרעיון
זהו של 'צורך לשנור' התפשט מכיתה
לכיתה, כולל בין המורים. כולם
מפרגנים על השיפור".

בשנת תשע"ה זכה תורג'מן, מורה בכיר
12 שנה, בפרס החינוך הגוף של
מחוז הדרום.

גמilia מקלט

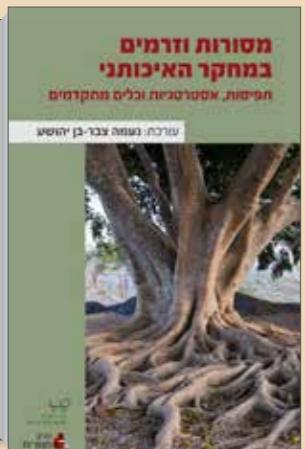
בית הספר "מקיף ט" אשדוד

אייל תורג'מן, מורה לחינוך גופני,
מפעיש זו השנה השלישי את "גצור
לשונר", פרויקט ייחודי לטיפוח
תרבות וידור בקרוב תלמידים.
טורג'מן: "זה התחיל ב��בוצת הקטוגרל.
בזמן האימון אסרתי על הילדים לקלל.
הסבירנו להם שאשר מקללים בספורות
בתי ספר יהודים לבתי ספר ערביים,
וממשיחו מ乾坤ם של תלמידים, הורים, מורים
ומתנדבים". הפרויקט פועל מתוך מתקנים זו
השנה השלישית בתמיכת העירייה, קרן
מורנינגסטאד ובשותוף המכון הישראלי
לארכיאולוגיה. כל אחד מ学生们
תלמידים שהוא היה להם ממש קשה.
הם ממש התהננו: 'מאמן לנו'
רשות לפקל שטיינשטיישל קולות
לאימון. אבל היהו קשה אחים. כל
קללה גרמה לסייע אחים. קלל
זה הרגע, וגם לא לקלל זה הרגע, וב杪
זה נרבך בהם. הם למדו להתגבר על
עצמם. כמה שלא תעצבנו אותם, הם לא
יקלו. והיומם זה כבר קל להם. הם גם
נתנו רוגמה אישית לאחים. הרעיון
זהו של 'צורך לשנור' התפשט מכיתה
לכיתה, כולל בין המורים. כולם
מפרגנים על השיפור".

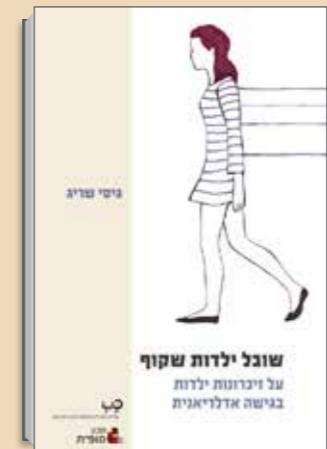

חדש בהוצאת הספרים של מכון מופ"ת:

מסורת וזרמים
במחקר האיקונטי
תפיסות, אסטרטגיות וכלים
ותתקדים |
עורכת: נעמה צבר-בן יהושע

שובל ילדות שקוֹן
על זיכרונות ילדות בנישה אדריאנית
ניסי שרג'

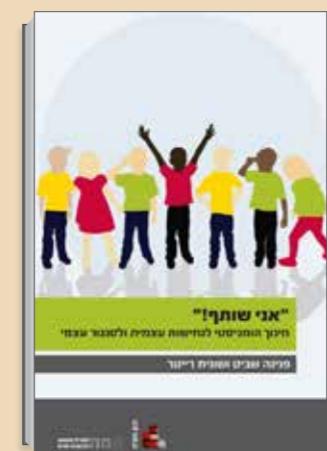

חינוך - שאלות האדם
א - בנהוגו | ב - בהוויה
עורכים: ישעיהו תadm, עמי פרימן

פרשת הקישון צלול ועכור
סמדר בן אשר

ניתן לרכישה בהוצאות הקיבוץ המאוחד

"אני שותף!"
חינוך הומניסטי לנוכח
עצמאות ולסגנון עצמי |
פניה שביט, שונית ריטר

言语と文化
מודרנים אקטואליות:
אורינות תקשורת |
מירה פירשטיין

את הספרים ניתן לרכוש בטלפון: 03-6901428
או בכתובת האתר:
www.mofet.macam.ac.il/catalog

מכון מופ"ת
בית ספר למחקר ולפיתוח תכניות
בהקשר תעשייתי חינוך והוראה במכללות

הישגי השעות הפרטניות: "הביטחון העצמי עולה כשרואים שיפור בהישגים"

ונוצר קשר אישי וחוק בין המורה לתלמידים בין חבר הקבוצה, שעוברים תהיליך של גיבוש. יחסינו הגומלין הלהו מפותחים אצל התלמידים תחשות ביטחון, והבטיחון העצמי עולה עוד יותר כשהם דואים שיפור בהישגים. יש לכך השפעה על כל התזומות, והMagnitude אצלם את תחשות השיטיות לבית הספר, והשיטיות מגיבירה את המוטיבציה למילידה. התלמידים ממיליצים על התוכנית לחביביהם, ובבים מצפים להשתתף בה. ההורמים המלויים בסיוורים מספרים שהם נתרמים מהם ויוצרים קשר דוק יותר עם ילדם ועם הילידים האחרים".

בחינת הישגי השעות הפרטניות: מורות בית הספר מנהלות יומן פרטני, הכוללת בשאר תכנית עברונה מפרטת המותאמת לצורכי התלמידים בקבוצת. בתום כל שיעור הון כתובות דיווח על תפקודו של כל תלמיד. פרידמן: "MRI שלושה חורדים שיפור את הישגי". אם התלמיד שיפור את הישגי.

הדרין נשעה בעשות מוצמצם של המנהלת וסגניתה, רכות החום הרעת ויעצת בית הספר. "אם אין התקדמות, אנחנו הושבים מה לעשות ונכנסים עמוק: אולי דרך ההוראה לא נכונה, אולי צריך להעביר אותו קבוצה, להוציא לו שעות וועוד. בר בבר עם המעבד הלימודי", היא מוסיפה, "גערך אחורי כל תלמיד המשתתף בשיעורים הפרטניים מעקב רגשי, החשוב לא פחות".

ויצאים תלמידי כל הקבוצות לתכנית הלימודים. כשהתכויתו ל-10-12 סיורים מושתפים בחו"ל בית הספר. בקדמו לשפר"ן (המכון לטיהור שפכי גוש דן). לפני כל סיור יש פעולות הכנה. בסיוור עצמו התלמידים מכובנים לגעת, להתרשם ולשאול אל לישים את מה שם מרדו. אלה להם לשכת ליד שלוחן ולעבודם למדודים חוויתיים. התלמידים מנהלים יומן מסע בשבייל המחשב. חשבנו שכתכנית העשרה כזו נזילה ליצור ארצי של המוכירות הפגוגיות על "הטמעת השעות הפרטניות וניצולן באופן מיטבי".

למה דואקה סיורים: "הדרין עלה לאחר שנוכחנו של תלמידים מתשים יש קושי במוחך בילד מדרים. קשה את מה שם מרדו. אלה להם לשכת ליד שלוחן ולעבודם למדודים חוויתיים, ולא תמיד הם שולטים במינימיות מחשב. חשבנו שכתכנית העשרה כזו נזילה ליצור למידה מסווג אחד, ממשמעותית יותר, שתעניין אותן ותחמש להם את נושא הלימוד".

איתור התלמידים להוראה פרטנית: "השתתפים בתכנית, תלמידים הוקקים לתגבור ותלמידים מצוינים, נבחרים על ידי המורים באמצעות מיצ"ב ושאלות במאיצעות מייפוי שנעשה בבית הספר. קבוצות רגבי-גיליות (תלמידי ג"ד) בוגרות שבעה תלמידים כל התכנית אנחנו יוצאים עם התלמידים לסיורים מודרכים והפרטניים". **השפעה השעות** התלמידים לסיורים מודרכים והפרטניים: "חויבת מאה. ומקרים באתרים הקשורים לאורך השנה, ובמסגרת

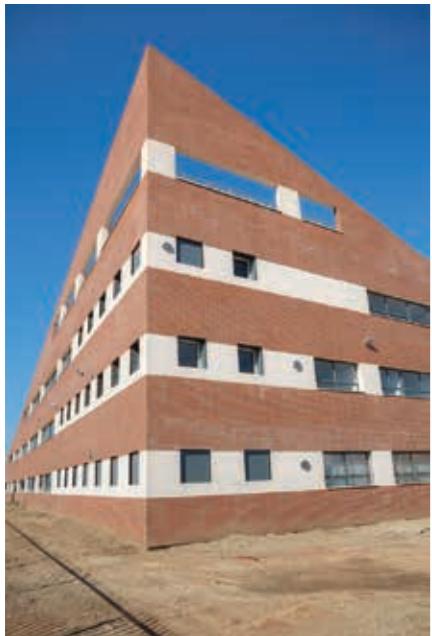
צביה גוטנברג, מורה
למדעים בבית הספר היסודי
"בן צבי לאמנויות" ברملה

בבית הספר: 364 תלמידים, המתאפיינים בחטrogenיות גROLה מאוד שהובילה את ההנאה והצאות החינוכי לחפש מענה פרטני לכל תלמיד באמצעות פיתוח מגוון גROL של תכניות העשרה. הטמעת השעות הפרטניות נעשתה, לדברי מנהלת בית הספר מרים פרידמן, בדרך של ניסוי וטעייה, עד שנתבלה החלטה שכל מורה תיזום בתחום התמחותה מסגרת למידה שונה ממסגרת השיעורים הרגילים עבור תלמידים הווקים לתגובה או להעשרה למציגים.

בית הספר זהה בעבר בפרס ארצי של המוכירות הפגוגיות על "הטמעת השעות הפרטניות וניצולן באופן מיטבי".

ניסין: "לפנינו עשור תחלתי לעBOR בדוראה. בהכרתית. אני מורה למדעים ולבבנית. בעיני, השילוב בין מדע ללשון הוא שילוב מנצח. רוב המשימות במדעים מצריכות שליטה בלשון. קריאה והבנה של השאלות, ההוראות, המאמרים וההסברים זה משימות אויריניות, שביכולן של צורק להפיק משמעות".

השעות הפרטניות: "פעילות העשרה בתכנית פרחי מדע", שפותחה עם רכונות מדרדים בבי"ס הספר, נבחרים מדרדים בבי"ס המורים באמצעות מיפוי שנעשה בבית אסכן, מטבחות בארכבע. קבוצות רגבי-גיליות (תלמידי ג"ד) בוגרות שבעה תלמידים כל התכנית נושאות יוצאים עם התלמידים לסיורים מודרכים והפרטניים: "חויבת מאה. ומקרים באתרים הקשורים לאורך השנה, ובמסגרת

חומר החיפוי של בית הספר ייחודיים. לעומת זאת השכונה, שבה כל הבתים מטויים או "לעומת השכונה", אומרים דן, "ודאי לייצר משהו מוחשיים באבן", ואמר דן, "רציתי ליצור משהו שנראה כמו מין חלום. בחרתי בקילינקר (חומר חרס טבעי) בגין טראם קוטה, שהוא מאפרותוגול. שמי לב שההבה בתים ספר בעולם בניינים מהחומר הזה".

השכונה היורקה, שבית הספר ממוקם בה, היא ככל הנראה השכונה הראשונה בישראל שבתאי המגורים שלה תוכננו עםתו תקון ירוק של מכון התקנים הישראלי. יש בשכונה מערכת פינוי אשפה פנאומטית (צנרת תת-קרקעית שמחברת את הבניינים למתקן אשפה מרכזי), וגם בית הספר מוחבר אליה. נחל שורק חוצה את השכונה ומשתלב בסביבה של טבע עירוני ופארקים ציבוריים, שהקמתם הושלמה לאחרונה. האדריכל משה דן תכנן גם את תכנית המתאר לשכונה.

צילום: מ. לוי

מטעני חיסכון רוצפים המרופסות והחבות ולא הפכו לגינות כפי שתוכנן המקורי. אך בכוונת מנהלת בית הספר והאדריכל לשלב בהמשך צמיחה באדרניות ולשפר את הוותיק הלימוד והמשחק בכל אחת מחמש המרופסות. בinityים רק אחת המרופסות, זו שכומת הקruk, הפכה ליגינת תבלינים, וכל תלמיד שטל בה צמה אחת.

כיתות הלימוד אמן

סטנדרטיות, אך אלה שפונות לדורות מתקופות של מושב בן זכאי והפונטי, לצפון צפות על הנהלה, הפארק ובתי השכונה.

את הריותם בהרבה מנהלת בית הספר בצעביי המשותוב בשכונה בין כל הבניינים, שגם הם ווים, ייכנס בהתאם לבניין אחר, בצדורה גם בחומרו. לדעתו זה פותח את הראש".

ו

"בתי הספר נראים לרוב אותו דבר, ורקzeitig ליצאת מה קופסה", מסביר האדריכל משה דן את צורתו הייחודית והבולטת של בית הספר היסודי החדש שתכנן בשכונה היורקה ביבנה. "רציתי לעשות משהו חדש, כך שלידו שטחים אקלסטיים בלב השכונה, אלי. ייכנס בהתאם לבניין אחר, בצדורה גם בחומרו. לדעתו זה פותח את הראש".

זהו לא הנימוק היחיד של דן לצורתו המויהדת של בית הספר, המורכב משתי מנשות משולשות הנציגות במאונך זו לזו. "ברוב המקדים", הוא אומר, "אג' בית הספר הוא שטרח ריק שהמתכנים לא מתיחסים אליו. אבל בסביבה ישנים מגדלי מגורים שימושיים על גג בית הספר. הבניין המדורג יוצר מצב שכל גג קל קומה נמוכה יותר והוא מושפע מטופחת ופעילה, שאפשר לשחק או ללמוד בה".

ו

לצורה הייחודית יש מחיר. הקמת בית הספר הגיעה לעלות של 17 מיליון ש"ח, מתוכם העירייה השקיעה 3.5 מיליון. "בתי ספר הם נושא כואב", אומר מנכ"ל עיריית יבנה, דור שטרית, "המימון שלהם אף פעם לא מכסה את הקמתם, כי הם מתחסמים על מפתוחות שקבע משרד החינוך לפניה הרבה שנים". אבל כאשר רוצים למשוך אוכלוסייה חזקה לשכונה חדשה, מתרבר שכדי להשקיע לא רק בגינות ציבוריות, אלא גם במבנה ציור הולודים את תשומת הלב. מביקור בשכונה ובבית הספר מתרבר שלא רק הקנקן נאה, אלא גם תוכנו.

הפתעה ביבנה היורקה

ב' בית הספר האקולוגי ע"ש יצחק שמיר

תוכנן: אדריכל משה רז. אדריכל עמי: אליאב צרבוביץ'
ביצוע: 2015

במסדרון בית הספר
מושגות עכירות תלמידים שהוכנו בשער אמנות. לדוגמתה, תלמידה מכינה ד' יצירה מקופסתאות אריה ומקספלות קפה דגם של השכונה עם הנהל, המרכז המסתורי ובית הספר.

"הרעיין המרכזי שלו", אומרת שוש גופשטיין, מנהלת בית הספר, "הוא לפחות בתלמיד גישה חיובית כלפי הסביבה, יחד עם העשרה בידיע, בשפה ובכימוניות חברתיות הרווחות בתלמידים את מנהגי העתיד".

לדבריה, בית הספר אמן פועל חצי שנה בלבד, אך צוות החוראה כבר החליח להטמע

רעיונות אקלסטיים בכל מקומות הלימוד, הודיעות לשיטוף פעולה פורה עם "הרשות היורקה" (ארגון סכיבתי חינוכי). "בגאומטריה למשל", אומרים גופשטיין, "אנחנו

שולחים את התלמידים לצלם את השכונה, אחר כך מנתחים את התמונות ולומדים מאילו גופים

בנוייה הסביבה – תיביה, חדרות וכו'". אングלית לומדים בבית הספר כבר מכיתה א', והדגש הוא על לימוד מילימ'

בסיסיות הקשרוות לסביבה, למשל שימוש, פרחים, מזג אוורור. ויש כמובן גם שיעורי אקולוגיה.

שוש גופשטיין

הסעה סביב לימודי האזרחות נמשכת**אדר כהן**

תנו למורים לנץ

הסנה לדה-לגייטימציה של תכנית הלימודים באזרחות בעניין

ציבור מורים גדול מרתיעה מכדי לזלزل בה

ועדת המקצוע והפשרה המוסכמת

שתי הירות העיקריות של המאבקים בשנים האחרונות היו תכנית הלימודים וספרי הלימוד. אלויות מקרו מובהקות, ככלומר החלטות מת�נות בدرجים הארץים ומשמעות על כלל התלמידים והמורים במדיינה. בהתהשרות של החורשים האחרונים ניכרות שתי מהמורות מרכזיות בדריך, וכן מאימות לשבש את התקדמות המשע המשותף של למורי האזרחות.

תכנית הלימודים מוגשת לאישור בוועדת המקצוע. זה גוף בן כ-12 חברים, המונה על ידי יושר המזכירות הפלגית במשרד החינוך. הוא מורכב מנציגי אקדמיה, אנשי משרד החינוך ומורים מכל המגזרים. ועדת המקצוע מתכנסת ארבע פעמים בשנה ופעלת כגורם מיעץ למפ"ר (המקפח-המרכז של המקצוע) ובעה בת גורם המבקר את המפ"ר, החבר בעצםבו בעודה.

ועדת המקצוע באזרחות עטורה במקראות המחוקקות העוות של השנה האחרונות. חוץ חילוקי דעתות קשים (והחלפה כפiosa של יו"ש שוכרתת "מדינה יהודית וdemokratit", בעוד שחקלים בחינוך העברי מסתיגים ממנה ברמה האידיאולוגית; והכנתה החינוך הממלכתי דתי בהרשותם), היא הצלחה לאשר בשנת 2011, בהסכם נציגי כל הורמים בה, עדכן לתוכנית הלימודים. בתכנית זה הוגשו בעיקר אלמנטים לאומיים ורפואיים יותר, אך הוכנסו בה גם מושגים חדשים כגון גלובליזציה ותרבות פוליטית. יסודות התכנית הקורנות נותרו על-

כינם. כיונתי או ממפ"ר, ואני יכול להעיר כי אף לא אחד מהשותפים היה מוצח לחילוטין מהתכנית המעודכנת, והוא וכחה לביקורת נוקבות מימין ומשמאלי. אך כיון שהוא בה פשות – כל הצדדים הסכינו עמה במדה כואת או אחרת. וזה היה כוחה וגם מקור הlgiyim'ica שלה מול המורים.

מאז 2011 פורסמו כמה מסמכים של הפיקוח על הוראת האזרחות. מטרתם לישם את התכנית, בהתאם להנחיות המשרד ("כלי עוד למורה", "תכנית הלהילה", "מחוזן מושגים").

במצב הנוכחי (פברואר 2016) נמצא בידינו מחוזן המושגים, המשמש בעצם סיכום מתומצת של כל המושגים המחייבים לבגרות, ושעל פי ניסוחיו גם יברקו תשוכות התלמידים. קשה להמעיט בחישובתו של מסמך זה, המגדיר מחדש הלהילה למעשה מהוי תכנית הלימודים האפקטיבית. אני מכנה את המסמך "מושגון", כיון

אות לכל מגורי מערכת החינוך הציבורית (מלחת, מלחת דתי, מלחת ערבי ומלחת דרוזי). במסגרת המצוומה של שיעורי אזהרות, אלא בהוויה הבית ספרית הכליאן הממלכתי והרצון לגבות "שפה אזרחית משותפת" אחת (כל שהרב אפשרי) גובים מאו מחד כבר של מאבקים פנימיים (1994) ולפרנסמו של ספר לימודי חדש (" להיות אורחים בישראל"), בתכנים עצם. ספרי הלימוד המאושרים צרכים להיותם עצם. הבסיס עליהם מבוססת הלמידה וההוראה בכיתות [...].

המנפה של שנות התשעים היה קודם כל בתכנים של לימודי האזרחות, שכותרתם "מדינה יהודית וdemokratit" סימן לכבודם המהותי מההוו. כל אלה צרכות למצוא את מקומן במסגרת תכנית לימודים (ובחינת בוגרות) אחת, אשר הגרום הייחודי המוביל אותה הוא מסדר והרונך – שההלווטוי הונפי ערבוב מהמיר ומלבל בין השפעות של

הדרוג המקצועי ושל הדרוג הפוליטי הנבחר. תכנית שמעוררת תכנית הלימודים

שתי דוגמאות בולטות לקשי שמעוררת תכנית הלימודים באזרחות זו הכנסת החינוך העברי לגירה של תכנית לימודים שוכרתת "מדינה יהודית וdemokratit", בעוד שחקלים בחינוך העברי מסתיגים ממנה ברמה האידיאולוגית; והכנתה החינוך הממלכתי דתי לגדרה של תכנית לימודים שיטותיה מבוססים על הדמוקרטיה בערום ולהציג פתרונות.

ב-2009 נוספה גם כתיבת עבודות חקר מעשית בקבוצות (מטלת בחינוך העברי זיון וఆיזון בין עקרונות מתางשים. המתודות המודרניות הללו – ניתוח אירופיים, ניתוח טקסטים, הבעת עמדה רתית מסתיגים מהן ברמה האידיאולוגית).

בחינוך הממלכתי דתי עלו כמה מהפומות קרייאת להפדרה מחדש של התכנית (בהתחשב לאוטונומיה הניתנת לוות וזו), אך מועצת החינוך הממלכתי דתי רוחה את דרישת קרייאת היפרדרות, אך ככל שאני יודע רב המורים הערבים מתנגדים לכך.

לאזרחות כתכנית משותפת לכל המוגדים וכייד לעשות ואת לא רק במוסג'ם במרכזי יוצרת שיח טכני סביב ההגדרות ומטעית מאור את העיסוק במורכבות הנושאים הנלמדים, בתכנים עצם. ספרי הלימוד המאושרים צרכים להיותם עצם. הבסיס עליהם מבוססת הלמידה וההוראה בכיתות [...].

בנוסף קשה מאד להעתלם מהஹלומות של הדמוקרטיה המהותית מההוו. מצויים התפיסת של הדמוקרטיה והdraghet המאפיינים הפורמליים של השבון המהותים צריכה להציג אותנו מורי האזרחות רואים בחינוך לאזרחות את הכליה המכובד להינוך לדמוקרטיה".

Nקצוע האזרחות שוב נמצא בצוות דרכם. מושגון מהיבר, ספר לימוד חדש, כלieder לתכנית הלימודים והמחלקות עליהם ממשיכים לטלטל את העגלת העמוסה והרעויה של לימודי האזרחות. המורים חשים לעיתים מתוכלים, אובי עצחות ותועים בדרכך. במאמר זה אני מבקש להסביר בקצרה את מהומה התורנית, כפי שאני מבין זהה, ולהציג תשובה על השאלה על השאלת כל הינוך ממשוני בצייפה שמקצוע האזרחות ימשיך להיות כל הינוך ממשוני ועצמאי במערכת החינוך הישראלית.

הפוטנציאל הנפי

כל אלו העלו את הרלוונטיות של שיעורי האזרחות והפכו אותם למורי דיוון ומהשבה, אך גם הגבירו את הפוטנציאל הנפי' והmortify לאחדים מהמורים בשל הממד הביקורתית שהודגש בהם.

בחוגים השמרניים והלאומנים במערכת החינוך נמתה ביקורת חריפה על התכנית החדשה, ועיקורה נסב על הדגשת היתר של העקרונות הדמוקרטיים אוניברסליים והliberalists על חשבון העדויות היזודיות-ציוניות. עיר ביקורת נשמעה גם על חוסר האיזון שנוצר לדעתם בין תכנים ופרקיות שהוחקים נאמנו לكونגנון לבני אלמנטים בקרורתיים ומערערים.

שינוי דרמטי נוסף, שאותתו ניכרים עד היום, הוא העבודה שמשנת 2000 הוחלט בروحו דוח קרמניצ'ר על תוכנית לימודים משותפת

דוח קרמניצ'ר ותוכנית לימודים חדשה

ניסיין קצר לתאר "על מה המומה" שולח אותו כמעט שני עשרים לאחו. ב-1996 הוגש ואומץ דוח ועדת קרמניצ'ר ("הינוך לאזרחות לכל תלמידי ישראל"), שבחן לראשונה כיצד ראוי להנן אדר כהן הוא מפ"ר אורהות לשעבר, דוקטורנט בבית הספר לחינוך אוניברסיטה העברית, מורה וועסוק בהכשרתם מורים

וזם לא יוכל לצאת וכל תאוותו בידו, גם אם ברגע נתון נציגו הם בעלי הסמכות המאישים את עדותת השלטונו ו"אוחזים בהגה". הסכנה ארוכת הטוחה לדילגיטימציה של תוכנית הלימודים בעניין ציבור מורים גדול מرتיעה מכך לולול בה.

הנחתת המשרד צריכה להודיע על הקפאת כל השינויים עד שתוקם ועדת מקצוע חדרה שיחיה בה יציג הולם ואונטני לכל הורמים. ועדדה זו תתבקש לחוביל את תוכנית הלימודים ומסמכי הפרשנות שלה באופן שיקול והיר לאור הקו שיתווה שוחינוך, מותך לתליך משפח של הסכנות ולא תחוליך מפרק של כיפופי דידים.

אפשרות נוספת, שאינה סותרת את הקודמת אלא משילמה אותה, היא החלטה שמעתה ואילך ייכתבו ספרי הלימוד באורחות רק עילידי הוצאות פרטיות ולכל בית ספר תינתן הזכות להחלת אם הספר רדיומוטאים בעניינו מבחינה רעדונית ופדגוגית. בצוואה זו לא צטרך משרד החינוך לעמוד במשימה המכעת בלתי אפשרית של פיקוח ושליטה על כל שורה ושורה באפי עמודים של ספרי לימוד.

המורים: פטריותיות ازוחית ראותה לשבח

גורם נוסף שאין לולול בו, אלא להפר – אפשר ורצוי לסמוק עליו, הוא האתוס המקצוע של מורי האורות. במהלך 15 השנים האחרונות חל שינוי ניכר בתחום ההוראה המקצועית של מורי האורות, המקצוע קיבל נפח ובולטות במרחב הבית ספרי כמו גם במרחב הציבורי-תקשורתי ומורים ים מסלולים להכרת מורים לאורהות ב-12 מוסדות להשכלה גבוהה (מכילות אוניברסיטאות).

כל התהילכים האלה הביאו ללמידה מתמשכת של אופי תוכנית הלימודים ורואה, מהירותית עם מאות מורים אני יודע כי מרביתם הדרורים בהכרה שעיליהם לדון בכיתה בסוגיות שונות במחולקת, באקטואליה, בדילמות היסוד הערכות של המדינה, במאבק בגזענות ואלימות, באופי הרצוי של חברה והמדינה ובחוקות של ערכיהם אתונילאומיים. וכך שולחה מן הציטוט בעיה מהותית לא פחות היא התגובה הקשה והמתוכננת של מורים רבים המתקדים להוראות עם התפיסה הפדגוגית החדשנה, המדגישה את המושגון "סגור", לעומת התפיסה הרעדונית ההרשה – המדגישה עקרונות דמוקרטיים לא ליברלים ומטה את הקפ עיר יותר לכיוון של מוגנים אתונילאומיים.

לא פעם אני סבור שכל מה שצרי מטה משרד החינוך הוא רק לספק למורים את התשתית הבסיסית ביותר ולהימנע מלהפריע להם להוביל את העגלה בדרכם הנכונה

בשיטה: בלבול

הדלק המנייע את לימודי האורות הוא (כמו בכל מקצוע אחר) המורים. העכורה היום יומיית הסיזיפית שלום היא שמאפרת לרענון של תוכנית הלימודים להתקדם ולהגיע לעידם. בהיעדר את מטרותיה. על כן חשוב לא רק לבחון את התנהלותם של מורים החחלות (ברמת המקור), אלא גם לבדוק מה מתרחש בדרגי השיטה (רמת המיקור).

معدיות של מורים רבים עולה שיש בלבד מעשי רב עקב הצפה שמקורה במדיניות ההפיטה, הייתה יכולת לשחרור כל אלה מערעריהם את חזים סותרים, שכן היא מאפשרת לכל ודם מחשבתי להציג ספר משלו, השם ורגשים וננותו דוגמאות במקומות אחרים. אולם הרעיון לא התממש. אמנים נכתבו כמה ספרים נוספים, אך הספר המרכזי אמן הונדר "להיות אורחים בישראל", חרך הביקורות החripeות של עירוני.

معدיות של מורים רבים עליה שיש בבלבול מעשי ובקב הצפה בהנחיות, בתיקונים, בעדכונים ובשינויים. כל אליה מערערים את יציבותה של תוכנית הלימודים ומעוררים אינטלקטואליים באשר לחומר שיש ללמד ולהנור שיש להכין

העכשווי חור להיות נתוע בשseau הייחודי-ערבי, במקום להציג גם את השאייפה להרים משותפים.

שמדובר בכלל סגור להערכה, ולא במחוון – שהוא כלי פתוח המכיל קריטרונים ואמות מידה בלבד.

המושגון: שינויים והש metamot

כבר לפני יותר מעשור שנים הוחלט כי צוות משרד החינוך לא יכתוב ספרי לימודי בשום מקצוע, אלא יפעיל, בתור גולגולת, מערכת משנתנו ונונן תמיין של מושגים, עצם השימוש בכל הוה מתמרץ מודר למידה.

א. הפדגוגי: עצם השינויים ברכייה עצמאית ופעולה עצמאית של מורים ושל תלמידים. החש הוא מיפויות זוחל לכיוון "מאה מושגים", שכוטלו מזמן בגליל איה-תאהמה פדגוגית לקו של מערכת החינוך. הפיכת המושגון לכל מרכיבי בהואה מסיגת את הפגוגיה של הוראת המקצוע שני רבות לאחר.

ב. העיתוי: טענות עלו בעניין מועד פרסום – דצמבר 2015 (התרגם לעברית פורסם רק בנואר 2016) – ועל העוברה שהוא כבר חל על הבגרות הקורובה של קץ תשע"ז.

ג. התוכן: במושגון יש לטעמי כמה ח:right; בוטות מתכנית הלימודים של 2011, מרוחה ומתקניה

העיקריים, שהוסכו על דעת כל השותפים לעיצובה בדור שמושגון, עצם טיבו,

משמעותם כמה מושגים וועשה ממשית כמה מושגים וועשה פרשנות לאחרים. אולם

במקומות מסוימים המשמעות והפרשניות של המושגון הוגנות מהתקנית עד כדי כך שהוא בעצם מעוות להלטין את "כוונת המשפט". ואכן,

מעמדה של תכנית לימודיים כלפיה הוראת המקצוע משולב ל"חוק" והנחהות מאוחרות יותר הוא לא הולף.

התקנות אינן יכולות לסתור את החוק, כל כמו שהיא בין העמלים והסללים של תכנית הלימודים מודול

שהתוויה התכנית בכמה סוגיות מובהקות: הראשונה נוגעת לרעיון הדמוקרטי. והוא נושא שהושמט כמעט

כליל מהושגון, אף שבתכנית הלימודים הוא הבסיס לכל הפרק השני העוסק ב"מי דמוקרטיה". הושמו היסודות של עקרונות הירחות והשווון, רעיון האמנה החברתית וההבחנה המשמעותית בין המובן הפורמלי לבין מובן המהוות לדמוקרטיה. המושג המרובי והפotta

של פרק והוא הכרעת הרוב, שהזוא מנו רעיון ההתיחסות במיועט ועד הוא לא הולף.

כמי שהיה בין העמלים והסללים של תכנית הלימודים מודול בשנת 2011, אני יכול להזכיר על כמה טויות מרכזיות של המושגון מהדרך שהתוויה התכנית בכמה סוגיות מובהקות:

הריאונה נוגעת לרעיון הדמוקרטי. והוא נושא שהושמט כמעט

כליל מהושגון, אף שבתכנית הלימודים הוא הבסיס לכל הפרק השני העוסק ב"מי דמוקרטיה". הושמו היסודות של עקרונות הירחות והשווון, רעיון האמנה החברתית וההבחנה המשמעותית בין המובן הפורמלי לבין מובן המהוות לדמוקרטיה. המושג המרובי והפotta

והזג רק באמצעות המושג הנפרד "עריות הרוב".

השניה נוגעת לתרבות פוליטית: המושגון מרדף את המושג תרבות פוליטית מאפיין מרכז והכרתי של דמוקרטיה מודרנית, וכך

משיך את הקו המחזק רק את הפון הפורמלי וממצמצ את השיבות הפון המהוות.

השלישית נוגעת למשמעות הערבי בישראל: הטיפול של המושגון

בנושא זה וחרוג מהעקרונות של תוכנית הלימודים. הקטגוריות המוגזגות כת (ערבים: נוצרים; דרוזים) גורמות לבלבול מושג

מוחלט בין והיות דתיות, אתניות ולאומיות, ויש בהן אף חשש לנישון של "הفرد ומושול".

יתרה מזו, בגין כוונה ולהצהרה של תוכנית הלימודים, המיקוד

הסכמה: דה-לגייטומציה

המצב הנוכחי מעורר חשש שהנחות הנוכחים של מסע האורות מנסים לעשות מהtrap ולהשתטט את כיוון הנסעה באופן ח. על מי ניכל לסמוק שנמישך בשלום בדרך? אני מבקש להאמין שבצומת דרכים של הכרעה יפגינו המוביילים בשדר החינוך, מדריך השר ומטה, אדריות מלכיתית. ככלנו נסעים באותו רכב, ובירור שהנחות מולייכים את הנסעה לכיוון הרצוי בעיניהם. אחרדים מהנוסעים יריגשו לעתים אינוחות או אפילו בחילה במקובלם עליהם. יתעקש לרדרת מהרכב בשלך. זו משימה שנראית לעתים בלתי אפשרית, ולכנון דרושה נהיגה מזמנת וזהירה. המוביילים הנוכחים הם "המבחן האחדראי" שצידק לקוב אלחוריות, לעתים גם במחיד של אי-ימימוש מלא מטרותיו האידיאולוגיות או לא היסוס, רוח גביה להמשיך בדרך שהם כבר הולכים בה בשנים האחרונות – לתפארת מדינת ישראל.

ספר הלימוד: שגיאות והטויות

כבר לפני יותר מעשור שנים הוחלט כי צוות משרד החינוך לא יכתוב ספרי לימודי בשום מקצוע, אלא יפעיל, בתור גולגולת, מערכת משנתנו ונונן תמיין של מושגים, עצם השימוש בכל הוה מתמרץ מודר למידה. שמקורה במדיניות ההפיטה, הייתה יכולת לשחרור כל אלה מערעריהם את חזים סותרים, שכן היא מאפשרת לכל ודם מחשבתי להציג ספר משלו, השם ורגשים וננותו דוגמאות במקומות אחרים. אולם הרעיון לא התממש. אמנים נכתבו כמה ספרים נוספים, אך הספר המרכזי אמן הונדר "להיות אורחים בישראל", חרך הביקורות החripeות של עירוני.

לאחר אישור תוכנית הלימודים העדכנית ב-2011 ניגש צוות המשרד לכתב מחדש גם את הספר הזה, והחצוץ – שכבר מודר, סעדיה – יונח לפניינו בתקופה הקרה. הספר המלא טרם פורסם, נכוון לכתיבת שורות אלה, אולי מה שכנן פושים אט מטרותיו ובגלגולים מתקדמים ביכולתו של הספר להשיג את מטרותיו ובגלגולים מתקדמים שיקבל בשלה. כפי שהתרבר עיר כה, את תהליך כתיבת הספר ליווה רק יועץ אקדמי אחד, ושני יושבי הראש שלו ועדת המקצוע (שהתחלפו תוך כדי הכתיבה) נתנו ייעוץ אקדמי נסוף. שלושת האקדמאים הללו, שיש לשער כי כתיבת הספר והמושגון נעשו ברוחם ולרווחם, באים מאותו בית מדרש ומהותה אסכולה, המזוהים עם

הנחתת המשרד צרכיה להודיע על הקפאת כל השינויים עד שתוקם ועדת מקצוע חדשה שיהיה בה ייצוג הולם ואונטני לכל הזרמים

השינויים וההטיות מתוך הספר השגיאות וההטיות שקיימו פומבי עד כה מעוררות שקיבלו פומבי עד כה מעוררות על בעיה סימפטומית של צותות כתבים הומוגני מדי, שאינו שמחה להפנמת העורות מצד קוראים חיצוניים בעלי תפיסות עולם מגודרת. הערות כאלו אמנים התקבלו ביוםת המשרד, אך האקדמאים הנוספים שערכו על הספר והעירו עליו לא קיבלו תנובה על העורותיהם, בניגוד לתקורתם לטלותם מצדם ומאחרם אסכולה, המזוהים עם

ויתר משולות ל"תקנות". תקנות אינן יכולות לסתור את החוק, כל עוד הוא לא הולף.

כמי שהיה בין העמלים והסללים של תכנית הלימודים מודול

שהתוויה התכנית בכמה סוגיות מובהקות:

הריאונה נוגעת לרעיון הדמוקרטי. והוא נושא שהושטט כמעט

כליל מהושגון, אף שבתכנית הלימודים הוא הבסיס לכל הפרק השני העוסק ב"מי דמוקרטיה". הושמו היסודות של עקרונות הירחות והשווון, רעיון האמנה החברתית וההבחנה המשמעותית בין המובן הפורמלי לבין מובן המהוות

והזג רק באמצעות המושג הנפרד "עריות הרוב".

הఈ הכתיבה מסטיסר בכוננה את הליך הכתיבה והשותפים לכתחיה (של ספר הלימוד בஸוד מדינה

בניהול בית ספר תיכון באחת משכונות המזוקה הקשות בישראל

פינוי של החינוך הציבורי: דרכה של שירין נטור-חافي

שורין נטור-חאבי. "כשאני רואה את הילדים האלה משתתפים בחוגי רובוטיקה ובחוגי מוזיקה או רואה אותם לומדים ספורט, אני מתחילה לדאות או בקצת המנהרה" צילום: דן חיטוביץ'

"אמרו לי שرك משועג הולך לניהל בית ספר בשכונה הרכבת"

בתוך שש שנים הצלילה שירין נטור-חאבי לסלק את כל הספקות ממינניה למנהל בית הספר "אורט להנדסה ומדעים" בשכונת הרכבת בלבד; להגדיל את מספר התלמידים מ-90 ל-1,173; להעלות את אחוז הזכאות לבגרות ולפתח מגמות לימוד מבוקשות. "למרות המציאות הקשה בשכונה", היא אומרת, "מתחליה להיווצר בה אווירה לימודית"

אריה דיין

זה ממש ממש לא היה מוכן מלאיו כאן. גם היום עדין צריך להזכיר את זה לילדים. אם כי היום אנחנו כבר מתחילה, לפחות לאט, לחזור להישגים. לモרות כל הקושי ולמרות המציאות הקשה בשכונה, מתחילה להיווצר פה אווירה של ימירות".

במה היא באה ליריד ביטוי?
"שיורי הוכאות לבוגרים עירוני נוכחים מאוד, אבל הם בעליים בתתameda. בשנה הראשונה היו לנו רק 14 אחוזים וכאות. בשנה שבעה הגענו כבר ל-38 אחוז. במונחים אבסולוטיים זה לא הרבה, אבל זאת חתיכת קפיצה. 14 מבוגרי בית הספר לומדים רפואיים ועוד 40 לומדים מכללות בחינוך. אלה הדברים שלא היו פה בעבר".

...

מנחים ומחנכים רבים מתלבטים בשאלת מה חשוב ומהו מה — הישגים לירידי וצינוי בוגרות גבוחים או חינוך ערבי. מה עמדתך?
"בכתבי הספר היהודיים שני הציירים האלה כרכום זה וזה. בחינוך היהודי אין סטירה מהותית בין הצד הלאמיזות לבין הצד הבגרותי. בכתי הספר הערביים, לעומת זאת, יש בעיה גורלה, כי לא ברור מה היחסים בהם אמרורים לבנות אצל תלמידים. וכך יישם כל דבריהם מנהלים ולמנעת כניסה לתוך בית הספר. להסתובך עם השאלת הזאת, לוותר בכלל על בניית זהות ולהתרכו בשיפור היישגי הבוגרות. אבל זה לא מצליח, כי זה לא יכול להצליח. אי

כל מני אנשים הסבירו לי, למשל, שהורים הוא שלבית הספר שאינו אמור להנאל אין רוצחים שילדיהם יתקדמו, שהם מתוגדים לתלבושת אחת, לפחות לאט, רק קומה עליונה מבנה של בית ספר אחר ורshima של כתובות ומספר טיפון של בוגרי כיתות ט' בעיר, כדי שאך מבית התנגרות. אז החלטתי שגם גומם נבוא לבית הספר תלבושת אחת. בסוף ההחלטה לשכנע את ההורים לשולח את ילדיhem בלבושת אחידה. בסוף בוגרי כיתות ט' בסיום, אני לא רוצה להשתמש במילים גבוחות מדי, אבל ממש הרשותם של ילדים בסיכון, אני לא רוצה להשתמש בכלים גבוחות מדי. אבב'ם רשותם (ראו גם מסגרת)."
במה היא באה ליריד ביטוי?
"שיורי הוכאות לבוגרים עירוני נוכחים מאוד, אבל הם בעליים בתתameda. בשנה הראשונה היו לנו רק 14 אחוזים וכאות. בשנה שבעה הגענו כבר ל-38 אחוז. במונחים אבסולוטיים זה לא הרבה, אבל זאת חתיכת קפיצה. 14 מבוגרי בית הספר לומדים רפואיים ועוד 40 לומדים מכללות בחינוך. אלה הדברים שלא היו פה בעבר".

"לא באתי לכאן כדי להתאים את עצמי למה שקרה בשכונה... אני בשכונה אלא כדי לשנות את מה שקרה בשכונה. מפנה המאגריות שלי להדיפת האלים של השכונה ולמנעת כניסה לתוך בית הספר"

"ילד מהשכונה הכי ענייה בארץ יושב באודיטוריום של בית הספר ושם רופא או שופט שבא במיוחד כדי לדבר אותו. זה חייב לעשות שהוא לכל ילד. אני משוכנעת שככל הדברים האלה יקומו אותנו, בסופו של דבר, אל המטרה"

אפשר לבנות תעודת בוגרות ביל' לבנות את האדם שישא את תעודת הבוגרות".

איך את מתמודדת עם שאלות הזהות בבי הספר?

"קורם כול, החלטתי שלא אתחמק מהענין הזהות. כל יום לימודים בכית הספר נפתח בדרישה קצחה של, בנושאים אקטואליים, בפני כל התלמידים. אני לא מתחממת ממשNOW ואמנסה תמיד לדרוש נושא אקטואליים עם נושאים חברתיים יחד עם שימוש באותו, אבל לפני ששניים

"כן, וכך החלטתי לדפק על הדלתות על הורמים. אני לא באתי לכאן כדי להתאים את עצמי למה שקרה בשכונה אלא כדי לשנות את מה שקרה בשכונה, ובورو לוי שופע שמוות. 'מי זאת בכלל?' שאלו השכונה, 'זו נאית צייריה מדי';' היא נראית מודרנית מדי';' היא מדברת במבטא אשכנזי'. אישחו הצלחתו ללקט 90 תלמידים ולפתוח את שנת הלימודים. בשנה השנייה כבר גם 70 אחוז מהמורים המלמדים מהם לא מלוד אלא מהמשולש, מיפו או מכל מקום אחר. בעבר המשגיחים בבחינות הבגרות באזבל והלא מצליח, כי זה לא יכול להצליח. ואנו

...

אמרת שבבית הספר אתה עוסקים בהציגות נפשות. איך מציגים נפשות?
"בשנים הראשונות קיבלתי המונע עצות מה轟ון אנשים ומה轟ון מוסדות אבל אף אחת מהעצות האלה לא הייתה עצה פדגוגית. ככלים נתנו לי עצות איך להתנהג בשכונת הרכבת, איך להתמודד עם העברינוות, איך לטפל באלים, בחמולויות, בשמורות, בשמורות, בדורות... איך להנץ לנרא לא עניין אף אחד. רוב נוטני העצות אמרו לי שכדי להצליח כות. את העצה הזאת. מה לא אמרו לי? אמרו לי שרק משוגע הולך לנחל בית ספר בשכונת

יהודיה?
"הגעתי לאודט בתור בחורה בת 21 שכל חייה למדת במסגרות סלקטיביות, ונתקلت שם, לראשונה בחיי, בתופעת הנוער בסיכון. וזה היה אתגר עצום למלמד ביאליק בכתה של ילדים בסיכון, אני לא רוצה להשתמש במילים גבוחות מדי, אבל ממש הרשותם של ילדים עזוזים שלם. הריגע שבו אתה שאלותיהם שלח אותי להם. הריגע שבו אתה מדבר על ספרות ואתה רואה פתאום את הניצוץ הנדרך בעיניים של ילד כוה הוא רגע של אושר, רגע שבו מבינים את כוחו של המבטה שלו הוא ישראלי מובהק והשם שלו, אהרי שהחנה, היפשו היא ובעלה דירה בלו". "שלושה בעלי דירות אמרו לנו שם לא מוכרים לערבים. והיה רגע מואוד קשה. בעלי עובד בנק הפעלים, אני שולחת תלמידים לצבא, והם מסרבים למכוון לנו דירה? העលון היה נורא והועם היה עצם, וטוב שוויה מי שעוזר לנו להחיל את הוועם הזה. באטו רגע החלה להפנות את כל האנרגיות שהועם הזה שהתרדר לדבר אחר בבלר: בניות דור של צעירים ערבים כלו שיחודים יתangenו בפניהם כדי שייבאו להתגורר לירם".
לניחול בית הספר הגעה, לדבריה, כשביעירייה היליטו, ב-2009, להקים את התיכון הערבי הראשון בלאו, בשכונת הרכבת. פתאום אני מקבלת טלפון מאילן הררי, שהיא אז ראש המועצה הקוראה בעיר, והוא מציע לי לנחל את בית הספר החדש".

תתלבטת?
"המן אנשים הווירו אותי שלא לקבל את הצעה. מה לא אמרו לי? אמרו לי שראני בכלל לא מבינה את השאלה, כי בברם כובען 'ערבייה' ובמשבצת הדת כתבתית מוסלמית. רק אז נפל להם האסימון. כולם נכנסו לפניקה, וטלפונים החלו לעוף מפה הנורוות בארץ. בסוף קראו לי לפגישה לשם ושם לפה. בסוף קראו לי לפגישה נוספת בפקידת המשפחות הערביות המתגוררות בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, נרתעת הכלכלה החברתית בהן קשה פחות, שהמזכקה נלכדה ת'ירחון לבית הספר 'שמעבר' לפסי הרכבת המסוכנים', וمعدיפות להסיע אותן למושדות חינוך מרוחקים יותר ברמלה או ביפו.

הקשים שאני נאלצת להתמודד את בניהול בית הספר, אומרת נטוריה אף, שוננים למגדי מהקשישים שרוב מנהלי בתיכון לגדודי מכך. הספר עיקרי שלו הוא איך להשיג שעות לימוד, איך לארת מורים טובים או איך לגייס משאבים כדי לפתח פרויקטים פדגוגיים מוחדרים. פה אנחנו עוסקים בדברים הרבה יותר בסיסיים. פה אנחנו עוסקים בהצלה נפשות. פשטו כמשמעו".

"cols ננתנו לך עצות איך להתנהג בשכונת הרכבת, איך להתמודד עם העברינוות, איך לטפל באלים, בחמולויות, בשמורות, בדורות... איך להנץ לא עניין אף אחד"

אלין למדתי קוראן מורה יהודית והוא היה חמולה. אוכולוסיה עברינית, מלוחמות שהחבה הערבית המשמנית בלו לא תקבל אישת צעריה כמנהגת בית ספר. שמעית את כולם והחלטתי בכל זאת להרים כדי היכפה".
ההתחלת לא הייתה פשוטה בבית ספר?
"איך הייתה החוויה למדר' בית ספר. מה שאלין

מלמדת שלוש האפשרויות הללו ריאליות להלוטן. כתם ספר רבים שנתקלים בנסיבות אניות או נוראיות ובסביבת מורה או שירין נטוריה אף נאלצת להתמודד עמה בכית הספר "אורט להנדסה ומדעים", שהוא מנהלת שכונת הרכבת בלו. נטוריה אף אינה זוקה לנחותי הלשכה המרכזית לסטודנטיקה כדי לדעת שהשכונה היא אחת משכונות המזוקה הקשות ביותר ביחס לתרבות ערבית. הגשת מושמדות והזמנתי לריאין. המבטה שלו הוא ישראלי מובהק והשם שלו, נוכחים יומם בבית ספרה – התיכון הערבי היחיד בעיר שעשירים אף מושבביה הם מני למלטפסים. במשבצת הלום מאלףUrabis. בכית הספר לומדים יותר מ-1,000 תלמידים, רוכם המרכיב משכונות הרכבת, שבהן מושגורות גבוחות גם כמה משפחות הפשע הנורוות בארץ. מרבית המשפחות הערביות המתוירות בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, שמתגוררת בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, שמתגוררת בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, שהמזכקה נלכדה ת'ירחון לבית הספר 'שמעבר' לפסי הרכבת המסוכנים', וمعدיפות להסיע אותן למושדות חינוך מרוחקים יותר ברמלה או ביפו.

"רוב נוטני העצות אמרו לי שכדי להצליח במקום כמו שכונת הרכבת חיביכם להפעיל העצה הזאת. דוחה... ואמרתי שאני בשוכנות לנחל בחרק ולא בית סורה... אני באתי לשכונת הרכבת לחנן ילדים כדי שלא יהפכו לעברינוים"

תלמידים, רוכם המרכיב משכונות הרכבת, שמהות מושגורה גם כמה משפחות הפשע הנורוות בארץ. מרבית המשפחות הערביות המתוירות בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, שמתגוררת בשכונתיה האחורית בהן קשה פחות, שהמזכקה נלכדה ת'ירחון לבית הספר 'שמעבר' לפסי הרכבת המסוכנים', וمعدיפות להסיע אותן למושדות חינוך מרוחקים יותר ברמלה או ביפו.

"הקשים שאני נאלצת להתמודד את בניהול בית הספר, אומרת נטוריה אף, שוננים למגדי מהקשישים שרוב מנהלי בתיכון לגדודי מכך. הספר עיקרי שלו הוא איך להשיג שעות לימוד, איך לארת מורים טובים או איך לגייס משאבים כדי לפתח פרויקטים פדגוגיים מוחדרים. פה אנחנו עוסקים בדברים הרבה יותר בסיסיים. פה אנחנו עוסקים בהצלה נפשות. פשטו כמשמעו".
לתלמידיה, היא נוגגת, כדבריה, לומר: "ך אתה תחליט אם אתה רוצה בעוד כמה העברית בכל רשות אורט".
שנים להיות אוניברסיטה, ביבו הסוחר או בית הקברות". המזוקה בשבונות הרכבת

שירין נטור-חאפי. "אבא שלי תמיד אמר לי שאסור שביטוי הגזענות היו עבורנו, העربים, תירוץ כדי שלא להתאמץ ולהתקדם בחיים" צילום: דן חיימוביץ'

שואה. עשית שם היכרות עם האתוס ישראלי, שרוב העربים בישראל בכלל לא מודעים לו".

זאת הסיבה שהלבלה למדו באוניברסיטה ספרות עברית? "כנל' לחברים שלי ללימודים היו נרטיבים שונים וחוותי של למוד ספרות עברית תריה דרכ טובה להכיר את הנרטיבים האלה לעמך, וכך מצאתי את עצמי בגיל 18 לומדת בחו' לספרות עם ישראל באוניברסיטה בר-אילן. או אחרי שהייתי מוסלמית בכנסייה וערבית בתיכון היהודי הפכתי, ודווקא בשנים הסוערות של הסכמי אוסלו ורצח רבין, לסטודנטית ערבית באוניברסיטה דתית-לאומית".

מה למדת מהפכיה הדתית-לאומית?

"למדתי ממנה עירון אחד, שבוניי הוא נורא השוב גומג'אות עירון אחד, עירון גם בעוכרה שלו פה, בשוכנות הרכבת. העירון שאומר שהכיפה של הראש לא מעידה על שום דבר, חז' מאשר על האמונה הדתית של הגבר שחוchar אורה. בדיק כמו שהציג' אב שעיל הראש אינו מעיד על כלום חז' מאשר על האמונה של האישה שחוchar אורה. אני חשבת שזה עירון השוב, כי בוצותו אני יכולת היوم להתייחס לכל אדרם בחברה

ישראלית וכל תלמיד ותלמידה פה בכיתה קצת יוצאת דופן, כי אני יודעת של תלמידות".

"לא. וכנראה שגם זהה הייתה קצת יוצאת דופן, כי אני יודעת שסטודנטים ערבים אחרים כן סבלו מגזענות. אני אישית לא נתקלת בתופעות של גזענות, אבל כו' הפנמתי בבר-אילן את מה שכאלה כו', בודאי. ארבע השנים שם היו שנים נפלאות. נחשפה בהן עלולמות חדשים כמו עולם המזיקה הקלאליסטי או עולם הספרות העברית. הכרתי שם גם את הגיון והמורכבות של החברה היהודית בישראל. בכיתה שלי היו תלמידים אשכנזים ומוסלמים, קוינזנים ומוסבנאים וערביונים, עולים חדשים ובניהם משפחות של ניצולי מספיק, אבל יש לנו תירוץ נפלא – הגזענות". ■

מסגרות משתנות, זהות מוצקה

בילדותה למדה שירין נטור-חאפי בבית הספר הנוצרי "טרה סנטה" ברמלה; בנעוריה – בבית הספר התיכון היהודי "רملה-ולד", ולאחר מכן רכשה תואר באוניברסיטה בר-אילן. "ההורים שלי לא הפסיקו להזכיר לי שאני ערבית ואני מוסלמית ואני כל הזמן חייבת לדעת מי אני"

ההלא לylimודיה של שירין נטור-חאפי עצמה איננו שגרתי. "למרות שהיא במלוא מיעוט ונשכחה ליזמת דופ. נולרת וגדלת בדור, אם כי לא בשכנות הרכבת. אימה שלי מורה ואבא שלי, שהוא עורך דין, היה אחד הסטודנטים העربים הראשון נסיבות נפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב. כשהגעתי לגיל ש, אבא החליט שלא לשלוח אותי לבית הספר הממלכתי בדור ושליח אותה לבית הספר 'טרה סנטה' ברמלה, שהוא אחד מבתי הספר הכנסיטיים הטובים בארץ. אפשר לומר, לבן, שהיה יילדה מוסלמית שהתחנכה במג'ור כתוליו".

היום רוב התלמידים בתיכון הפסר של הכנסייה הם מוסלמים. גם אז היו בכיתה שלי עוד כמה ילדים מוסלמים. אבל הינו מעתים, לא כבויים. אני זכרת שהמורי ומנהלים עזינו לאירוע מה לעשות אתנו, התלמידים המוסלמים, בזאת שיעורי הרת הנוצרים. הם לא ידעו איך לפטר או לנו מהשיעורים האלה ומה ללמד אותנו במקומות. הייתה בפירוש ילדה מוסלמית שהתחנכה באוירה נוצרית, אפילו באוירה נוצרית שמרנית מאוד".

गם בתיכון למדת בית ספר של הכנסייה?

"לא. כשהגעתי לגיל תיכון אבא החליט שהכי טוב יהיה שאלמד בתיכון היהודי. בלבד וזה לא היה אז תיכון עברי וילדים ערבים מלוד הילכו בענין המבטא, כי ברגע שהתחלה לדבר במבטא ישראלי הפקתי לילדיה מקובלת בקרב התלמידים היהודיים. אבל היום המזיאות אחרות לגמרי. ילדים ערבים שלומדים היום בתיכון הממלכתי היהודי 'רמלה-ולד', שנחגג לטוב ביותר באוזו. קרחה שמדובר קתולי הפקתי להיות ערבייה בתיכון היהודי. לשני בתיכון שלמדו קתוליים נדרשים יותר לא רק על המבטא אלא על כל הזהות הערבית שלהם. מוחמד היה מקובל בין הילדים היהודיים להלוטין. ביום הראשון בתיכון היהודי הייתה היטיב בהלם מוחמד".

מה מה?

"היתה בהלם תרבותי מה שראיתי שם. אזן לך רוגמה ממשהו שאני זכרת עד היום כאילו זה קרה אtamol. בסוף השיעור הראשון, ביום ראשון של בית הספר היהודי, כאשר היה צלצול, כל תלמידים קמו פרטום ויצאו החוצה בריצה שנארתה ל'פועעה להלוטין. לא הבנתי מה קורה כי ביום הספר של הכנסייה אף אחד לא קם מהכיסא וודאי שלא יצא מהכיסא בלאיטיסטים. אבל חז' מהם יציגו שני עולמות שונים להלוטין. ביום הראשון בתיכון היהודי הייתה היטיב בהלם מוחמד".

קיימים ורצים החוצה בצעקות. לך לי הרבה ומהן להתרגל לוה".

היו לך גם קשיים על רקע לאומי? "בודאי. אנחנו מדברים על 1988, תחילת האינתיפאדה הראשונה. היה מادر לא פשוט להיות נעריה ערבית בתיכון היהודי. באתה הפעמים הראשונות שפתחתי את הפה בכיתה, כל הילדים פרצו בצחוך ולקח לי

ברור שהוא מادر לא פשוט ושכמעט כל מילה שלו מעוררת ויכוחים. אבל אני מאמין שהוא הרך".

על מה דיברת היום, למשלו? "היום אמרתי שאחד הדברים ששוחחים אותנו בטור חברה הוא שאחנו, והוא אומר לנו שלא שיכים לנו. התכוונית שנדרה לנו שלא שיכים לנו. לתופעות כמו השחתת קירות בבית הספר או אישירה על ציור. כל אחד חושב שהוא שישיך יכול לא שיר לארח אחד וכך גם לא צריך לשמור עלייו. אמרתי שהוא משוחרת אותנו חברה כי זו למשהו הסבה שבגללה אנשים לא משלימים ארוננה, וכך אשר לא משלימים ארוננה או גרשות המקומות לא יכול לפעול לטובות התושבים".

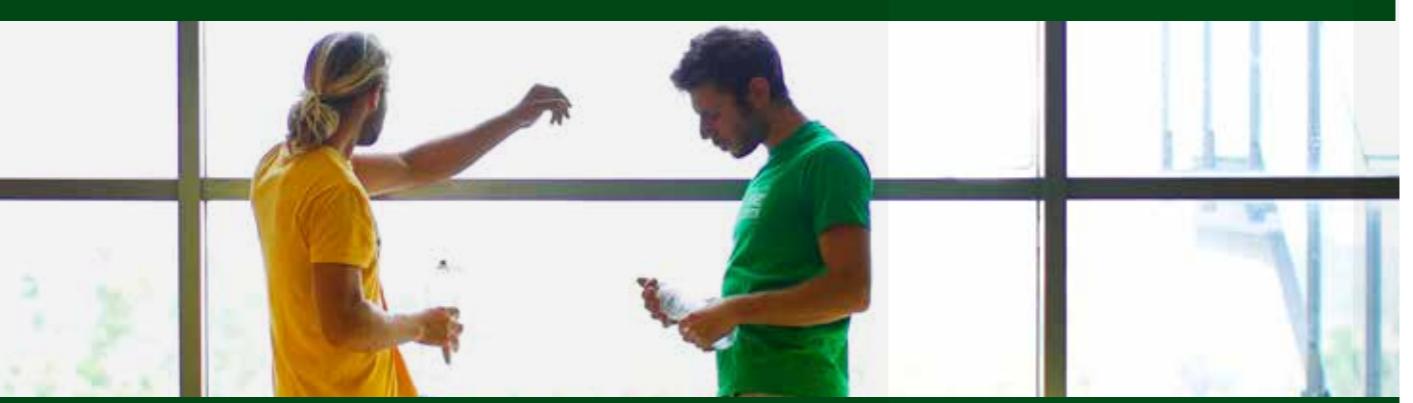
איזה סוגיות זהות נספות עולות בבית הספר?

"בדמבר הצבענו בבית הספר עץ אשוח לכבוד חג המולד, כי יש לנו שלושה תלמידים נוצרים, ומישחו בשכונה תקופה אחרת על הבטעה שאנו מעודת כפירה. בדרשה של דיברתי על מושג הכנסייה הם מוסלמים. סיירת לטלמידים שכשר הנבי אומחר נאלץ לבורח ממה הוא מצא מקלט אצל נוצרים באתיופיה. אז איך אפשר לזכור שכיבור האמונה של הנוצרים הוא כפירה? תמיד יש מי שטורה להקליט את הדרשות, לנחת אותן ולבוא אליו בטענות".

• • •

נטור-חאפי מושחת היטב במסדר העירוני של זה, בין מנהליה הכבישים של רשת אורט ובקרוב עמותות ציבוריות שפועלות לגיוס משאבים לקידום פרויקטים חינוכיים בשכונות מצוקה. בין השמות הרבים של בכיריה העיריה, ואорт הוור בשיחה גם שמו של יוסי ודרי, איש עסקים יומי היטק, יחד עם קארן טל הרים ומנהל עמotta בשם "תובנות בחינוך". העמותה, שבית ספרה של נטור-חאפי נמנה עם בני טיפוחה המרכזים, הזכה לעצמה כמטרה לסייע בתיכון ספר בפריפריה הagogfit וחברתית של ישראל.

התלמידים הלומדים בכיתות בית הספר התיכון מתחלקים לשש מוגמות עיקריות. המגמה המפופולרית ביותר היא המגמה הבוגיג'יטית, ולומדים בה השנה 107 מתלמידי כיתות י' עד י'ב. האטרקציות העיקריות של המגמה הותאת ◀

• קריירה שנייה והטבה מקצועית: ערכיה לשונית, לימודי תרגום, מדריכי דיאלוג וקולנוע, מידען בחינוך, מנחי קבוצות, מדריכי דרמה, ה欽שת מנהכים בפועל צס' בטבע, ספרנות, קרט ג'נון טיפולי ועוד.

• התפתחות מקצועית: קורסים, "עוז לתמורה" ו"אפקט חדש" 9-7

• חינוך בגיל הרך: שילוב בעלי צרכים ארגוניים, רכבי הערכה ועד מיזוגים בגן, החינוך בילדות המוקדמת מככלו חיים ועוד

• לימודי אמנויות

עבודה עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים: התאמת להוראה למטלבים במקצועות הביריאוט, הוראה מתקנות וכיוצא באחון בעברית, חשבון, ערבית ואנגלית, ניתוח יישומי של התנהגותABA, התמחות בהפרעה על רצף האוטים ועוד

הכשרה ופיתוח של נוהלים ובuali'

תפקידים: מנהלים, סגנים, ייעצים ועכברים,

חינוך העוז בבעלי חיים, טיפול במשחה, גשי הטעז, טיפול זוגי, פסיכותרפיה רב ממדית, טיפול זוגי ומשפחתי

היחידה ללימודים תעודה והתחמות

מזהמים אותך לلمוד ולהתקדם

בתחום התמחות מוביילים

במערכת החינוך

בית פתוח
11.3.16
12:00-00:00

מרכז מידע והרשמה 1-800-30-10-80

הנחה בדמי הרשמה לנשטים בארץ

תואר שני M.Ed. להיות מורים משוריין השראה

אוניברסיטת ירושלים
בבית הספר לתארים מתקדמים במכללה האקדמית אחים. הלימודים יתקיימו ביום אחד בשבוע במהלך שנתיים. בואו נלמד כיצד ניתן להשbie את מערכת החינוך.

תרבות עם ישראל והוראתה

ראש התכנית:
פרופ' נעמה צבר בן יהושע

ראש בית הספר לתארים מתקדמים: ד"ר יעל פישר

חינוך מיוחד לቤת הספר היסודי מערכות חינוך

ראש התכנית:
פרופ' אלכס קוולין
פרופ' יצחק פרידמן
הലימודים מתקיימים ביום ד' הלימודים מתקיימים ביום ג'

יום פתוח 3.3.16

מילגות לבני נטווי קבלהגבויים
ההרשמה מקוונת באתר המכללה
www.achva.ac.il

لتיאום פגישה ישן והרשמה
התקשרו *3622*

הכORGEL בני לוד, שمرוכה בשכונות הרכבת והיא ממוקמת בשנים האחרונות בצמרת הליגה הלאומית.

פרי לעמלך? כו, בפירוש כו. אנחנו משקיעים המון

בדי לטפח בתלמידים את ערכם האחורי והערבות הדרית, ואני בחחלת מרגישה שזוcosa פרי. יש מה שהמשפחות הכי עניות והכי הרשות שאפשר להעלות על הדעת. אנחנו הרי מדברים על אחת השכונות הכי חלשות במדינה. אני מסבירה לתלמידים שוב ושוב שלחוות עני וואלא מגבלו לא סיבה לוותר לעצמרק ולהישאר חלש; שהחנן הוא אחת הדריכים העיקריים לפוץ את מעגל העוני. וכשאני רואה את הילדים האלה משתתפים בחוגי רובוטיקה וחוגי מזיקה או רואה אותם לומדים ספרות, אני מתחילה לראות אור בקצתה המהירה".

מה עוד מיחוד את הפעולות החינוכית בבית הספר?

"יש לנו מערך של מתנדבים, יהודים וערבים, שבאים למדן אנגלית, מתמטיקה ועכברית. עצם הנוכחות שלהם בבית הספר ויצרת תחושה טוביה. יש רופאים משלנידר ורופאים מבית המשפט המוחזוי בעיר שבאים באופן קבוע להרצאות פה, ילר' מושבונה היכי עניה בארץ ישב באודיטוריום של בית הספר וושאעו רופא או שופטuba במיוחד כדי לדבר אותו. זה חייב לעשות ממשו לכל ילד."

הופיעו במשאבים ובイוצרים לומדים בו. מוגמה מבקשת נוספת לרשوت בית הספר שלג.

חדשנות מעמידה נוספת במבנה החינוך להנדסת בנין ואדריכלות. גם תוכנית

הלימודים שללה שמה דגש על יצירת חיבור בין תלמידי המגמה לבין מוסדות מוכרים בחברה

ישראלית, שלא היה להם עד כה כל קשר עם תושב שכנות הרבה. תלמידי המגמה

משתתפים בסדנאות במתנינה של חברות החשמל, שומעים הרצאות של מהנדסים טיעפה בחברת אל על (וגם מבקרים כאורח החברה

במתקنية בתנב"ג, הסמוך לגופרטי לשכונת

הרכבת אדר מרחוק ממנה מכל כחינה אחרת) ומכלים שיעוריהם מادرיכל עירית לו.

יומה חינוכית נוספת בימיים

במגמת האדריכלות מלמדת עד כמה גודלים מוגנה נוראה אפי לצועד בונגוז לזרמים

ולמוסכמות המקבילים, כדי להציג את המהפהכה: משנה זו ואומץ תלמידי המגמה

לאדריכלות בבית ספרה על ידי הפוקולטה לאדריכלות של אוניברסיטת אריאל.

ארבעה המגמות הנוספות עוסקות בהנדסה

פיקוד ובקרה, בחינוך סביבתי (כשתיוף פועלה עם חברת נשר, חברת החשמל

ורכבת ישראל), בגיל הרך (תלמידי המגמה מתנסים בעבודה מעשית בגני ילדים בלבד,

נטורי אפי, שהיתה אחרונות הדוברים והשנה שותףים גם בפיתוח תוכנית למדודים ייחוריים שתתפרק ליחס הוגן לפלי בעלי חיים)

בתפקידים בתפקידים במדינת ישראל לימודי תלמידים?

במידותה חינוך שדומה למערכות החינוך של מדינות OECD, בעוד שאני בסך הכל

רואה שהتلמידים בቤת הספר של לילמרו

במערכות חינוך דומה לו של מדינת ישראל.

– החל במתנ"סים, עבר במודעוני נוער וזכה בתנועות

הצופים המוסלמים. חמישה תלמידי בית הספר מסיעים בתנדבות למאן קבוצת

יש פה תלמידים שבאים מהמשפחה היכי עניות והכי הרשות שאפשר להעלות על הדעת... אני מסבירת לתלמידים שוב ושוב שלחוות עני זו לא מגבלת ולא סיבה לוותר לעצמך ולהישאר חלש; שהחנן הוא אחת הדריכים העיקריים לפוץ את מעגל העוני"

אני משוכנעת שככל הדברים האלה יקרו מארגון, בסוף של דבר, אל המטרה, והמטרה היא לשנות את המציאות הדוברים נטוריה אפי, שהיתה אחרונות הדוברים בפלנ", חתריסה ואמרה: "אתם רוצים שתתחלמים במדינת ישראל שדומה למערכות החינוך של מדינות OECD, בעוד שאני בסך הכל רואה שהتلמידים בቤת הספר שدواה להפעילות החינוכית בכית הספר, שגמזה בתוך שש שנים מ-1,173 תלמידים? "אחד ההסברים הוא שהפעילות החינוכית בעידודו של בית הספר גם מתנדבים, תלמידי בית הספר, בשורה ארוכה של מוסדות חברותיים וקהילתיים בלבד – החל במתנ"סים, עבר במודעוני נוער וזכה בתנועות הצופים המוסלמים. חמישה תלמידי בית הספר מסיעים בתנדבות למאן קבוצת ■

אתה פועל

מינדפולנס סוחף את מערכת החינוך

חינוך רוחני

אתה פועל

חדש במכון שכטר למדעי היהדות:

רוחניות יהודות חינוך

תכנית לתואר שני MA + לימודי תעודה

קורסים לדוגמא:

- מסורות רוחניות מהעולם // ספר הזוהר //
- תרגול רוחני ביידוט // ניו איג' ויישומים לחינוך //
- רוחניות בחינוך - סיורים // ניאו-חסידות //
- חברותא, כתיבה יוצרת ומדרשים // תפילה מרחב החילוני // ועוד ...

5,000 מלגה לכל סטודנט בשנה א'*

מלגות ייחודיות לאנשי חינוך מקרן תליי

* יום לימודים אחד בשבוע במשך שנים *

* להלמידי תואר שני בלבד | בכפוף לתקנון

info@schechter.ac.il | 074-7800700
אוניברסיטת גראנות 4, ירושלים | il
תואר שני ביידוט כפיה אמר

לראשון ציונות בראשונה
מכון שיטים

דרושים/ות מנהיים/ות
להטמעת מערכى למידה

דרישות התפקיד:

- תואר שני באחד מתחומי הדעת: היסטוריה, ספרות, מחשבת ישראל, מקרא, גאוגרפיה, יוזץ ארגוני או פסיכולוגיה.
- ניסיון בהנחייה והדרכה.
- ניסיון בהוראה במערכת החינוך הפורמלית.
- אוריינות תקשובה.

העבודה היא במסגרת חיליקת ומתאימה למורים.
מקום העבודה – כל הארץ.

קורס המנחים יתקיים במשך שלושה ימים בחופשת הקיץ.

קורות חיים יש לשולח לכתבות:
contact@mezionut.org.il
עד לתאריך 30 במרץ 2016

www.mezionut.org.il

מ.ע. עמותה (ע"ר) 58-0459212
מכון שיטים, קיבוץ בית השיטה

שיטים
איכיל החינוך האיכותי

חגי ומועדי ישראל לפיבנימין יוגב (בוג'ה)

מפגשי לימוד בחברותא
במכון ובכל רחבי הארץ
למורים ולאנשי חינוך
במתכונת הרצאות/סדנאות

הקניית כלים לעובדה עם אתר האינטרנט "חגי ישראל",
לציוון התגים באופן המקשר לימיינו,
לחירותם עם רעיון פדגוגיים להעברת פעילותות לתלמידים
ולשימוש במקורות יהודים ונורדים של ארכיוון החגיגים
פרטים נוספים באוגדן תפריט בית ספרי / ניתן לקבל מימון מהקרן

פרטים והרשמה:
מכון שיטים ארכיוון החגיגים הקיבוצי
קיבוץ בית השיטה, 1080100
טל': 04-6536344 | פקס: 04-6532683
דוא"ל: machon@chagim.org.il
www.chagim.org.il
אתר שיטים: www.buja.org.il
אתר חגי ישראל: www.chagi.org.il

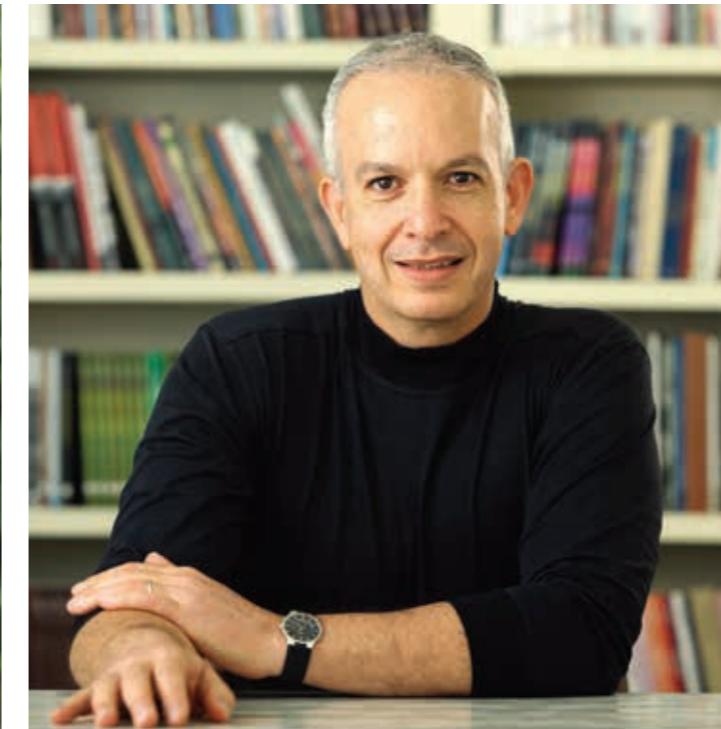
סופי ברזולי. "התרגול לא מועד רק להתחפות אישית, אלא גם למודעות ולהתחפות סביבתית"

ASF AL-BAR.
"בתכניות שאנו מכיר ומעורב בהן אני לא מרגונש שיש שרלטנות"

עמוס אבישר. "מיינדפולנס לא מגע עם ערכים או תרבות מסוימת"

עמיר פרוין. "ראוי שחינוך יעסוק, בין השאר, בדברים החשובים ביותר בנפש האנושית"

מתי ליבליק. "אני לא בא למד אותו על 'רוחניות', אלא איך ניתן לגוש את עצמנו במבונים נוספים"

57, מנכ"ל משותף (עם פרופ' ישעיהו תדרמור) של התנועה להעצמת הרוח בחינוך, עורך משותף של שני ספרים בנושא ומנהה השתלמויות. "אני מעדיף לא להגיד מה זה בדוק, כי אחד יכול להגיד את זה בזרה שונה. ראוי שחינוך יעסוק, בין השאר, בדברים החשובים ביותר בנפש האנושית".

eliblik: "אם להיות כנה, אני לא יודעת מה זה הדבר הזה [רוחניות]. בששתלות אנחנו מדברים על תחומיים קונקרטיים, maar מובנים, מאוד יישומיים. אנשים מקבלים מענה פרקטישם כל כך זוקים לו. זו בענייני רוח הדברים".

בלבד: "אם להיות כנה, אני לא מתקינות ה恬נות לתרופה מבוססת מיינדפולנס באוניברסיטת בר-אילן ומנחת השתלמויות" "מיינדפולנס וחילה עצמית", למורות וযוזעות בבית הספר לחינוך באוניברסיטה תל אביב. היא, יחד עם דמויות אחרות המובילות את הנושא בסיסותיו, מדורות שחביבש עליה עלי היצוע. מוסדות, בהם סמינר הקיבוצים, מכללת אורנים, אוניברסיטת תל אביב, המרכז הבינתחומי ברצליה ואחרים, מציעים לאנשי חינוך קורסים שעוסקים ברוחניות בזירות כללו את זה, מתברר, שהיא יותר להסביר. ואחרות. השיטה סודר. פרחי הוראה, מורים, מפקחים וযוזעות מגיבים בתהלוכות. "אנחנו מוחים מהשיטה צורך

אמתiy מורה

היעדר דמיון אחר, אפשר לומר שרוחות של רוחניות מנשבות לאחרונה בעולם (המן ניק לעתים) של לימודי ההוראה והשתלמויות המורדים. יותר ויותר הENSIONS, מדורות שחביבש עליה עלי ההיצוע. אבל מהyi בכלל רוחניות בהקשר של ה�建 מורים – מדיטציה? בודאים? אמונה דתית כזו או אחרת? ואחרים, מציעים לאנשי חינוך קורסים שעוסקים ברוחניות בזירות כללו את זה, מתברר, שהיא יותר להסביר. ואחרות. השיטה סודר. פרחי הוראה, מורים, מפקחים וযוזעות מגיבים בתהלוכות. "אנחנו מוחים מהשיטה צורך

"כל מערכת החינוך צריכה לנשום"

חינוך רוחני הוא הלheit החם של מערכת החינוך. מאות אנשי חינוך מכללות להוראה ובאוניברסיטאות עוברים לאחרונה הכשרה בשיטות ובכלי מגוונים, כגון מיינדפולנס, חילה עצמית, רפלקסיה ומדיטציה. מדריכי המורים מספרים איך זה עובד ולמה זה נכון

החויה שלהם כבני אדם, או גם אם לא נתן להם שם פרקטיקות פרוגניות ספציפיות, אני מאמין שבגע שליהם עם התלמידים, משחו מהסוג הזה כבר יקרה". אל-בר: "יש לנו מוקובלות שمرة צדקה להשתלים. מחייבים מורים לעובר השתלמיות. אבל הן מכוונות ידע האלה. יש מי שמעודיפים להתעסק בנושאים בטוחים וצפויים, שהتواצאה בהם ידועה מראש. פה אנחנו מדברים עם מורה הוא משוח מוסוכן, במידה מסוימת, כי הוא אומנם הוא ר'ך' מורה מקצועני. אלה לא יודע לא יי'קה אורה". יש לו תקשורת עם יל'ים, וכנראה שהוא אהוב ילדים בסיס. המינויו הדרוחני מנוסת לעונת על השאלה הוא אומר, "ומסקנה של' היא צריכה להתחיל מהקשרת המורים".

למה?

"אם ייגעו לשטח אנשים שהם עצם נוגעים, באישוי צורה, בנסיבות כללים, לבר, לנפש, ולהתחלים הפנימיים"

בודהיזם לא, מדע כן

בחינה של התכנים בפעליות השונות מלמדת כי אלה לא קורסים בבודהיזם, אין בהם נגיעה באמנות דתיות ואין בהם שם קשור ל"רווחנית" במובנה הניי איג'י. "כל קשר בין התפישות המוטעות של תרגול רוחני, נניח שכבעל מוחצת במדבר ולשונו מזוקית עולם, לבין רוב הדברים שקורים בתחום מקרי בהחلط", אומר אל-בר. "כל דבר שרלטני ולא רציני יכול לגרום יותר נזק מתועלת. אבל בתכניות שאנו מכיר מעובב בהן, אני לא מרגיש שיש את השRELטנות הזה". מה עם החיבור למקרים של השתפות האלה?

"לפעמים גם הפרקטיקה כשלעצמה, במנוחה, יוגה, שcolsם יש בה טוב. כך לדוגמה יוגה, שכולם מרים. היגוה המערבית, שהיא אימון כושר, היא חקל וודורי מתרך תפיסה רחבה ועומקה של המורה, ועדרין היא דבר טוב. הלוואי שיכולים יעשו יוגה, התחים עבר 'חולון' ו'אקדמייזיה', והרבה מקומות לokedים אותו ככה. המחקרים מוכחים שהוא טוב, אבל רקע, בILI פילוסופיה. באים, מתרגלים והוא עוזה למורים טוב. הם מתקשרים טוב יותר, והופכים למורים טובים יותר. אין זה רע".

גם ליבליך, בסדנאות שלה, לא מדבר על המקור המורח או

מה שהם עושים בכיתות ובתרבות בית הספר. אני גורם להם לחוש על זה. וهم רואים קשור?

"רבה מורים אומרים 'שביל והאגנו להיות מורים'. אבל יש גם כאלה

מה חלמתי, על מה אני עדיין חולם, מה קורה בפועל, איך אוניבונה גשר בין הפערים האדרירים האלה ואיך אני עושה תיאום ציפיות עם המציאות, כדי ליותר על החלומות".

...

עבדתו של פרימן בסדנאות עם מורים מהישראלית הענין הזה. פרימן מספר שהוא מבקש מכל משתף בסדנה לכתוב בין ממש ל-15 שאלות גזירות בחוים, כאלה שאי'ן לפריימן אין הכשרה פומולית כלל אדם ייגע בהן. אחר כך הוא מבקש שכל אדם ייגע בהן. השאלות הושבשות ביטור, ואו כתוב על הלו ורשימה של השאלות לזכותם ביטור שהעלו המשותפים. הוא אמר, "ומסקנה של' היא צריכה להתחיל מהשעות של מושך".

...

הכי מובהק, בטח במחקר במערכות החינוך, הוא שזה משפייע על היחסים הבינו-אישיים שלנו. זאת אומרת, לא רק שהתרגל לא מתנתך, אלא שהיכולת ריצחה וכושר". לדעתיו, זו הפרקטיקה החשובה ביותר.

הנדרכן השני הוא מינידפולנס – תשומת לב, קשב, קשיות – שהוא השער לעולם של עבודה פנים. מעין הנדרך השלי'י הוא לא בדיקת תרגול, אלא יותר עובדה של ליבליך, רפלקסיה על המעשה החינוכי. להזכיר לעצמי מה השוב, בשילוב בסיסי. "המחקר המדעי", החשוב לאיל-בר לצ'ין, "מוראה שתרגול מינידפולנס משפר בזרה דרמטית את השלומות, לה'wellbeing", של מי שתרgal. וזה מה אוניבונה עוצמתו של' הוא שאי'ן עוצמת טוטומשפר קשרים חברתיים. עוצם התרגול מפחית שחיקה. זה משפר לעובר תחלים פנימיים שבhemani. גם את הרוחה של' כמחנן ומשפייע על הקשר של' עם הוצאות של' והתלמידים. אחד הדברים המדרהימים במינידפולנס הוא של' כראורה זו פרקטיקה שבה אתה נכנס פנימה ומונתך, אבל הימצא

להכשרות מורים ברוחניות יש שלושה נרכבים עיקריים. "הדריך המרכזוי והעדכני ביותר נקרא בעברית חמלת עצמית", מסביר אסף אל-בר, דוקטורנט החוקר הינד רותני לאור הפילוסופיה הבורדיסטיית ומשיר מורים במסגרות שונות. "זה לא תרגום הכי טוב, אבל מדבר בפרקטיות וחנית שטרטה לפתח חמלת ואכפתיות לעצמי ולאחרים. זה תהליך של עבודה פנים שמתייחס לא אהבה, לחמלת ולאכפתיות כלפי מוניות רגשות שאפשר לפתח אנטוניה להתנהלות השוטפת".

מורות בתסננה. המוקד בפירוש במשמעות עצמן ולא בתלמידים או במנהל צילום: דן חיימוביץ'

תני דוגמה.

"למשל סייטואציה שבה תלמיד מתפרק פתאום על המורה באלים מילולית קשה. הוא שמע אותה משפט וזה הקפץ לו את הפיווים והוא קליל כלות איזומת. מה שעלה בקובזה זה שהמורה תהווה לב שלמרות התהוושה הלא נעימה שהיא. הוויה, התעוררה אצל תושמת לב מידי למצוקה של התלמיד. בעבר, האוטומט היה מביא מיר תחושה שהיא חיבת לעמוד על הגבולות ועל המשמר, להיות חקה מול התלמידים ולהגביל ממקום הריף. אבל באותה סייטואציה היה מין רגע קצר שהוא מידי".

במצב שהן נוכנות לכיתה ו מבחינות במתוח ובלחץ שיש בה. בשיתוף שמענו על אירועים לא פשוטים רימה המקצועית. בתзи הספר שהרברות בהם היו אירועים מאטגרים, והיה מוגש לראות איך הן מתמודדות ומבעירות הלאה דברים שהן למדו כאן, גם בלי שהוא הוסבר באופן פורמלי".

גלגול של שיעול

בקור קצר באחת מסדנאות ההכשרה

בפגש האחרון לפני יציאה לחופשת סמסטר בהשתלמות למורות של מתי ליבליך אוניברסיטת תל אביב אפשר לשים לב לעוד מאפיין ייחודי של המפגש: חצי שעה לתוכו עדין לא הזכרו המילים בית ספר, תלמידים ומנהל. המוקד בפירוש היה המשחתות עצמן. ליבליך הנקה את שיתוף והתחברה לחומרם התאורטיים הרלוונטיים: תחילת הוכרה מתקדם מודיעין המות מושתפת נראות עניות מותש מהפקקים של תל אביב. אבל רוב המשחתות נראות עניות ונהלבות. וה לא מצב שכיח בהשתלמות מורים. בדרך כלל מורים בהשתלמות עייפים ומרוכזים, כמו תלמידיהם, בעיקר בטלפון הסלולי.

ilibליך, המנחה, מבקשת מוכין להסתדר כרגע בمعالג, והפגש נפתח בתרגול מודטיבי בין כעירים דקוט. חוותית השקט בקבוצה של כעירים משתפות, ועוד במסגרת השתלמות, עשו את שלה. האוירה הופכת לרגועה ואינטימית. לאחר התרגול מגיע השיתוף או מה שאפשר לקראו לו במקורה זה: "גלגול של שיעול". כדי להימנע מחשיפה של דברים שנאמרו באינטימיות של הקבוצה, אומר רק שאות המשחתות סיפרה שהרגישה לא נעים כאשר השתעלה במלוך התרגול והרגישה שהוא הופיע לאחרות. מכאן החל שיח מרובה דוגמאות על האופן שבו אנשים בכלל, ואולי מורות בפרס, מרגשים בקהל עצם הנוכחות שליהם, מפריעת לסייע. המורות הגיעו מכתבי ספר שונים ולא הכירו מוחז למסגרת ההשתלמות, אך שיתפו בחופשיות וגילו אמון הדרי רב מהרגיל

של השלב הראשון בסדנאות הוא פיתוח של המשאב הפנימי. "libo", אומרת ליבליך, "ולתת הילך לפתח מרחב כוחה של רגיעה, של התובנות בתחלים יותר עדינים של עצמן". השלב היישומי (ביביט הספר) של הכלים שנרכשו בסדנה מתחילה בשנה ב', ולפי ליבליך הוא מידי".

ההרגישה לא נuments לכיתה ו מבחינות במתוח ובלחץ שיש בה. בשיתוף שבעה שhnן נוכנות לכיתה ו מבחינות במתוח ובלחץ שיש בה. בשיתוף שמענו על אירועים לא פשוטים רימה המקצועית. בתзи הספר שהרברות בהם היו אירועים מאטגרים, והיה מוגש לראות איך הן מתמודדות ומבעירות הלאה דברים שהן למדו כאן, גם בלי שהוא הוסבר באופן פורמלי".

התרגול והטלפון הסלולרי

את עצם לתרגול, בפנים מתרחשים מאבקים פנימיים, כיו התודעה האוטומטית וורקת אותך לעשייה, ל-'doing'. כל החוויות והאשונות של הישיבה במדיטציה הן מאבק תמידי נגד הכוחות הפנימיים האוטומטיים. מה שקשה ביותר והగיל הריאני שהתודעה שליל לא נתונה לי. אתה מגלה שאתה לא יכול לנצל את התודעה. זה גילוי מרעיש. מה שנדרש זה פיתוח של רצון ונחישות לעמוד מול המאבקים הפנימיים האלה. אני מעיריצה ומעייצה כל תלמיד שנשאר למלוד'.

עדין לא ברור לי הקשר להזינוע. "טיפול נוכחות עריה בלבד פתח ואחד הוא תנאי להזינוע. אי אפשר באמת לחנוך ביליטפה הלא רוח פנימי כזה – מול עצמנו, מול תלמידים, מול חוריים, ניחש לאנשי הוצאות שעובדים את, המנהלת ועוד. מורה הוא אדם בשירות, אם הוא יודע ומסכים עם זה ואם לאו. לבן החשוב להעניק לו כלים שיעיצמו אותו ויביאו אותו להתפתחות ולצמיחה אישית גוברת יותר. הכלים של ההתוכנות הקשובה מאפשרים התידירות עם מה שקיים וממצאים עוד קצת את הפער ביןינו לבין כל דבר במציאות היזינו. מה שהשגתתי בתהיליך התידירות לא נלקח מני. הוא שלי, נטו עיט לבני, וכל מה שדרוש לי הוא להיזכר, לנשום, להתבונן, להבחין איפה בעיטה ולבחר שוב ושוב מי אני רוצה בזעט. אלו שאלות של החקירה המתבוננת".

אליבר: "הנחה היא שהרכיב הכי חשוב במעשה החינוכי הוא המורה. יותר מהכחתה ומערכות התקשוב ומספר התלמידים. המורה הוא המפתח. עדיף שיתנו לנו תנאים מיטביים, אבל בהינתן המצב הקיים, הוא הכי משפי. לכן עולמו הפנימי כל כך חשוב. וזה מתחבר לשאלת מה זה הzinou? הבדיקה היא גם בין הzinou והזראה. וזה לא אותו הדבר. נראה לי שאנו אנו עוסקים במערכות החינוך ולא בערכת ההוראה. בהקשר של הzinou, על אחת כמה וכמה, המקום של המורה עוד יותר חשוב. גם בעולם של הzinou הדיאלוגי, שמננו אני בא, יש חשבות לעולמו הפנימי של המורה. כשהוא

"הרבה פעמים", מספר עמוס אבישר, "להשתלמות מורים יש פן של לדפק שעון. אנחנו מבקשים מהמורים שננסו להשחרר, אומרים להם: 'עכשו שמיים טלפונים בצד'. זה לא קל. בשלביה יש איזה קשי והתנגדות לשים אותם בצד'. זה טוב, טלפונים זה עניין רגיש. "אבל מה שיפה במיןדרפולנס הוא-shell קשי הופך לכלי עכורה. אם קשה לעזוב את הטלפון, מדברים על זה ובודקים מה זה, ומה זה נבע ומה עווים עמו. אחרי כמה דקotas של תרגול, כשכל אחד מוכנס בעצמו, השיח יש הבנה שהוא ונעים. אחריו יתור שקט, ומתאפשר רין שהוא לא הרים הרגיל שבו לא תמיד יש הקשה אמיתית ופעילה".

הפסיכולוגיה חברתית וגם ברמה של המוח. שניים במוח של תרגול מדיטציה. ולא מדובר בתרגול של ארכבים שנה במעדרה, אלא בשמונה שעובדים. יש דיווח עצמי ויש בחינה. מה התועלות החינוכיות בבלוי הזה? מה לא צחוק. זה מאוד עוזר. וזה מקל "תרגול מפתח עמוד שורה פנימי שקשוב לעצמי ואחרים. עמוד השדרה הזה נהדרש בעכודה עם אנשים עם מורים עם מורים עם מורים".

לשימים לב לרגע ולהיות בו

מתי ליבליק: "אם להיות כנה, אני לא יודעת מה זה הדבר הזה (רוחניות). בהשתלמות אנחנו מדברים על תהליכי קונקרטיים, מאוד מבונים, מאוד ישומיים. אנשים מקבלים מענה פרקטני שם כל כך זוקקים לו"

עמיר פרימן: "הרבה מורים אמרים 'בשביל זה אנו להיות מורים'. אבל יש גם כאלה שמתהתקדים קצת, כי יש גם הרבה התנגדות פנימית לעיסוק בדברים אלה"

ובתча בעבודה החינוכית, כי המורה מביא את עצמו להוראה. זה יוצר מקום לפיתוח האדם. מה יותר חשוב מזה בtower ההוראה? המשתפים לדבריה אינם הקhal הטעופיסי של סדרנות ורוחניות, והם מגינים בצדורה מענינות. "עלות המון התנגדויות. גם אם אתה מזמין

מערבי של טכניקה ותפיסה מוזחת שנמשנת על בודדים, זו וויאנסנה. כל המודריכים שלנו מגיעים מהركע הזה. בהכשרה של המנהים יש חלק שלם שעוסק בקשר לבודדים. אנחנו לא מסתירים את זה, אבל האמרה היא שגם בילוי זה – זה עובד. לא נדרש וודקה זהה כדי להגיע לאפקט הרצוי. אין שום אלמנט בודחיסטי בקורסים, חוץ מאוכור המקורו. יש אנשים דתיים שעוסקים את הקורס ומדוברים בחיבור להורות. אצל המוסלמים רק עכשו התהיל קוס, ואני מניה שמהר מאד הם ימצאו קשרים לאסלאם. וזה בסיס. ALSO עקרונות אוניברסליים של החברה האנושית".

• • •

בעוד שהחיבור לפילוסופיות מזרחיות מוצנע, החיבור למחקר המדעי העדכני בתחום כגון מדעי המוח, פסיכיאטריה ופסיכו-פרדיגמיה מוביל לשכת, להתבונן, לנשות? וזה אנטיתזה להתנהלות השופטה. אנחנו מבקשים את ההפק מזה. את המוקם להקשבה, להתבוננות".

• • •

בדרכיו, האקדמיות של הנושא מאפשרות לתהום לקבל מהמסדר מה זה אומר מודעות קשוחה היא לדרכה מקום, שלא לומר היבוק. "זה אתגר, מושפעות לייכנס למערכת החינוך", אומר אבישר. "זה לא פשוט לדבר כוה חדשני ושותה מהנה. מדיטציה, התבוננות, תרגולים, זה לא טריויאלי. ב민דרפולנס משוח אקטיבי. אנחנו מתבוננים, נתונים לדברים להיות כמו מערכת החינוך. הדריך שהבאנו עושים את זה היא באמצעות המדע. יש לנו מרכז לחקר המוח [מרכזו סגול שמסביבו פועלים. אויל רוחניות וההתכוונות האמיתית של המהילר הזה. הוא מתחווה כרגע, והוא פותח לכולם].

• • •

עמוס אבישר, 35, מנהל הפעילות בקהלת של מכון מודע למינדרפולנס, "אצל לי פחות", היא אומרת, "לא שומעים על זה מיליה, ולא כי אני לא יודעת. אבל אני מאמין שאנו במרכזי הבינוחים בהרצלייה: 'מינדרפולנס לא מגיע עם ערכיהם או תרבויות מסוימות. מדובר בפיתוח באופן שיהיה ישים לכולם'".

חמיושים מ"ר בסביבה של טבע

בסמינר הקיבוצים הולך ומקום מרחב התבוננות ייחודי שפותח לכל הפקולטות

ב מכללת סמינר הקיבוצים עובדים בשנה האחרון ייחודי: הקמת התוכנות שאמור להיפתח בימים אלה ומרתדו "לטפח התבוננות תור-איישית והתרבות רוחנית, והוא מהו נדרך בס夷ה החינוכית-הומניסטית".

לדברי יוסי כנישר, המנהל האקדמי של המכלה, מדבר בפרק פיזי של חמישים מ"ד בסביבה של טבע. "יהיו שם", הוא אומר, "מציצים, סטודנטים ואנשי מנהלה שיעבירו דברים, יעברו דברים. יהיו שם שיטות, למידה הדרידית, למדידת עמידים, מרצים אורחים. יהיה אפשר לבוא עם הctica ולערוך במרקם פעלויות חופשיות".

לילך נישטט, מרצה לספרות ושותפה ביומה: "להקשחה שלנו, שמראות במצויניות אקדמית וחברתית, אנחנו מוסיפים נדרך נוסף – רוחני. מקום של התבוננות והיבור, לאו דווקא דרך דראש, אלא דרך הגות והיחס בין האדם לעולם ולטבע".

לדבריהם, הרעיון להקמת המרחב על מה שמשתתף – סטודנטים, סגל, מנהלה. "אנחנוTopics את המכלה כמשחו הוליסטי", אומר כנישר. "יש הבנה שיש צורך במקום זה, ובמיוחד בזמנו זה, עם הטכנולוגיה, כשה'מיינר' מוחוץ".

יוסי כנישר. "יש פתיחות וצימאון למרחב מהסוג הזה".

לדבריהם, מרגע שהברכה פוקולטות שונות – הגיל הרך, לשון, חינוך ועוד – עוסקים בהתוכנות בדריכים שונים. "אצל חיל המהרים נוצרה דיכוטומיה בין הלומדים לבני הפקuktיקות של התוכנות. אנחנו רוצים לשלב".

נוסף על הפעילות שתירחשו במרקם תוקם גם קבוצת חקר שתחקור את הפעולות בו ואת השפעתה. בזיאשר: "אנחנו בונים את כה יותר ממנהña. העבורה על המרחב, הם מדגימים, נעשית יכולה בתהיליך עדין והדרגתית". בזיאשר: "יש פתיחות וצימאון למרחב זהה".

אתם לא ממהדרים להיענות לזכור מהשתחווים שוואו אופנתני, אולי אפילו פוליטיטי? ניישטט: "השאלה לא מטרידה אותי, כי אני יודעת מトー אילו מניעים אני ומי שמביבי פועלים. אויל רוחניות והוונתני, אבל בעיני ולה לא מוחם את הכותנות וההתכוונות האמיתית של המהילר הזה. הוא מתחווה כרגע, ונחכח ונראה איך הוא יצמת. החון שלו הוא שהפרקטיות של התבוננות, הקשב, הסובלנות והאוירה יהיו ממש

יוסי כנישר. "יש פתיחות וצימאון למרחב מהסוג הזה"

"תרגול של מודעות Kushoba ייפוך את מערכת החינוך ליותר שפה ומאפשרת"

גם ליבורדה עם ילדים עם קשיים וריכוז. "אנחנו חיים בעולם עם גירויים איזופיים, ומינדרפולנס מאפשר לנו לא להיות תגובתיים ולא להיכנס לשחרורות זו.ילדים עם קשיים קשב וריכוז קשא להיות נוכחים כאן ועכשווי. תרגול של מינדרפולנס מהזיד אותם לעצם ולמה שהם עושים באותו רגע".

• •

לדברי אומנסקי, כשמתרגלים מינדרפולנס הוא הופך בתור כמה חורשים לאורח חיים המשפר את כל מדדי החיים האישיים והמקוועים. "שאנו מתרגלת", היא אומרת, "אני הרבה יותר מחוודה, יותר גואה ופחות מוצפת, כך שאנו יותר פנינה לאחרים". ■

תמי אומנסקי. "שאנו מתרגלת, אני הרבה יותר מחוודה"

"מינדרפולנס יביא ברכה גם לגננות"

"התאהבתי", אומרת מיכל עוז, מרכז הייעוץ לגיל הרך במחוז תל אביב וא"מ (אקלים חינוכי מטבי) ארצי לבנים לילדי ארצה. "התלהנו את השתלבות במינדרפולנס באוניברסיטה בתל אביב, ועוד עשוינו חוותית מפגשים משלבים ידע אוריינטלי ותרגול של מדדיות ונשימות. זה אפשר רגעה, התבוננות והתחברות של האדם לעצמו. אין חוויה כזו ביום יום שלנו. אנחנו נמצאים בסביבה של רעשיהם, ופתחו ייש משוחב לצרכים, למחשבות ולנסימות שלד".

את חושבת שתשתמשי במידה חזותי בוגני היילימן?

"בודאי. מקרים מראים שאצל ילדים בוגנים רמת הקורטיזון גבוהה, ככל מר המ נמצא במתה משם צריכים להיות קשויים מה שקרה סבירם, והם נדרשים לשלייטה ולויסות רגשי והתנהגותי. המינדרפולנס מאפשר אתנהה והתנתקות מהשגרה השוטפת של הגן. וזה משחו שמרגיע ומשעש פלאים. אם יש ילדים שהויסות קשה להם והם מגיבים בעצבות ובתוקפנות, אין לי ספק שכשילדתו טכנית כזו הם יכולים לעשות עצירה ויכולו להבין איך לנשום ולהיגע ורק אחר כך להמשיך את היום. אני מוצאת את עצמי גם בכית אומת לילדים שלי לעצשו, לנשומ ולהירגע. מינדרפולנס יביא ברכה גם לגננות, כי שלומדים לעשות עצירה לכמה דקות והאפשרת שיקול דעת ותקבלות החלטות ממקום נינוח יותר. רוחה הנפשית שחשוב לינסות להעיר הלאה, גם לאזוטים החינוכיים וגם לילדים". ■

קשהה גם ליויעצות במסגרת הפיתוח המקצועי, דרגות 7-9, באוניברסיטה תל אביב. קיבלנו את אישור והתמיכה של המנהל להכשרה עוכרי הוראה ושל האגף לפיתוח מקצועי במינדרפולנס.

"הקבוצה בראשונה התמלאה מיר. השנה פתחנו קורס ליויעצות וקורס לימודי וورد קורס במכילת אordenams. יש קורסים נוספים של מינדרפולנס לאנשי חינוך. נדרמתי מהביקוש הרב ומהצלחה והמנהה על פיתוח מקצועי ויויעוץ בגין ילדים. הקזב במערכת החינוך מושתק, ותרגול של מודעות קשובה ייפוך אותה ליותר שפה ומאפשרת".

... ■

במה חמימותו הוא במינדרפולנס
"בילה להוועל לערבת החינוך"?
"כל החוקרים על רוחה נשית מצביעים על כך שזו אחת התפיסות שמקדמות אותה. מוכחה מודעתה שהמודעות הקשובה מפחיתה חרדה ולחץ, מפתחת גישה חומלת גם כלפי עצמן וגם כלפי האخر ומחזקת את האני. ואני חשבתי על מקצוע הייעוץ, שמיועד לקדם רוחה נשית במערכת החינוך הקיימת בו. בהתחלת ההוראה הנהנו עדרין בתפקיד החינוך, וגם היום אנחנו עדרין בתפקיד הדריך. בהנחלת שפ"ה (השירות הפסיכולוגי-יעוצי) יש הিירות עם התהום כבר כמה שנים, ולפניהם שנאה והציח החלתו לפתח קבוצה ראשונה במינדרפולנס למפקחים על הייעוץ, המתמודדים בהשכלה לעצמנו, ובהמשך התמקרנו בהשכלה לעצמנו, ובהמשך התמקרנו בהתחדדות המקצועית. ההכרה הזו נתנה לי את הדחיפה להמשיך ולהרחב את השתלמיות בנושא".

ברנבר, היא מספרת, אחרי הקיצ' העזה של צוק איתן, ביקשו מפקחות מהדרדים קבוצת מינדרפולנס ובהמשך מודדים, תלמידים והורים. מינדרפולנס מועלה, לדבריה,

תמי אומנסקי, סגנית מנהלת אגף ייעוץ במינדרפולנס, ממליצה על פיתוח מקצועי וייעוץ בגין ילדים, משוכנעת ביכולתו של מינדרפולנס להוועיל למערכת החינוך. "כל החוקרים על רוחה נשית מצביעים על כך שזו אחת התפיסות שמקדמות אותה"

נאוה דקל

"**מערכת החינוך יכולה להרוויח בענק מהכנסת מינדרפולנס לבתי הספר**", אומרת תמי אומנסקי, סגנית מנהלת אגף ייעוץ במינדרפולנס לאנשי חינוך. נדרמתי מהביקוש הרב ומהצלחה הרבה שיש לקורסים ה'רווחניים' הללו, ולשחתה נראתה לי שהיומם כבר לא צריך לשכנע בחשיבותו של ההכשרות בוג� מינדרפולנס". ■

היא עצמה יומה וארגנה הכשרות במינדרפולנס ליויעצות, אחריה שעברה הקשרות הוליסטיות שונות ובהן גם מינדרפולנס. די מפתיע שמנהל החינוך פתוח לביוון וחני בוזה.
"בהתחלת ההוראה הנהנו עדרין בתפקיד החינוך, וגם היום אנחנו עדרין בתפקיד הדריך. בהנחלת שפ"ה (השירות הפסיכולוגי-יעוצי) יש הিירות עם התהום כבר כמה שנים, ולפניהם שנאה והציח החלתו לפתח קבוצה ראשונה במינדרפולנס למפקחים על הייעוץ, המתמודדים בהשכלה לעצמנו, ובהמשך התמקרנו בהשכלה לעצמנו, ובהמשך התמקרנו בהתחדדות המקצועית. ההכרה הזו נתנה לי את הדחיפה להמשיך ולהרחב את השתלמיות בנושא".

ברנבר, היא מספרת, אחרי הקיצ' העזה של צוק איתן, ביקשו מפקחות מהדרדים קבוצת מינדרפולנס ובהמשך מודדים, תלמידים והורים. מינדרפולנס מועלה, לדבריה,

נמצא במצב פנימי טוב, פתוח, מכליל, אכפת, או גם התפקידים שלו כמעביר חומר, "כמורה", משתפרות". ברוזלי: "אני לא מבקשת מאנשים לשנות או להשתנות. אני לא אומרת 'תהיי אמפתים' או 'תהיי יותר ובעודabolati אפרשי', אבל ניתן להם פרקטיקה רוחנית שתקל עליהם כך שלא יישקו גמרי. ברור שהשינוי שנדרש הוא מינדרפולנס. מדרבים על השם כל מערכת החינוך צריכה לנשום ולתרגול מינדרפולנס. מדברים על שעות שהיה? או שהיה מэн לדבר עם תלמיד באמת. שהיה זמן לחשוב ששהות כליל לחשב ששה שיטות מבדינים צריכה להפחתת סטרס, להיות מערכת שיש בה יותר אכפתות וחלילה, כמו שמכונן אותה; שתיהה בהירות שהמעשה במלחך השיחות עליה תהייה; האם הוא מעשה של אכפתות ודרישה לתלמידים; שבית הספר יהיה מקום שבו התלמידים לומדים לפגוש את חבריהם ו��朋友们 ואות רוחה והתקופה יש בו עולות ואטריות שרואו לחנן להוותם ולשנותם? ואם כן, האם יתיכנו ש'חינוך רוחני', שעיקרו הפניה המבט' ("פנימה"), משרות, בלי כוונה, את הכוחות השליליים האלו? וגם, האם נכוון להוסף לעומס, הקיים מילא במערכת, נדרך נוספת? אבישו: "זו ביקורת מעולה ונכונה, ואנחנו עוסקים בה הרבה. יש לנו כנס במכון מודע שעוסק באתיקה של מינדרפולנס, באיך לא הופכים אותו לשמה אינסטרומנטלי שתפקידו רק להביא ציונים או לנחל את הכתיבה כך שייהיו בה שקט ומשמעות. המטרה עמוקה מזו. אנחנו עוסקים בשאלת איך להפוך את זה ולה'מערבי' בלי לדדר את זה". ■

ד"ר סופי ברזילי: "התרגול מפתח עמוד שדרה פנימי שקשוב לעצמי ולאחרים. עמוד השדרה הזה נדרש בעבודה עם אנשים ובטענה מביא את עצמו להוראה... מה יותר חשוב מזה?"

אסף אל-בר: "היווגה המערבית, שהיא אימון כושר, היא חלק צורורי מהתפקיד הרחבה ועמוקה של המזרחה, ועודין היא דבר טוב. הלוואי שכולם יעשו יווגה"

העולם ולמצבאו בו ממשימות עמוקות عمוקה. עיני בי בית ספר טוב יש למוחנים ולתמכנות ומן להשתכל על המציאות. ברוזלי: "התרגול לא מוביל רק להפתחות אישית, אלא גם למודעות מה לעשות, אלא בלחשוב יחד אתם מה טוב להם ולעולם". ■

דבר, אני מביאה את עצמי לכל מקום,

עפירה מיזלס

הפוסטנציאל המיסיב

מיהי רוחניות, איך היא מתפתחת ובאיו ממדים, מודיע ראו לחנן אליה וכי צעדים זאת

גם קשרים ומחוברים ומשמעותם אלה על אלה באופן רב-ימדי". הציג המרחב הראשו הוא "עמוק פנימה". הוא כולל עכירות מודעות על העצמי לכיוון של יותר הבנה, ניקיון, דיקוק, זהר, אוטנטיות ומוסריות (לכיוון הנכוון, הטוב והיפה הפנימי). תחילת הדומה מאוד לתחילה של טיפול פסיכולוגי, שכן הוא עוסק בהסרת חסמים, בניקי ובעורפה פנימית על הגנות, כאסים וחדרות. הייחור שלו הוא הבנה האחראית של קשיים אלו מנகודת מבט רוחנית.

הציג השני של התפתחות הוא "למעלה אל המערב". הוא כולל תחילה של חיפוש והתפתחות לכיוון שאל התמצגות עם האינטסופי והנסגב; זהה התפתחות לכיוון קשר עם המדר הרוחני, תפיסתו על כלiotו הכלתי מושגת ופיתוח היכלות לחווות אותו ביום יום. בוגר ציר זה כולל פיתוח יכולת התבוננות ממלמעלה אל העילם והעצמי והבנה של ההוויה האישית וגם של כל מה שקיים מבט זו.

הציג השלישי הוא "חיבור רב-ימדי לכל הצדדים". הוא כולל תחוות חיבור של אחרים, לטבע ולעולם באופן עמוקה לאחרים, תחילה כחברה וככבוד, שmbatva את הקידושה. ציר כבודה והוא מכבדת, גם התנהלות אכפתית, כסום זה (למשל, התנהלות אכפתית, מכבדת, נינוחה).

אנשים נבדלים ברגש שהם נתונים לכל אחד מרוחבי התפתחות, והרגשים עצם יכולים לשנתנות בתפקידות שונות. גישות וחוונות שונות מרגישות היבטים שונים בתוך תலיך ההתפתחות ולעתים מציגות העדרות למרחבים שרואין יותר להתפתח בהם. לתפיסתי, התפתחות וחוונות כוללת תנועה והתקפות לאורך כל אחד מהמרחבים וגם התפתחות התואם וההרמונייה בין שלושתם.

מתיior אידילי זה יכול להשתמע שהתהמצע רוחנית היא הכול התעלמות, קרבה לנשגב וקורשה, ולא היא. אמנים תחוות של התעלמות והתרחבות הנשמה מתרחשות, והן משמעויות ביורה, אך תחליך ההתפתחות הרוחנית אין לו קורה מעלי. הוא דרש התכוונות, תפיחות, מודעות עצמית, אומץ ומאמץ לא מבוטל, ויש בו גרעינים של קושי וכאב.

רוחניות ו"רוחניות"

הבחנה שקיימת בחברה הישראלית בין רוחניות רצינית, עמוקה ואמיתית לבין "רווחניות", שmbatאת יחס שטחי ולא אוטנטית להתפתחות רוחנית, רלוונטיות לעניינו. יחס שטחי כזה רוחניות לבין התנהלות בעיתית של האדם בחיי היום יום של. פער כזה, למשל, נמצא אצל אדם שנודג בפרקטיות רוחניות מכך, שהוא מושך לבן וועשה מדיטציה; מגדל זקן, שומר על כשורת אוטנטיקות לבבב (אבל בחתנהלו) הוא אנכי וכוכני; אדם שהווה חווית רוחניות בעלות עצמה הרבה, אבל באמנותו וכחתנהלו הוא אינו מכבד אחרים ומנסה לכפות את דעתו; אדם שמאמין בתפקידות רוחניות ומשמעותם, אולם שמדבר גבואה גבואה על רוחניות אבל באופן עצמוני ותולתי; בקשר זה מודעותו של האדם לפערים אינטלקטואלי בלבד. בקשר זה מודעותו של האדם לפערים ופיתוחתו להבינה ולנסות להקטינם הן קרייטיות, שכן הן מעירות על כנות ורצינות.

הפסיכולוגיה העיל-אישית (טרנספרנסונלית), שפיתח אברהם מסלו יחד עם אחרים, רואה ברוחניות שלב נוסף בהתקפות האנושית לאחר שלב המימוש העצמי (elibek 2009). הגישה העיל-אישית מниיחה שמרחב התפתחות המלא של האדם הוא מעבר למימוש עצמי ומעבר לפירמידת היצרים שמסלו הציג בכתיביו הקודמים, והוא קשור לאפשרות החיבור של האדם למדוד שהוא מעבר לגשמי ולקונקרטי.

תפיסה זו רואה את האדם כשלם ובו גוף, נפש ורוח שמושלבים זה בזו. האדם מחובר חיבור עמוק וlatent בכללו, ולמעשה סביבתו האנושית הקרובה והרחוקה – לחיה, לצומח וlatent בכללו, ולמעשה כל מה שקיים. מבחינה זו כל אדם הוא רוחני, אם הוא מכנה את התנסיותו רוחנית ואם לא.

ואכן, מחקרים מראים שכמעט לכלBinational בקרוב מובגרים ובני נוער עולה שבמרבית מדינות העולם, כולל בישראל, נשא הרוחניות או מושגיהם. אין כמעט אדם שלא הואנו, לאנו הולכים ולשש מה; מהו והמוות ומה קורה אודיו; ומהי המשמעות האולטימטיבית של החיים.

למעשה, אנשים נוגעים במדוד תחילה של ההוויה בדריכים מגוונים – ברגע קסום (sacred moment) שיש בו התרחבות הנפש או התעלמות הרוח לנוכח נוף טבע מופלא; כשהחלב מלא הדריה ברגע של חסר וקבלת עזרה שלא הייתה צפיה; או בעת הוויה מציפה של רוך ואהבה אל מול רך גולך.

התפתחות רוחנית

תחליך ההתפתחות הרוחנית שונה מתחלים והתפתחותים אחרים וחוויות מרכזיות לכינוי המדר הרוחני. כיוון שהוא יהודי ויתר לאינדיו-ירושלמי ויש בו משלולים ותהליכיים שונים לאנשים שונים. תחליך ההתפתחות הוא ככל הנראה לא לינאי ויכול לומר של אמר זה, שיעסוק בישומיה של רוחנית בהשראת קביה נורא. רוחנית מושגעה פיתוח היכולה הפניה בספרה הרוחנית ודרכי ביטויו באמצעות מנהגים ופרקטיות מובנים וחישית ומחיבים.

רוחנית, לעומת זאת, נפתחת כמשמעות את המדר האישני, הפנימי והחוויות של הקשר לספרה הרוחנית ואת השפעותיו של ממד זה על משמעות החיים ותכלית קיומו של האדם. זו גם הכוונה בקשר של אמר זה, שיעסוק בישומיה של רוחנית בהינו, אך אם אפשר בכלל להשיגה ואם כן – איך אפדר או רואי לעשות זאת.

רוחנית יכולה לבוא לידי ביטוי גם במסגרת דת מסורתית ואך רוחנית משמעה פיתוח היכולה הפניה של האדם לחווות את רוחניתו בכל מדריו הוויינו, לבטא קשור לנשגב ול'עבר' ולהפוך מסורתית.

והנויות קשורה בראש ובראשונה לקיומה של ספרה פלאית, נשגב, קסומה, עולומני, איזוטופית ובערך עלומה. במילאים אחרות, רוחניות נוגעת למדוד של רוח – משחו מעבר לפיזי ולפסיכולוגי, לנוף ולנפש.

ספרה זו של רוחניות נתפסת כאופנים מגוונים מאוד. יש הספרים שהוא יצוני או פדר אל מול הנשגב; לפראטיקות (למשל: מתפלל כל יום, מדליק נרות, עולה להרים להתבודד, מפרש סימנים); וגם לפעלויות שנוגут מכל אלה (למשל: עודה לוות, הדריה על התוב).

יש הספרים שרוחניות ודת הן היינו הן. ואכן, דתות שימוש בהיסטוריה וירה מרכזיות לכינוי המדר הרוחני. ימים רוחניות ורוחניות נתפסות כשני היבטים נפרדים אך קשורים. דתות כרוכה בהשראת יסודות ייחסיים, שבמסגרתה האמונה בספירה שהמד הרוחני נמצא גם בחוץ וגם בפנים ולמעשה מצוי וועל מושגיהם את הספרה הזאת אלוהים; יש המכנים אותה כוחות טבע, ארנוגיה, איזוטופ, נשגב או קדרוש; ויש הספרים שאין טעם לאחזר בה שכן היא אינה נגישה להבנת האדם. רוחניות כוללת גם את התייחסות והקשר של האדם לספרה זו. היא עוסקת בשאלת אם אפשר בכלל להשיגה ואם כן – איך אפדר או רואי לעשות זאת.

מרבית הגדורות של רוחניות עוסקת בשאלת משמעות החיים ומטרתם בהקשר למדוד הרוחני של הוויה: מה אומרם ואופייה של הספרה הרוחנית על החיים והקיים כאן ועל משמעות החיים ותכליותם. לבסוף, רבות מהגדורות של רוחניות ורוחניות גם בהשעותיהם של תובנות אלה על התחנחות הרואה בעולם. לנוכח הגדורות אלו אפשר בטעות לחשב שrorhanit ווסטקה רק באמונה בקיומו של מדר רוחני בהוויה, אך לא היא. רוחניות כוללת מחשבות (קוגניציה) – אמונה, תפיסת עולם וידע על המדר הרוחני ומשמעותיו. כרכות בה גם הוויות, רגשות, תחוות גופניות ומשמעותות הקשורות למדוד הרוחני (חויה מיסטיבית, תחוות של התפעמות ולפיא), ופערמים רוכבם גם מפרשיות קשר אליו (תפילה, מדיטציה, תקשורת).

בנוסף רוחניות נוגעת גם להתנהגות או לפעולה בעולם אשר מבאות את המדר הרוחני או מפרשיות קשר אליו (תפילה, מדיטציה, תקשורת). האמונה ופערמים מושג אוטו. הכוונה היא לאמונה ולתפיסות עולם (למשל: אני מאמין באלהים; אני יודע בחוניות חלק מההוויה האנושית

רוחניות כחלק מההוויה האנושית
רוחניות נתפסת כמגד אוניברסלי בהוויה האנושית ועל כן היא רוחניות ומשמעותו של מדר רוחני בהוויה, אך לא היא. רוחניות כוללת מחשבות (קוגניציה) – אמונה, תפיסת עולם וידע על המדר הרוחני ומשמעותו. כרכות בה גם הוויות, רגשות, תחוות גופניות ומשמעותות הקשורות למדוד הרוחני (חויה מיסטיבית, תחוות של התפעמות ולפיא), ופערמים רוכבם גם מפרשיות קשר אליו (תפילה, מדיטציה, תקשורת).

בנוסף רוחניות נוגעת גם להתנהגות או לפעולה בעולם אשר מבאות את המדר הרוחני כפי שהאדם מושג אותו. הכוונה היא לאמונה ולתפיסות עולם (למשל: אני מאמין באלהים; אני יודע בחוניות חלק מההוויה האנושית

צירי ההתפתחות הרוחנית
דימויים מרחבים יכולים לסייע להבין את תחליך ההתפתחות הרוחנית. המרחבים או הצירים נפרדים אמנים אלה מלאה, אך הם על כנות ורצינות.

לפי מרכיב התפיסות המרכזיות של רוחניות, כולן מתחפות רוחנית, בין שמות מנחים זאת כך ובין שלא. בתאוריה היהודית של אריך אריקסון, למשל, על ההתקפות בטוח החיים רוחניות וחישות תשובות על שאלות רוחניות הן חלק מרכז מותפיסט הווהות ויש להן תפקיד משמעותי מושגיהם.

פרופ' מילולס היא פסיכולוגית ההתפתחותית, לשעבר דיקן הפקולטה לחינוך, הפקולטה לשדר ריקון המורשת התרבותית של משרד החינוך. חוקרת רוחניות בתפקידות רוחנית בעשור האחרון באנטropositis היפה וייר' המוכרות הרגוגית של משרד החינוך. הכוונה היא לאמונה ולתפיסות עולם (למשל: אני מאמין באלהים; אני יודע בחוניות חלק מההוויה האנושית

היום, תואר שני זה צעד ראשון

M.Ed.

לבעלי תואר ראשון (B.Sc. או B.Ed.)
ותעודת הוראה במדעים או במתמטיקה
עם ותק של 3 שנים לפחות בהוראה

חינוך מדעי

לבעלי תואר ראשון (B.A. או B.Ed.)
וביקורת יהודית
התנ"ר והוראה
עם ותק של 3 שנים לפחות בהוראה

לבעלי תואר ראשון (B.Ed. או B.Sc.)
ותעודת הוראה עם ותק של
3 שנים לפחות בעבודה חינוכית

נספח לטעם לרשותך בכל שאלה אודות התקنية
תנאי הקבלה, זכאות למלאות וכל מידע
נוסף: www.hemdat.ac.il | 08-9937668

היחידה להשתתפות מקצועית
מתקן מגוון רחב של לימודי תעודה והשתלמות
ייחודיות למורים ולעוזריה בשכונות
לפרטיהם ולהרשמה: (סלבי כלהה/בת-אל ממן) -
טל: 08-9937676, פקס: 08-9937668
דוא"ל: batmmn@macam.ac.il

היום, תואר שני זה צעד ראשון

M.Ed.

לבעלי תואר ראשון (B.Sc. או B.Ed.)
ותעודת הוראה במדעים או במתמטיקה
עם ותק של 3 שנים לפחות בהוראה

חינוך מדעי

לבעלי תואר ראשון (B.A. או B.Ed.)
וביקורת יהודית
התנ"ר והוראה
עם ותק של 3 שנים לפחות בהוראה

לבעלי תואר ראשון (B.Ed. או B.Sc.)
ותעודת הוראה עם ותק של
3 שנים לפחות בעבודה חינוכית

נספח לטעם לרשותך בכל שאלה אודות התקنية
תנאי הקבלה, זכאות למלאות וכל מידע
נוסף: www.hemdat.ac.il | 08-9937668

היחידה להשתתפות מקצועית
מתקן מגוון רחב של לימודי תעודה והשתלמות
ייחודיות למורים ולעוזריה בשכונות
לפרטיהם ולהרשמה: (סלבי כלהה/בת-אל ממן) -
טל: 08-9937676, פקס: 08-9937668
דוא"ל: batmmn@macam.ac.il

אוניברסיטת חיפה
University of Haifa
جامعة حيفا

הצלול הזה הוא בשביבכם

לפרטים נוספים: morim.haifa.ac.il

יש כמה תנאים סוף שנדרשים לחינוך רוחני, שהם למעשה:
אוניברסליים ולא דוקא קשורים יהודית למדוד הרוחני.
תנאי ראשון: סביבה מיטיבה, מקבלת ומבילה רגשית
וחברתי – סביבה שאכפתiot, חום וכבוד לעצמי ולולות באים
בها לירדי ביתוי. ביל' יכולת להרגיש בטוח, מוערך ואחוב קשה
לאנשים בכל גל' לפרקיה ולהתפתח.

תנאי שני: קשרו לחשיבות האוטונומיה והחוות האוטונומיה
של כל השותפים במעשה החינוכי. התפתחות מיטיבה, במיחזור
בمعد הרוחני, לא תתרחש במצבי

כפיה או הידרר חירות ובירה.

תנאי שלישי: מסגרת המאפשרת
שקט, נשימה וחקשה. במסגרת
ו כל השותפים במעשה החינוכי
יכולים "לשמש את עצם חשבים",
לקחת פסק וממן יום, לנשום
ולוחשבל עצם.

תנאי רביעי: קשרו למורים
והחוויות ההוראה שלהם. כיוון
שמקצוע ההוראה הוא בראש
ובראשונה מקצוע "קליני" והכליל

המרכזי שבידי המורים הוא המורים עצמם, יש חשיבות גודלה
מאוד למתן לגיטימציה למורים להיות בשקט, להקשיב לעצם
ול השתמש בכוחות הנפש והנשמה שלהם ליישם את יכולתם
האנושית המופלאה למורעות עצמית ולקשר אונטני עם הוות.

**בעשור האחרון צמח תחום
חדש בחינוך שנקרא "פדגוגיה
מתבוננת", ובמסגרתו יש
דוגמאות יישומיות רבות. הקשبة
פנימית לגוף, לנפש ולרוח
והקשبة החוצה לאחרים, לעולם
ולטבע מקדמת מאוד הבנה
מעמיקה יותר של סוגיות רוחניות**

הarendra נגייש בכל מצב ובכל אירוע או חוויה. אחת
האינדיקציות המטלולות בהקשר זה היא התהlik שמתאר
ויקטור פרנקל, אבי הלוגוגרפיה, שמצא משמעות עמוκה וותובנות
רוחניות בהיותו במחנה ריכוז בתקופת השואה. עם זאת ישנו כמה
שורדים או כניסה קלות יותר מאתה לחלק גדול מהאנשים,
ואפשר לישם גם בחינוך.

שער המדרגות ופיתוח התודעה. השער המרכז בטיפוח
הפוטנציאלי נשמרו של האדם הוא מודעתו. והי היכולת של האדם
להתבונן פנימה והחווצה ולהיות מודע לעצמו מותך עמוק ושקט.
במסגרות הינוכיות אפשר להיעזר במגוון רב של כלים להבוגנות
פנימית, וככלזון דמיון מודרך, מודיציות ופעילותות מעודדות
הקשבה פנימית בגוף, טאי צ' או התמקדות (focusing).

למעשה, בעשור האחרון צמה חום חדש בחינוך שנקרא
"פדגוגיה מתבוננת" (Contemplative Education), ובמסגרתו
יש דוגמאות יישומיות רבות. הקשبة פנימית לגוף, לנפש ולרוח
והקשبة החוצה לאחרים, לעולם ולטבע מקדמת מאוד הבנה
מעמיקה יותר של סוגיות רוחניות.

עزم החוויה של הקשبة ושקט מרוחיבה את דעתו של אדם
ומחברתו להנשותו גם מזמנת אותו למחוזות הספירה הרוחנית.
השפעותיה מתמידות לאורך זמן אם האדם חולק חוויה זו עם
אחרים או מבادر אותה עם מסגרת מכברת, מקבלת ואחבות
רא לדוגמיה מגוון מדייטציות מותאמות במיוחד לילדים בגיל
בית הספר היסודי אצל בוקר (2005).

שער האמנויות, היצירה והדמיון, האמנויות שעוקפות את
הערוץ הלוגו-מילולי מגוון מנגנשות מרחבים عمוקים של ליבת הנשמה
האנושית ואת מרחבי הקשר לעולם ולא-קיים. פעולות יצירה ◀

רוחניות בחינוך

הטייעונים بعد הכנסת רוחניות לחינוך מוגנים: אהדים מהם
איןטרומנטליים ואחרים נוגעים להיבטים עמוקים יותר של
טבע האדם. כך למשל, הפופולריות של מידיצ'ית הקשיבות
(מיינדרפולנס), שורשיה בודהיסטים, נועצה בטענה, המלווה
בஹוכחות מחקריות, שמדיצ'יה זו מביאה ליכולת
טוביה יותר של ויסות רגשי והתנהגותי, להורדת מתחים, להתנהלות
בဉווח הופרוי-חברתית ולרווחה نفسית

רבה יותר. לאחרונה אף נתנו אחד
מכתבי העת המרכזים בפסיכולוגיה
שםינינדרפולנס תורם גם להשתתפות
תוחשת משמעות בחיים.

בנוסף מחקרים רבים קשורים בין
רוחניות והשתתפות רוחנית לבין
רווחה נשית והתמודדות טוכה יותר
עם אחרים וקשיים. ממצאים אלו
עלולים בקנה אחד עם התפיסה של
חוקרים והוגים בתחום השתתפות
רוחנית משקפת פוטנציאלי אנושי
מרכז, וכן מימושה תורם לרווחתו של האדם במישורים גופניים,

מחקר ענף מצא שרדיות ואמונה דתית (шиб ביןין) לבין
רוחניות ותאום גבויו קשורות להתמודדות ולהסתגלות טובות
יותר, לבrioות גופנית ואך לאירועים ימיים. נמצאו שהשתתפות
רווחנית כרוכה גם בחתנות מיטיבה וגופנית, חברתיות ונפשית
משאב מרכזי ומשמעותי לקידום רווחה גופנית, חברתיות ונפשית
ולהתמודדות עם מצבי לחץ וסיכון וכן כרדי לטפה
השתתפות רוחנית.

טייעון פחות אינטראקטיבי, ולטעמי מרכזי ומשמעותי יותר,
הוא שרוחניות היא ממד מרכיבי בפוטנציאלי האנושי, היא חלק
מරוכז מה-daimon שלנו, מי שאננו באמת, מנשנתנו. המונה
daimon מקורה בפילוסופיה ההלניסטית והוא נוגע לפוטנציאל
השתתפות העמוק והמטבי שלנו. האפשרות להשתתפות רוחנית
נתפסת כמבטאת את הילבה של מי שאנחנו בטבענו האמייתי, ואי
מיושן של פוטנציאל זה מזון לנו חיים שיש בהם החמצה.

הקשר של תפיסה זו לתהום החינוך ברור. חלק מן המהויבות
שלנו כאנשי חינוך היא לאפשר לפוטנציאל ההשתתפות רוחנית
להתmesh ולזמן לילדיים, לבני הנעור ולחניכים זמו, מרחב
וחתנסיות שמאפשרות להם לבחון מרחב רוחני זה של השתתפות.

חינוך רוחני

חינוך רוחני מזמן מפגש בין האדם לממד רוחני ומאפשר
השתתפות רוחנית. בסיס הgescheה החינוכית هو עמדת תפיסת
ארם וועלם ייחודית שמשלצת בין נקודת מבט והמניסטיות לgescheה
של הפסיכולוגיה העיל-איסית. לפי gescheה זה האדם נتفس מכלול
של (הוליסטי) ובו ממדים קיומיים מגוונים (גופ-נפש-дуוח-עולם),
את ההיבטים המגוונים האלה. חינוך מיטיב אמר לטפה באדם
אינטראקטיבי מצרה מואוד את פוטנציאל ההשתתפות האנושית,
האם שהוא מיועדת כביבול להנץ אורהים שמתאים לתפיסה
הכלכליות והאינטראקטיביות השכיחה.

لنتعلم، لنفكّر، لنريّ لحقوق الإنسان ولقيم الديموقратية ومكافحة العنصرية

قسم التربية في جمعية حقوق المواطن
يعرض عليكم:

- * استكمالات وورشات عمل مدرسية
- * أدوات ووسائل تعليمية تطبيقية للصف والمدرسة.
- * دمج وتذويت مضمون حقوق الإنسان في جميع مجالات المعرفة
- * تقديم المشورة والمراقبة للمدرسة ومعاهد تأهيل المعلمين / ات
- * برنامج للتعقّم ومهماّت للتتفيد في تدريس المدنيات
- * "قوة الكلمة" - برنامج خاص حول موضوع حرّة التعبير، التحرير والعنصرية بالتعاون مع كلية آدم.

تفاصيل الفعاليات والمضامين تجدونه في موقعنا:
www.acri.org.il/education/ar

للاتصال بنا: mail@acri.org.il
أو هانفي على الأرقام التالية: 04-8526333/4/5-5608185 / 04-8526333/4/5-5608185

ללמוד, לחשוב, לחנוך! לזכויות האדם, לערכי הדמוקרטיה ולמאבק בגזענות

מחלקה החינוך באגודה לזכויות
האזרח מציעה לכם:

- * השתלמותו וסדנתות בית ספריות
- * כלים DIDAKTISMS ישוממים לכיתה ולבית הספר
- * שילוב והטמעת התכנים בכל תחום דעת
- * "יעץ ולוי לבת"ס ולמוסדות להכשרה מורים/ות
- * תכנית העמקה, כמו כל מעשה הנכני, גם ההפחתות לmorph
- * "כחוה של מילה" - תכנית מוחצת מתוך כפיה או, כפי הרוחניות במוגדרת הינוכית יכולה להיעשות מוחצת בזיהוי כפיה או, כפי שראוי להיות, מותק פתיחות, הקשבה וכיבוד הפריטות של האדם והאוטונומיה שלו.

פירוט הפעילויות והתקנים - באתר שלנו:
www.acri.org.il/education

לייצרת קשר פנו אלינו במייל: mail@acri.org.il
או בטלפון: 04-8526333/4/5-5608185

• הרכינית ליעוץ חינוכי - נדרש בוקר אחד בלבד.

השאר בלימודי אח"צ - עם אפשרות לתזה

• מוסמך בהוראה - M. Teach. לבית הספר העל יסודי בשילוב תעודת הוראה במגוון מגמות.

תואר שני לאקדמיות חסרי תעודה הוראה

אפשר לצורק קידום מקצועי על-פי המתחoa להתפתחות מקצועית של ארגון המורים.

מרכז למלגות של ארגון המורים.

יום לימודי בשבוע

• הרכינית להריכו בגיל הרך *

• הרכינית להוראת המתמטיקה והמדעים לבית הספר ורסדי

הספר ורסדי

• הרכינית להוראת מדעי הרוח והאמנויות בגישה

רב-תחומית - עם אפשרות לתזה

(בסיון)

• הרכינית להריכו והוראה לתלמידים בהדרה

עברית וערבית - עם אפשרות לתזה

הרכינית לניהול וארגון מערכות חינוך,

בהתמודדות: ניהול בית ספר ומוסדות חינוך,

פיתוח פדגוגי

• הרכינית להוראת המדעים בבית הספר העל יסודי והחומריות: מתמטיקה, ביולוגיה,

פיזיקה, מדע וטכנולוגיה, כימיה,

*הענתק התואר מוגנית באישור המל"ג.

הפקולטה ללימודים متקדמיים
בית הספר ללימודים מוסמך

לימודי תואר שני בחינוך והוראה

M.Ed. M.Teach

**מצמינים אתכם
ללמידה ולהתקדם**

בתחומי התמחות מוביילים
במערכת החינוך

בית פתוח
16.03.09-00:00:12:00

הנחה בדמי הרשמה לנושמים באירוע

באמנות, במוזיקה, בתיאטרון ובמחול יכולות לפתח דרך לריגעה פיזית וחויה התעלות. להזנה למוזיקה יש כוח רב מיותר לקרים חוויה מודטיבית בעלת עצמה, גם למשכיות – ביטוי עצמי דרך משחק ועשוע שAKER פנימי – ולדמיון יש פוטנציאל לחברו יצירתיות העמוקה ולהוויה המדויקת והנכיה שלנו.

שער הטבע. הקשר עם הטבע טבעי שהוא בטבע יכול להשרות רגיעה ונינוחות עם העצמי במתו, וכך גם מרגשים קרובים יותר למוחנו אף גוף פוחת ותפקידם יותר לאחרים וטביים. הטבע בנו חוות של פליה ונשגבות ומביא להתעלות לא מדובר רק בטבע פראי. גם השחות בטבע מתרבת מאפשרת לאנדים "לנסום" חופשי יותר, להשקט את תודעתם, להתחבר שער המפגש האותנטי בקשר בין אישי ובקבוצות. התפתחות רוחנית אינה מתרחשת ללא מגש בין אישי דיאדי או מפגש קבוצתי אותנטי שיש בו הקשה עמוקה, אישור, תקופושיה דיאלוגי פתוח שמאפשר בירור ואPUR, עצה ותמיכה כצורך. מפגש זה אינו רק במישור הבינלאומי, אלא יש בו היבטים רוחניים של ויבור בין אנשים במישור העמוק של נשמה לנשמה (בנוסף לבוב). המפגש הבינלאומי בין המורה לתלמידיה ובין התלמידים לבני עצם הוא מדור משמעותי ומרכזי ביותר לטיפוח ולאפשור התפתחות רוחנית. מערכת החינוך מישמת כיום תהליכיים כאלה במנגר מעגלי והשבה. שער התבננים – עיסוק בשאלות תלמידות הגדירות של החיים. וזה שער שמאפשר וזמן שיחות על השאלות הגדלות של החיים ועל נושאים רלוונטיים לדברים העמוקים שמעסיקים את הילדים ואת בני הנוער. הכללת שאלות של הוות ומשמעות, תכלית ואינטלקטואלית, אהבה ושנאה, חיים ומות ביחס למערכת החינוך לשולש שינוי ממשוני בחוויה הוראה והלמידה ולזמן למורים ולתלמידים אפשרות לבירור הנושאים החשובים באותה מידה. שער התבננים – עיסוק בשאלות תלמידים כעלים (תרומות ופרימן 2015).

שער ההוגה. הגוף, החוויה הטבעיות בו ואפשרות הבהעה באמצעות הפק להיות כמעט במעט בלתי נראה האנושות, עד שפה ישראלית. פעלויות שיש בהן יצירה באמצעות הגוף (מחול, פיסול), שעילות קשובה (זיה, טאי צ'י) וגם הקשה מה שעולה בגוף, חן שער רבי-עוצמה לילדים ובניהם גודרבים שהכל הילוי אין מושתאותיהם. והולת עם העולם.

הסתיגות נוספת, שקיימת גם בילדות עצמה ובמסורת רוחניות אחרות, קשורה בתפיסה שרוחניות היא משוחה מרכיב שמייצר כוחות נפש ותובנות שיש רק למבוגרים ולן לא מтайים לזמן אותה לילדים. אולם המחק העכשווי על ילדים רוחניים של ילדים מעיד שכבר מגיל צעיר יש לילדים חווית והתנסיות רוחניות, שהם שואלים על הנושאים הגדולים של החיים, שהם פתוחים לעתים יותר ממבוגרים לבעלי חיים עם עצם, עם וביקור שהם רגשים מארו להקשר התרבותי שנutan או לא נוטן לגיטימציה להחווית ולשלוחות מסווג זה.

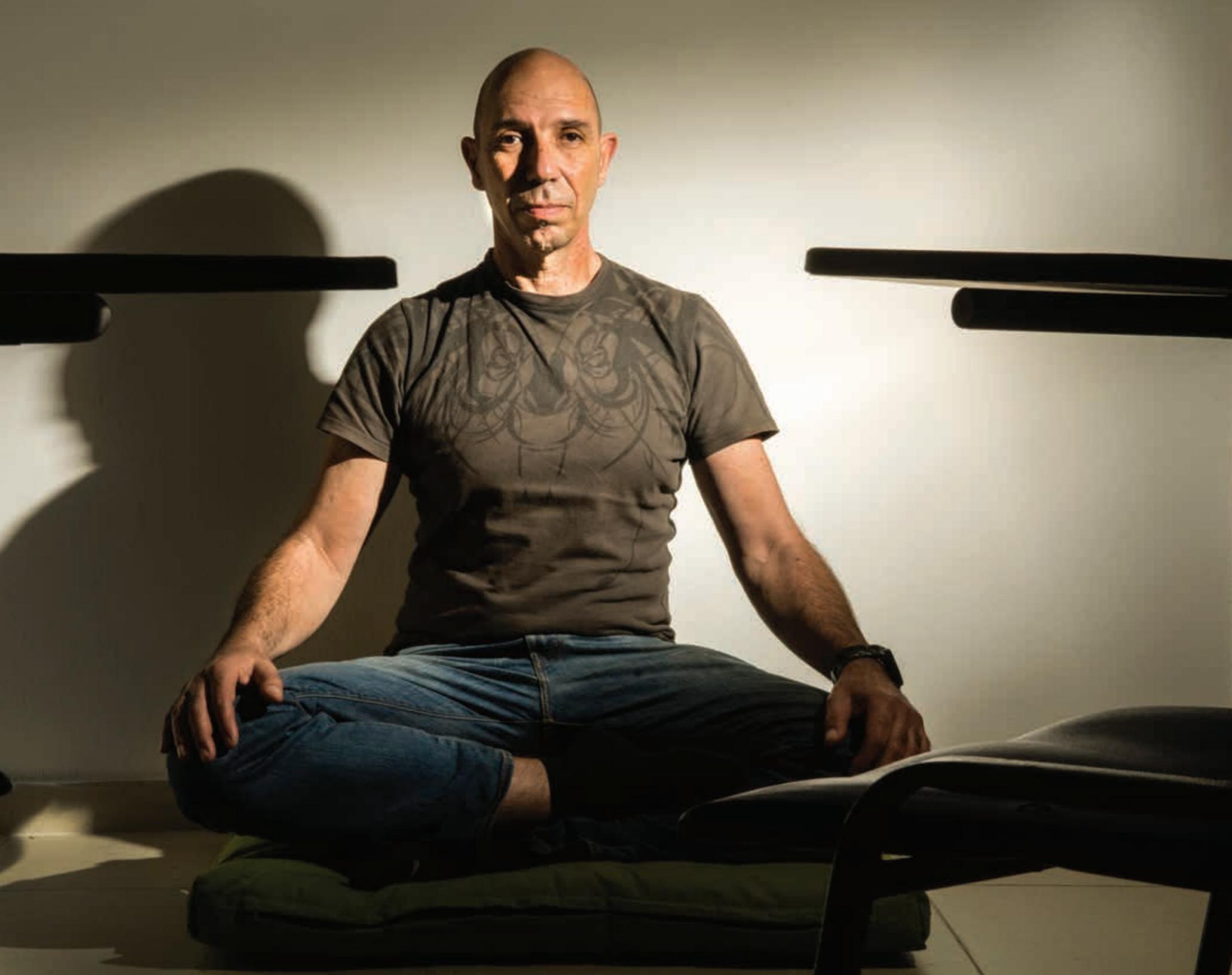
הமדריך אותו לארוך שנדבך ממערכת החינוך הממלכתית בישראל. הגעה העת לזמן חדש את המדריך הזה להתיק המערכה מותך כבוד, זכות מכת ואהבה לטבענו רוחוני ולפוטנציאלי ההתקפות הטען בו. זימון זה כדי להביע מותך כבוד מרבי לאוטונומיה של כל אחד ואחת ולמידה ולאOPEN שביהם מתאימים לכל אחד ואחת לפחות ממד זה בתוכו. ■

שער הגוף. הגוף, החוויה הטבעיות בו ואפשרות הבהעה באמצעות הפק להיות כמעט במעט בלתי נראה האנושות, עד שפה ישראלית. פעלויות שיש בהן יצירה באמצעות הגוף (מחול, פיסול), שעילות קשובה (זיה, טאי צ'י) וגם הקשה מה שעולה בגוף, חן שער רבי-עוצמה לילדים ובניהם גודרבים שהכל הילוי אין מושתאותיהם. והולת עם העולם.

אם אפשר למד ולחנך לרוחניות? התשובה היא כן רכתי, כפי שעולה ממאורות ניסיונות כאלה ברחבי העולם ואך בישראל. היקף ישימון של תכניות לטיפוח המודעות דרך מדיטציות שוננות הולך ועולה בעולם, ויש כוים תכניות ידועות כגון dot-be, MindUp, schools mindful, שומפעלות בעיקק בארכזות הברית ובאנגליה. בארץ יש שערות בתים ספר ומאורות מודרים מגזר הממלכתי והמלכתי רדי שמיישמים הפעולות וכליים שונים שמטרתם

"איפה אני ואיפה התודעה שלו"

ד"ר ריקardo טרש, 53, חוקר מוח וחינוך שעסק בהשפעות של מדיטציה על למידה, מסביר מדוע חשוב לתרגל מיינידפולנס בבתי ספר, איך מתרגלים עם ילדים ומה אומר על זה המחקר המדעי

ריקardo טרש.
"חפש עמי מה
משהו שמחיח
אניים"
צילום: דן חיימוביץ'

עליהם. אנחנו הולכים ולא שמים לב בדרך שאנו הולכים בה. אנחנו העבורה האקדמית מאפשרת, לדברי אוכלים מבלי לשים לב למה אנחנו טרש, "להיות נוכח ברגע זה עצמו". אוכלים ואיך אנחנו אוכלים. אנחנו מגיבים מבלי לשים לב לתשובות מההשובה להיות נוכח ברגע זה? "אנו מנסים להיות מולטיטסking" שנלנו ואחר כך אנחנו מצטערים על זה אבל אנחנו לא באמת יוכלים. אנחנו שצקנו או שלא היינו מספיגניים. עוברים כל הזמן ממשימה אחת למשימה אחרת והמעבר הזה דורש יש מישחו שסובל לצרנו ורק מאוחר יותר אנחנו מצטערים שלא נתנו יד. משאבים קשביים שאנו מושלים אבל ככל שאנו יותר פה, קשוביים

קובצות שונות. הפיכת המeditation להקל אנטגוני שלו ואו פיתח קורס בשם "מדיטציה: תאරיה, פרקטיקה ומחקרים". הקורס משלב בין למידה של טכניקות מדיטציה שונות, השסתודניות והסתודנטיות יותר סטטיסטיקה, אך גם סיינו. מתבקשים לתרגל באופן יומיומי, קריאות מאמרם על השפעות של מדיטציה על המוח, הקוגניציה והרגש עובודה מחקרית-מעשית שעוקבת אחר התערבותם של מדיטציה בפרק

הספר סגול למדעי המוח באוניברסיטת תל אביב. תחומי המחקר שלו נסבים על חקר המוח, התמודדות עם לחץ וכחינת השפעותיה של התערכויות חינוכיות. בין השאר, טרש חוקר גם את ההשפעות השונות של מדיטציה על ילדים ובוגרים. טרש מספר שמצא את עצמו מתפרק מהמדיטציה בגיל עומסי החיים לפני כמה שנים, והגיע למסקנה שהדריך הטובה ביותר להציג אותה רוחניות ומדעים קונקרטיים החל אזלו כבר בעידותו בצלילה, או

טל גולדשטייד

ט דיטציה ורוחניות נקשרים לעולם תוכן שונה מודרני. מוה מקימי מוח מדעיים. ד"ר ריקardo טרש מצליח לחבר בין שני העולמות האלה. טרש, 53, הוא חוקר ומרצה בבית הספר לחינוך ובבית

המוח הנקרא פיטול החגורה הקדמי), וה כבר נשמעו יותר Amiti. בנוסף, וה עוזר לנו להבין מהם התהיליכים המעורבים בתרגול".

או בעצם זה בעיקר אמצעי

שכונע? "לא רק, אנחנו באמצעות רוצחים להבין באופן חינוכי את המנגנון שדרכם וה עברך. נכון, יש ייידה בחזרה, אבל שבעצם, חלק אינטגרלי מתרגול של מינידפולנס הוא למעשה אמצעי

או פחות? וככל שנבין טוב יותר את המנגנון נוכל גם לחתור במנגונים יותר ספציפיים וולאות אילו מתרגולים יכולים להשפיע ועלווור".

התמקדות בתיקוף מדעי ובמדדי הייעול של המדיטציה לא עודדים בסתירה ל"רווחנות" שנקשרת בה?

"אני לא רואה בהכרה סתירה. אנחנו וודאים לבדוק עד כמה זה משפייע על דברים מאד רלוונטיים למערכת החינוך, כמו היגים של ילדים, רמת הרכינו או רמת האלים שלהם, ואלה דברים מדידים. נכון שיש דברים שקשה יותר למדור, כמו את הרמה הרווחנית של הילד או אפילו את ההצלחות העצמיות שלו (self efficacy)".

עד כמה המחקיר אכן מודיק? "ההניסון שלו אני רואה שאצל כל אחד זה משפייע לכיוונים אחרים. חלק מהאנשים הופכים ליותר רוגעים, חלק מהאנשים יותר מפוקסים, חלקם והם שפער את איבות השינה, את ההלסים עם בני הזוג. החלק מהאנשים פתואם שם בני הזוג. לכן התחמקדות בשאלת בינהה, או רמת החדרה, מעלה את רמת הקשב ובין השדר גם מעלה את העצמי".

...
אימון של מדיטציה. זה אפילו משפר את איבות הקראיה של טקסטים בקשר לטקסטים דיסלקטים, כי זה מודיע מינידפולנס בחינוך לMINIDFOLNS כחינוך, שהוא הפה לחלק מההוראה ולא לשאשו שהוא אחר להרוכן. וזה מושך אליו מחיות וגם של מתיקות ואולי גם של מליחות מסוימת, ושים לב לפועלה של השינויים והלשון.

עובדים מטהליקיר מאוד ואוטומטי להפוך לאוטומטי, שאותו אפשר לאחר כרך להכלי לדברים אחרים שאנו נשים לב יותר מה שפער את איבות קראיה של מינידפולנס בקשר בית ספרי הוא שהוא עוזר להפרעות קשב בתרגול. איך סוג של הבלבול?

המודעות הזאת יכולה לעוזר בעיות אכילה באופן ספציפי, כי שמים לב יותר מה שאוכלים ואיך יכול להיעזר באופן שיטתי. אבל היא אוכלים וכך הם להווית יצירתיים, להמציא תרגילים עצימים".

תന דוגמה לשילוב של הומור בתרגול. "קיים ארבע פונקציות קשב למשל, 'קרטיס הביקור' של הוא אני מוסיף לתרגולי הטבויות של מזבון אוטומטיות במצבים מאטגרים. למשל כשילד אחר מזבון אותו התגובה הטבויות של היא להרבץ, לבכות או לברוח. אבל אם אני מתרגל התבוננות אני יכול טיפול לשנות ולהרחב את רפרטואר ההתנהגות הזאת".

למה מתרגלים גם יוגה? כי ביגעה אנחנו מודים קשוביים לתנוחת הגוף שלנו ולקשר שבינו הנשימה לבני התנועה. בכל תנועה שהוא מלמד באוניברסיטה תל אביב ובו סטודנטיות וסטודנטים עושים התנסות מעשית בבית ספר מרוכז תל אביב, והוא מקופה ואני מנסה להחויר

צריך לנשות למצוא מהו התרגול שהכי מתאים לכל ילד. אם זה משאנו שהוא יותר אקטיבי, יותר פסיבי, יותר בקורס. בסופו של דבר, כמעט כל הילדים מושכים מושגים מהו בעבורו הוזת, והוא מושך גמישים ולהבין מה הדבר שנזכר לכל אחד".

"במחקרים שאנו נוהג ערכיהם בישראל על הבעיות קש וליקויים למים הראיינו שישיפור ממשוני בפונקציות הקשב השונות לאחר

לילדים שלא רוצים לחרג להישאר בכך. במפגש אחד הם לא משתפים, במפגש השני הם לא משתפים ולאט לאט הם בעצם מתחילהים להתחבר. צריך לנשות למצוא מהו התרגול שהכי מתאים לכל ילד. אם זה משאו המשטרה היא לא העונג עצמו, אלא הוא משמש שימוש, יותר אקטיבי, יותר בקורס, יותר בקורס, יותר אינטגרלי. בסופו של דבר, כמעט כל הילדים מושכים מהו בעבורו הוזת, והוא מושך גמישים ולהבין מה הדבר שנזכר לכל אחד".

"כן, לשים לב איפה אני ואיפה התודעה שלי. אנחנו מאפשרים לה לנדר ולآخر מכון מחויראים אותה כדי לאפשר לה לcliffe מקום אחר. היטול, הולך ושוב. מחבבה, מהוחר טעם מודר בפה, מהוחר. נניה שכואב לי הגב החתוון ומהבשה של נודת לבאב. הרעיון הוא לא להישאר כל הזמן שם בגב התחתון, אלא לשים לב לעצם המחבבה שלו עלי. הנה, הגב גמיש כדי לאפשר מתרגול של שעה בשבוע, אבל גם חצי שעה כל יום".

"ברור. הניסין הוא באמת לעבור מינידפולנס בחינוך לMINIDFOLNS כחינוך, שהוא הפה לחלק מההוראה ולא לשאשו שהוא אחר להרוכן. וזה מושך אליו מחיות וגם של מתיקות ואולי גם של מליחות מסוימת, ושים לב לפועלה של השינויים והלשון. עובדים מטהליקיר מאוד ואוטומטי להפוך לאוטומטי, שאותו אפשר לאחר כרך להכלי לדברים אחרים שאנו נשים לב יותר מה שפער את איבות קראיה של מינידפולנס בקשר בית ספרי הוא שהוא עוזר להפרעות קשב בתרגול. איך סוג של הבלבול?

"המודעות הזאת יכולה לעוזר בעיות אכילה באופן ספציפי, כי שמים לב יותר מה שאוכלים ואיך יכול להיעזר באופן שיטתי. אבל היא אוכלים וכך הם להווית יצירתיים, להמציא תרגילים עצימים".

תנ דוגמה לשילוב של הומור בתרגול. "קיים ארבע פונקציות קשב למשל, 'קרטיס הביקור' של הוא אני מוסיף לתרגולי הטבויות של מזבון אוטומטיות במצבים מאטגרים. למשל כשילד אחר מזבון אותו התגובה הטבויות של היא להרבץ, לבכות או לברוח. אבל אם אני מתרגל התבוננות אני יכול טיפול לשנות ולהרחב את רפרטואר ההתנהגות הזאת".

למה מתרגלים גם יוגה? כי ביגעה אנחנו מודים קשוביים לתנוחת הגוף שלנו ולקשר שבינו הנשימה לבני התנועה. בכל תנועה שהוא מלמד באוניברסיטה תל אביב ובו סטודנטיות וסטודנטים עושים התנסות מעשית בבית ספר מרוכז תל אביב, והוא מקופה ואני מנסה להחויר

ילדיים. איך נראה מתרגול של מינידפולנס בביות ספר? את הדוח את הקשב לנשות, או כמו שתוך כדי אכילה אני מחויר את הקשב שלו לדרך שבאה אני אוכל. כל פעם של לנו עוגנים אחרים. המשטרה היא לא העונג עצמו, אלא הוא משמש שימוש, יותר אינטגרלי. בסופו של דבר, כמעט כל הילדים מושכים מהו בעבורו הוזת, והוא מושך גמישים ולהבין מה הדבר שנזכר לכל אחד".

"הו תלו依 בתכנית ותלו依 בבית ספר? רופך וועה בשבוע. מהבשה, מהוחר טעם מודר בפה, מהוחר. נניה שכואב לי הגב החתוון ומהבשה של נודת לבאב. הרעיון הוא לא להישאר כל הזמן שם בגב התחתון, אלא לשים לב לעצם המחבבה שלו עלי. הנה, הגב גמיש כדי לאפשר מתרגול של שעה בשבוע, אבל גם חצי שעה כל יום".

"ברור. הניסין הוא באמת לעבור מינידפולנס בחינוך לMINIDFOLNS כחינוך, שהוא הפה לחלק מההוראה ולא לשאשו שהוא אחר להרוכן. וזה מושך אליו מחיות וגם של מתיקות ואולי גם של מליחות מסוימת, ושים לב לפועלה של השינויים והלשון. עובדים מטהליקיר מאוד ואוטומטי להפוך לאוטומטי, שאותו אפשר לאחר כרך להכלי לדברים אחרים שאנו נשים לב יותר מה שפער את איבות קראיה של מינידפולנס בקשר בית ספרי הוא שהוא עוזר להפרעות קשב בתרגול. איך סוג של הבלבול?

"המודעות הזאת יכולה לעוזר בעיות אכילה באופן ספציפי, כי שמים לב יותר מה שאוכלים ואיך יכול להיעזר באופן שיטתי. אבל היא אוכלים וכך הם להווית יצירתיים, להמציא תרגילים עצימים".

תנ דוגמה לשילוב של הומור בתרגול. "קיים ארבע פונקציות קשב למשל, 'קרטיס הביקור' של הוא אני מוסיף לתרגולי הטבויות של מזבון אוטומטיות במצבים מאטגרים. למשל כשילד אחר מזבון אותו התגובה הטבויות של היא להרבץ, לבכות או לברוח. אבל אם אני מתרגל התבוננות אני יכול טיפול לשנות ולהרחב את רפרטואר ההתנהגות הזאת".

למה מתרגלים גם יוגה? כי ביגעה אנחנו מודים קשוביים לתנוחת הגוף שלנו ולקשר שבינו הנשימה לבני התנועה. בכל תנועה שהוא מלמד באוניברסיטה תל אביב ובו סטודנטיות וסטודנטים עושים התנסות מעשית בבית ספר מרוכז תל אביב, והוא מקופה ואני מנסה להחויר

למה שקורה עבשו, אנחנו יותר מאשר לב לדברים. ואו יש לנו אפשרות גדול יותר לשנות את המיציאות שלנו ושל האחד".

"מינידפולנס והיכולת לשום מתרחש ברגע הנוכחי בזורה לא שיפוטית. אנחנו מודים עסוקים בלבתנן את העתיד ולהציג על העבר ומעת שטחןologיה שלנו מתקוממת, אנחנו עוד יותר נושא נמצאים ממקום אחר ולא בהמה שקרה לנו. ובכל מה הבדל בין מינידפולנס לבין מדיטציות אחרות?

"יש מדיטציות מכוונות אובייקטיב, אם זו מנטה או אסם וו דמות מסוימת או צליל מסויים — והמטרה היא להיות שם. במינידפולנס המטרה היא רוקא להיות כמה שיותר לחבר למצוות. לאפשר את הדברים השונים שעולים ברגע הנוכחי, כמו מחשבות, רגשות, תחושות, צלילים שבוחוץ, מראות של דברים שקוראים עכשוויים. להיות יותר וודע למה שקרה מסביב. בהתחלה זה תוך כדי תרגול ואחר כדי תוך כדי החיים".

...

טרש מנהל יחד עם ד"ר רוני ברגר את התכנית "הזמנה לנינה", שנועדה לפתח אמפתיה וחמלה בקרב תלמידי

"יש ילדים שנורא קשה להם להתחבר זהה, ולכן אני חשוב שהזהה לא צריכה מאמננו מאפשרים לילדים שלבבם רצויים לתרגל להישאר בצד"

בית ספר באמצעות מינידפולנס, והוא גם מלאוה אותה מחקירת. במסגרת הזאת, כמו גם במסגרת פרקטיקום שהוא מלמד באוניברסיטה תל אביב ובו סטודנטיות וסטודנטים עושים התנסות מעשית בבית ספר מרוכז תל אביב, והוא מקופה ואני מנסה להחויר

ריקardo Trosz.
מיינדרפולנס
הוא מספק
അമോറി അന്റ്
അക്കലോസിയേ
ഓട്ടീസ് ശൈം

ഡി. ചി. ഹി. ബി. വി.

אבל זה שהוא שמעיל להורים בכלל. הדירות היא אחד התפקידים בחיים, שאנו לא לומדים בשם מסגרת, וכדי לקבל כלים איך לעשות את זה טוב יותר".

כל פוגי האבלוסיות מתרגלים

"בתחלה. כול דתיים, חרדים

וערבים. היתרונו של תרגול

מיינדרפולנס הוא אפשר להנגיש אותו

נק מוחניות או מפלספית חיים

מוסימת, בדרך שתואמת עקרונות

מוסרים אוניברסליים. זה מאפשר

לו להכנס למחבים מגוונים ולקבל

את הצבע של המקום ושל הזרק

הרוחני או הרדי או הערבי של המקום

עצמו. וזה משוק מספק אמוריה וגנרי

כדי להתאים לאבלוסיות וצריכים

שוניים". ■

ריקardo Trosz,
מיינדרפולנס
הוא מספק
അമോറി അന്റ്
അക്കലോസിയേ
ഓട്ടീസ് ശൈം

ഡി. ചി. ഹി. ബി. വി.

"כן, הורות קשובה' מתחילה
תקוע עם המנהל שרבתי אותו והוא
עכשו מלואה אותה הביתה ולאאפשר
כדי שנוכל לבוא בבקשתו למשדר
החינוך לחשוב איך מכניםים את זה
לי לkom למחורת עירף ועצבני. הוא
מאפשר לעשות הפרדה בין העולמות.
שקדום היינו ליותר האלחחות מוכחות
בקשה. רמת השהייה של מורים דומה
בכיכולת להוש ולהביע חמלת אצל
אנשים שמתרגלים מיינדרפולנס, כי
היכולת לשם לב לאחר מתחדרת.
אני שם לב לכאב של האחר ויכול
להתחבר אליו. אני חשב שאבלנסים
עליה, טרש טווען ש"אם למורים היו
כלים טובים יתור להתמודד עם הלחץ
והעומס הרגשי, זה יכול לא רק להקל
עליהם אלא גם לעוזר להם להישאר
זמן רב יותר במערכת. כך זה איפוא
מושעל לה כלכלי".

"יש הברחות באלה גם למנהלים?
יש הברה ביקוש להקשרות
היא בתוך מכללות להוראה ובתוכה
ספר לחינוך כחלק מההשתנות מורים".
זמן רב יותר של מיינדרפולנס גם עפ
הורות?

"כן, 'הוראות קשובה' מתחילה
להיכנס לתוך השיטה. בדרך כלל
רוצים רק להיכנס לבית ספר, להפעיל
טוב יותר עם הדרישות התבוננות
תנכית, ללבת ושהדבר הזה יתרוגג.
אנחנו רוצים שזה יישאר, ולשם כך
מתחלים עם אבלוסיות מיוחדות
כמו הורים שיש להם ליקויי קשב
ושחלקים יש יותר בעיות של
חיות בעניין".

יש מהשבות רחבות היקף יותר,
העובדת והחיות מסווגים להיפר
אולי מול משדר החינוך?
העובדת והחיות מסווגים להיפר
אולי מול משדר החינוך?

ילודים מצליחים לדבר על הרגשות
של מינדרפולנס?
"כן, ומדובר עד כמה. לפחות פעמים
מרות מצליפות ונדרחות ממה
שילדים מצליחים לו. יש לנו נטייה
להשאיר הכלוב בפנים כדי להיות פחות
פגיעים. אבל הניסיון הזה להחסם את
הרגשות מונע מאטנו לחריגש דברים.
למשל, ילד מסטר שהכלב שלו מת

"אני חשב שאבלוסיות ערכיים צריכים לבוא יחד עם התרגול של מיינדרפולנס, כדי לא להפוך אותו למשהו שהוא רק תרגול של נשימות"

והיה לו כל כך עצוב שהוא לא רוצה
יודה לבטים. אבל מתווך היביר או אפס
להגיע לזה שהמחריר של הניסיון
להימנע מפרדות מראש הוא להימנע
מהדריך האמייתי – מלאוב, מלחריגש,
מלחותות".

• • •

מעבר להшибות התרגול של ילדים,
טרשאמין שמיינדרפולנס יכול לעזור
מאוד למורים ולמורים עצם. והוא,
הוא מוכיר, היא "מקצוע מאוד מודר
קשה. רמת השהייה של מורים דומה
ביכולת להוש ולהביע חמלת אצל
אנשים שמתרגלים מיינדרפולנס, כי
היכולת לשם לב לאחר מתחדרת.
אני שם לב לכאב של האחר ויכול
להתחבר אליו. אני חשב שאבלנסים
עליה, טרש טווען ש"אם למורים היו
כלים טובים יתור להתמודד עם הלחץ
והעומס הרגשי, זה יכול לא רק להקל
עליהם אלא גם לעוזר להם להישאר
זמן רב יותר במערכת. כך זה איפוא
מושעל לה כלכלי".

"לפחות חצי מהעובדת בכל סדנת
מיינדרפולנס והשיטות מתרגלים מושהו,
או בעצם זה הכל שעוזר להתמודד
אחר כך מדריכים על מה זה עשה לי,
טוב יותר עם הדרישות התבוננות
של המערבת, להיות פרודוקטיביים
יותר?

"לא בהכרה. מיינדרפולנס מאפשר
לנשים מבנים עמוקה ולשים לב
למחשבת טורנית שיש בעקבות
העובדת והחיות מסווגים להיפר
הופכת את זה ליותר קל".

המספר המצוצח קודם לכן עידין
חברים מחקרים ארכוי טוח שבודקים
מה קורה אחריו שנחשנותים. וגם פה
יש שאלת מה בדיקת ברוקים אחרי
שנתיים".

• • •

התוצאות הקונקרטיות שיש
לתרגול מינדרפולנסאפשרות
להרחיק אותו מהקשרים רוחניים,
שמרתיים לא מעט אנשים. טרש
מסכים עם הקביעה הזאת, ומסביר
שרוחניות אכן מפחידה אנשים. בעולם
המערבי-קפיטליסטי שלנו אמורים
להרוויח כסף, הוא מבahir, ו"חפוש
עצמך זה משחו שמחה אנשי". הוא
מוחה שלפעמים גם הוא מנסה לעשות
את הഫראה בין החוויה הרוחנית
האם הגיטוק מהמודר רוחני לא
הופך את המינדרפולנס לעוד טכניקה
שנעה לשפר את החיים?
הוא גם גם. היום רוב תרגול
מיינדרפולנס עבר תהליך שלليلו,
עובד להיות משחו פחות רוחני ופשט
הופך למען פרקטיקה ממשיפה על
המוח. יש זה יתרונות, כי זה פותח
את זה להרבה אנשים שאחרת היו
להם הרבה התנגדויות לתרגול דרכם
מהסוג הזה. אבל יש הרבה שטונינים
שפנסנו משחו בדרך. ההקשר העכבי
של הפילוסופיה הבודהיסטית שקיים

"השפעה המשמעותית של [תרגול מיינדרפולנס] מתרחשת כאלה גולשת מעבר לתרגול של העשור דקוט. אז זה מתחילה לצובע את היום כולם ולשנות את החיים של אנשים"

마חורי זה קשור את המינדרפולנס
לעשיות הדבר הנכו, אמרית הדבר
הנכון, התנהגות בצדקה נכונה. למוצר
מטרה שעומדת מאחרו הרעיון של
היות בן אדם טוב יותר. זה עשי
ללכת לאבוד. לדעת צדיכים לשمر
את הערכיות שמאחוריו התרגול".

מיינדרפולנס בחינוך, והן מתמקדות באחד מן ההיבטים שצינוו או משלבות ביניהם.

חקור תכניות אלו הוא תחום רחב ומתרחב. מרבית המדקרים עוסקים בבחינת מיינדרפולנס כטפל בגורמים מוגני למידה, אך ניכר עניין הולך וגובר בראיית האפשרויות הרחבות יותר במחקר שעניינה בשיטות האחרונות.

מצאים מחקרים מסוימים כי שילובמושכל של מיינדרפולנס במחקרים שנעשים בשיטות האחרונות.

מצאים מחקרים מסוימים מושכל של מיינדרפולנס בכתי ספר יכילות בתחום הקשב, התכנון וניהול הזמן, מפחית מתחים, משפר את בחינוך, מגיל גן ועד לחינוך הגבוה, שני כיוונים עקרוניים:

ג'ון קבטיין, אבי שיטת
מיינדרפולנס להפצת מודדים
פיזיה פרקינט-אפקטיבית
תשתיות הנדרשות לכל
מדיטציה בודהיסטית צילום: יוטיוב

ונר ועמיתה ערכו מחקר שבחן 24 תכניות מבוססות מיינדרפולנס (2014) תלמידים בכיתות א' עד י"ב שלמדו מיינדרפולנס לעומת 876 בקבוצת הביקורת, שלא למדו מיינדרפולנס. הם סיכמו את המחקר בקביעה שאפשר לראות במינדרפולנס מפתח את האיכות והנתaniel המקדמים לחינוך. תרגול מיינדרפולנס מפתח את האיכות והמתנות של הנורם באה העשרים ואחת. איכיותו אול' כובלות לא רקיות של הקשב ושל הרגשות אלא גם עמדות פרו-חברתיות – למשל אמפתיה, חמל, רגשות אতית, יצירתיות ויכולת לפטור בעיות. הן אפשרות לילדים להתמודד עם אתגרים עתידיים [...] ולהפוך לאורחים חכמים, אכפתים ומחוייבים" (al et al., 2014).

עם הממצאים הללו חשוב לדגיש שמיינדרפולנס ועוד אי-ינו תרופה פלא, ואחת מחותmot החווות ונשות במחקר סבביו דיא בתוליתו של המחוק. הכוונה היא לקשיים מחקרים שמוכרים מכל תחום מחקרי חדש (גודל קבוצות ניסוי, היעדר מחקרי אורך, הקשרים בית ספריים המשפיעים על היכולת לנטר השפעות שונות), אך גם לקשיים הנוגעים לכליות של המודע למדור ולבעלי מה מתחולל בתודעתו של אדם.

מיינדרפולנס וחינוך בראייה המוח

כיצד ניתן שפעולה שעלה פניה נראה כמעט שטוחות – הבאת תשומת הלב לתחשות, רגשות ומחשבות – עשויה לתתרם לאקלים למידה מיטיב ולטיפול מימוניות חברתיות ו蓋שות? נראה שדווקא היראה "השלכתנית" של חקר המוח היא שומרת חיים לחינוך ותכנונות שתומכות בתכניות לימודיים שמחנכות לכיוון מחוות ערכיים ונשגבים יותר, "רוחניים". תוכנות מתוחם מחקר המוח מצטרפות לתוכנות תאוריית אינטלקטיביות וההתפתחותית ומתוכן יחד צומחות תאוריית החרבתית שימוש כלוחות את יכולתו להסביר את השפעה של תרגול.

פסיכולוגים שגורים מדבר בהיבט קוגניטיבי – אימון בקש וריכוז אימון בויסות רגשי וויסות עצמי; והיבט אפקטיבי – טיפול מצבים מנטליים חוביים ומיטיבים, כגון חמלה, נדיבות ופתחות יידידותית.

שני ההיבטים הללו מופיעים באותו תרגול ותלויים זה בזו זה בrama החוויתית והן ברמת תפוקה המוח. עם זאת הם מייצגים מוטיבציות שונות לתרגום, והנהיות במהלךו בדרך כלל יציגו היבט אחד מן השניים. ואכן, אפשר להזות בשילוב של מיינדרפולנס בחינוך, מגיל גן ועד לחינוך הגבוה, שני כיוונים עקרוניים:

A. מענה לקשהים "מוגני למורה" – גישה פרקטית-פרגמטית זו תראה במינדרפולנס כל טיפול בעיות כגון קשיי קשב וריכוז (מאובנים ולא מאובנים) וקשהים בויסות עצמי, קשיים בניהול כתה, אלימות ואגרסיה וכיווץ באלו גורמים "מוגני למורה".
B. למידה חברתי-ירגשית (ל"ח') – גישה ורואה במינדרפולנס מרכיב בתוכנת למידה ולבירה והוראה בכיתה ומכל את עברות המורה.

ב. למידה חברתי-ירגשית (ל"ח') – גישה ורואה במינדרפולנס מרכיב בתוכנת למידה ולבירה והוראה בכיתה ומכל את עברות המורה.

למיידת החרבתית-ירגשית (ל"ח') מותך הבנה שנדרשת טיפוח פרואקטיבי

של מימוניות חברתיות וגישה כחלק בלתי נפרד מתפקידו של מודעות עצמית, מודעות לסביבה, קבלת החלטות אהראית ופיתוח

מערכות יחסים בריאות עם

האחר.

התחום צמה עוד קורם לתפוצה העכשווית של מינדרפולנס בחינוך, אך בשנים האחרונות החלו תחומיים אלו להתחמוג וברבו תכניות הלח"ר מושלבים כיום אופני התבוננות שונים. הסיבה העיקרית לשילוב של מינדרפולנס בתכניות הלח"ר מושלבים מינדרפולנס פירושו להתייחס ברצינות רבה לאמידה "דע את עצמן", משם שבמהות תרגול עומדת הניסיון לבוא בגע עם מצבנו המנטלי – אותה תחושה הירגשה-מחשبة שהשתנה בנו הראשית, הדגש עיגנו על מה שמתבוננים בו, אלא על האדם המתבונן עצמו – איך אדם זה מתבונן בדבר שהוא מאמין בו. מושם שבמהות תרגול עומדת הניסיון לבוא בגע עם מושם שבמהות תרגול עומדת הניסיון לבוא בגע עם מצבנו המנטלי – אותה תחושה הירגשה-מחשبة שהשתנה בנו מראש לגע, שאנו נעים אתה בכל רגע ורגע בעולם ומתוכה אנו פוגשים במצבנו המנטלי.

שנית, אין כאן נחיה מפורשת באשר למקום, לזמן או להקשר שבחם יש לתרגל. ואכן, אפשר לתרגל מינדרפולנס באופן פורמלי, במשמעותו, להילכה או בתנועה (ובכל זה תא צי' ותנועות יוגה נתפסים לווב כדריכים לתרגל מינדרפולנס); או באופן לא פורמלי – ב�行 מסדרונים בטיפון הסולרי. אפשר לתרגל ביחידים, בזוגות ובקבוצות, כל עוד יש הבנה שבסיטואציות חברתיות מהות התרגול היא הפניה תשומת הלב פנימה.

חקר השפעה החינוכית של מיינדרפולנס

בצפון אמריקה, באירופה ואף בישראל יש כוים עשרות תוכניות למידים בהיקפים שונים שפותחות סביב תרגול (או תרגול)

¹ כיוונים נוספים, למשל בשדה של פדגוגיות קוונטומטטיביות, קושרים בין מינדרפולנס, מודע והבראה ומוכן סגול למוח ומוחה, המרכז הבינתחומי הרצליה.

נאוה לוייט בנ-נון ואורן ארגן

מיינדרפולנס והמוח הפלסטי

התפוצה הולכת וגדלה של מיינדרפולנס בשדה החינוך מקבלת תמיכה מדעית מחקרי מוח עצשוויים. אלה עומדים על שיפור ויסות הקשב והרגשות של המתרגלים, כמו גם על היכולת של תרגול לפתח אמפתיה, חמלה ורגשות אתיות

מינדרפולנס, "מודעת קשובה" בעברית, איןנו דבר אחר. אפשר לראות במינדרפולנס מצב מנטלי ומני, תכונות אישיות, דרך חיים או תרגול שיטרתו לטפה. תרגול, מבון רחבי ביוור, מודרך במהלך יום שארם עוזה ובו הוא מסיט את תשומת הלב באופן מכון מוחן מן החוץ אל הפנים –elial-hippocampi, מחשובתו ורגשותיו, מתוך שערת שמאפיינת באישיפוטיות, בחלמה עצמית ובסקרנות. מושם ידרפו מוחה בסגנון "אמון מנטלי" או אפילו "מוח". והגדרה של מינדרפולנס כ"רוחני" או "לא רוחני" מעידה יותר על האם המגידר ופחות על מהותו של התרגול.

מהו תרגול
ג'ון קבטיין הוא אבי ה- MBSR – מינדרפולנס להפגת מתחם. בתחלת שנות השמונים פיתח קבטיין פרקטיקה שנועדה לטיפול בחולים קרוניים וביסס אותה על תרגול מודיציה בודהיסטית. התפוצה העכשווית של מינדרפולנס קשורה לשירות להצלחה

דר און ארגן, מרצה והוקר בתוכימים של חינוך, מינדרפולנס והתוכנות מוכנס גובך שאל הכיניות למדור, מכון מושע פליניידרפולנס, מודע והבראה ומוכן סגול למוח ומוחה, המרכז הבינתחומי הרצליה.

דר נואה לוייט ברניין, מרצה למדעי המוח במכון היברוני, מילדה והוואה המכילה האקדמי בית רעל, מכון פליניידרפולנס, מודע והבראה ומוכן סגול למוח ומוחה, המרכז הבינתחומי הרצליה. הערכות מוחה גישות מוססת מינדרפולנס ואטesis היברוני של אינטלקציית בז'אניש. מנהלת את מכון מודע למינדרפולנס, מודע וחברה ואת מרכז סגול למוח ומוחה, המרכז הבינתחומי הרצליה.

נמרוד אלוני

להבט בפריון

נקודות המוצא של החינוך לחים רוחניים היא ההכרה שהאתגר הייחודי והמובהκ של החיים האנושיים אינו הישרדות, סיפוקים גופניים, צבירות רכוש או השגת מעמד חברתי גבוה ושלטונו על אחרים

צילום: flickr.com/nachal

תחת מכבש היצרים
מבפנים והלחצים
המופעלים מבחוץ
— קל וחומר בעידן
קייטליסטי מועצת
של הפצצות גירויים,
מרוץ עכברים
כלכלי ותרבות
של מסכים — בני
אדם אינם יוכלים
להגשים את מיטבם
לא עבודה סדרה
על גופם ונפשם

וחוקות מכלול הבריאה; יסוד החופש – החירות מכפייה פנימית, והיצוגית; יסוד היופי – בטבע ובאמנות; יסוד השלום – בריאות, שלווה, הרמוניה ומידתית.

זהו ניסיון להרוג מתכתי הגוף ורפואי וכן מן המתכוונו והמוסכמות שנוצרבו בנפש בתהליכי החברות – כמייה וחריגה אל המרחב היהודי והיידי של "מותר האדם". עם זאת השוב להברה שהמושג דוח – כמו המשגים הקוראים לו: נשמה, תרעה, שכל, מצפה, תבונה ועוד – אינו מציין ממשות אובייקטיבית וגישה בעילם (שאנה מותנית בפרשנות האנושית), אלא הוא הבניה מושגת מסגרת שפות דיבור ושרות שיח.

על רקע מרכבות זו אבקש להציג תפיסה מודרנית ומעודכנת של החינוך רוחני אשר מגדירה את עצמה באמצעות זיקות היוכנות לנאורות אינטלקטואלית, לאתיקה הומניסטי, לפוליטיקה דמוקרטית ולאקולוגיה הרמוניית (שaina מותנית הסביבתית אל מאוקירה את הטבע המקורי ומבקשת קרבה והרמוניה עמו).

עמדו כזאת מתאימה במיוחד כרצינול מנהה לפיתוח תכניות למידים לבתי ספר ולמוסדות להכשרה טורניים: היא נשענת על נכסים תרבותיים הנתפסים כמתקרים וראויים באקלים הרעות של ראשית המאה העשורים ואחת; היא מ齊עה מענה לאחרות מן הבעיות הקשות שהחברה האנושית בימינו מתרדורות עמו; והיא נזהרת מהציג דוקטרינות נוקשות וטורות מחייבות – קל והודר מנהיה אחר כתות מיסטיות, גוראים קריאומיים וסוחרי אושר למיניהם.

• • •

כגישה הוליסטית, נקודת המוצא של החינוך הרוחני היא שהעיסוק המערכתי בחינוך – בטיפוח האדם, בהנחת תשויות לאיכות חיים משופרת וביצירת עולם טוב יותר – אינו יכול להסתפק ביסודות המודרניים המקבילים של השכלה אקדמית, אтика הומניסטית ואורחות דמוקרטי.

תחת מכבש היצרים מבפנים והלחצים המופעלים מבחוץ – קל וחומר בעידן קיטליסטי מועצת של הפצצות גירויים, מרוץ עכברים כלכלי ותרבות של מסכים – בני אדם אינם יכולים להגשים את מיטבם לא עבודה סדרה על גוף ונפשם, עבורה אינטגרטיבית של גוף ונפש אשר משחררת את האדם מן האחיה המשערת של שפע הכוחות הלא רצוניים הפעילים עליו וסתומים את הגולל על מעינות אהבת הבריות, שלות הנפש, בהירות המחשבה, שאר הרוח והנדיבות.

נקודות גופניות או נפשית, חוליות קשים או כאבים כרוניים, קנה אובסיבית או חוסר אמון בסיסי, אמביツיה כוחנית או תאונות שרדה, התמכרות להימורים או לחיוורים מינימ, תאונות ממו

ל 7 הינוך רוחני יכולות להיות שימושיות וברות ושונות בהתאם לזמן, למקום, למסורת ולנקודות המבט של העוסקים בו. אפשר להציג מרכיבות זו מכמה ווויות:ראשית, התייחסות לדוח במדעי הרוח שונה במידת ההתייחסות המקובל בפרקטיות מיטטיות – התמקדות בידיעה ובבנה לעומת התמקדות במורדות, בהוויה ובaura החווים; שניית, דוח ספה השתחה ולעתים גם חזינה עקב שימוש אינפלציוני ב"רווחניות" מצד סוחרי אושר ואופנות ניו איג'יות; ושלישית, בתרבות האקדמית של ימינו מקובלת ההכרה שהמושג דוח – כמו המשגים הקוראים לו: נשמה, תרעה, שכל, מצפה, תבונה ועוד – אינו מציין ממשות אובייקטיבית וגישה בעילם (שaina מותנית בפרשנות האנושית), אלא הוא הבניה מושגת מסגרת שפות דיבור ושרות שיח.

על רקע מרכבות זו אבקש להציג תפיסה מודרנית ומעודכנת של החינוך רוחני אשר מגדירה את עצמה באמצעות זיקות היוכנות לנאורות אינטלקטואלית, לאתיקה הומניסטי, לפוליטיקה דמוקרטית ולאקולוגיה הרמוניית (שaina מותנית הסביבתית אל מאוקירה את הטבע המקורי ומבקשת קרבה והרמוניה עמו). עמדו כזאת מתאימה במיוחד כרצינול מנהה לפיתוח תכניות למידים לבתי ספר ולמוסדות להכשרה טורניים: היא נשענת על נכסים תרבותיים הנתפסים כמתקרים וראויים באקלים הרעות של ראשית המאה העשורים ואחת; היא מ齊עה מענה לאחרות מן הבעיות הקשות שהחברה האנושית בימינו מתרדורות עמו; והיא נזהרת מהציג דוקטרינות נוקשות וטורות מחייבות – קל והודר מנהיה אחר כתות מיסטיות, גוראים קריאומיים וסוחרי אושר למיניהם.

• • •

נפתח בשתי נקודות מזא: אידאליסטית והוליסטית. כגישה אידאליסטית המנוגדת להסתפקות בעיסוקים ארציים וכאיפיות חומרניות, נקודת המוצא של החינוך לחים רוחניים היא ה הכרה שהאתגר הייחודי והמובהκ של החיים האנושיים אינו הישרדות, סיפוקים גופניים, צבירות רכוש או השגת מעמד חברתי גבוה ושלטונו על אחרים.

בזיהה לקביעתו הפרקציוניסטי של ארטיסט ש"ץיך אדם לעשות כל שלו ידו כדי להיות על פי היסודות המועלמים שבו", החים הרוחניים ניכרים בהתקשרות מודעתמן העיסוק היום יומי בהצלחה כלכלית, ביוקירה חברתי, בכוח פוליטי, בייעילות טכנולוגית, בסדר בירוקרטិ ובהתקשרות אחרות המאפיינות את שגורות חיינו. החלופה שמבקשים "אנמי הרוח" חרוגת מתחזקה וצמיחה על פaddr "BOROT HAYIM" המקבלת בחברה. היא מבקשת התפתחות איזית אשר כורכת יחד את הגשמה הנעה והרואי (על פfi הפטנטיאל האנושי) עם שלווה ואושר פנימי (בחויה האישית).

בהתאם על מסורות רוחניות מן המוחה ומן המערב מקובל לזרות את הנעללה, הנائل והרואי שהחוויה האנושית עם יסוד האמת – רוחכ דעת ועמוקות הבנה; יסוד המופר – אהווה אנושית להינוך מתקדם וקורות אונסקו לחייבן להומניסטי במכללת סמינר הקיבוצים

תחרות "ספר נולד 2" יוצאת לדרכ!

כתב יוצרת בז'אנר ספרות ילדים

הפרס הראשון:

- **פקת ספר במהדורה מסחרית, שיופיע בחנויות המובחרות!**
- **הספר הדוכה יוצג ב"אמדון", ארה"ב.**

להשתתפות בתחרות:

היכנסו לאתר הסתדרות המורות www.itu.org.il

ספר נולד >>> רישום השתתפות בתחרות

הגשת כתבי היד עד לתאריך 30/4/2016

לעובדיו הוראה פעילים בלבד!

או חרדות קמאיות, הפרעת קשב או ניכור עצמי, קפריזיות בהתנהגות או "קרייזות" בהתרצות, לחץ يومי או תסכולים חמדיים, אישיות סמכותנית או אבססית סדר ושליטה, דימוי עצמי שלילי או דיכאון, דעות קדומות, אמונה טפלות או גישות סטריאוטיפיות – כל אלה וודמייהם מייצגים סוגים שונים של תביות, גחמות, אילוצים והתניות שהגוף והנפש מעמידים לנו, הכתובות שנקבעות עבורה (ככיכול מבחן) ומצמיחות אותן להוויה חסרת נחת, להבנה מעותת של המציאות ולהתנהגויות לא ראויות.

התగבורות על החזים וככלים ממינים אלה מהיבת התמודדות הוליסטית ואינטגרטיבית. ברומה לידע ולהבנה שאנו מפיקים מה התבוננות השיטית במצוות שביבנו ובתפעות הטבע הגלויות לנו, כך התבוננות שיטית בעצימות שלנו, בעולם הפנימי של תודעתנו וביפוי הטבע והצירה מזמנת לנו אוצרות חשובים של ידע והבנה. וכך שאנו מפיקים תועלות רבות לשיפור איכות חיינו מן הידיע (המדעי, הטכנולוגי) הוצר על העולם הפיזי, כך פיתוח המודעות העצימות, הקשיבות התרבותית והבינאישית, תרגולי המדיטציה, הנשימה, היגוה ושאר מיני התרגולים הוווניים תורמים לנו מודעות שלווה ומואת יותר בברח חי וגוף והרוח ומרקמים אותן לרמות גבוהות יותר של בריאות, שלווה פנימית, סיכון אישי, משמעות, נדיבות והמלחה.

...

כל שאננו מתרחקים מתחומי דעת מובחנים ומטנדרטיזציה של קרייטריוונים ותוצריים אל תחומי האמנות המשולבת והמנוגנת של החיים האנושיים – החיים הכלולים את הברכה שבוכמה, באופי המוסרי ובאושר האיש – כך עולה בידך שאלת השאלה הפגיגות האולטימטיביות: האומנם, כפי שמקשה סוקרטס, "הסגולה הטובה ניתנת ללימור"; האומנם ביכולתו של החכמים והטובים שבאותם [...] להנחיל לאחרדים את סגולתם זו"; והאם ביכולתו של הפגיג "לهزעך אחרים אל סגולה טובה" – לעוזר לאדם להיות נאה וטוב" (אפלטון, פרטגורוס).

בקצהו וב偿מץ יש לקבוע שהתשובה היא כמובן חיובית, כיrorת לא הינו טורחים לעסוק בה כלל. עם זאת, ובאותה מידת נחרצות, علينا לסייע את הדברים ולהבהיר שהוראה ולמידה רוחניות מסווג וה אין ניתנות בשום מקרה למימוש ולביצוע בצורה מכנית, סטנדרטיבית או לנארית.

מצד אחד, לא מדובר בלמידת משפר המהדריה גופי ידע סדרים, וגם לא בהקניה טכנית של מיומנויות. מן הצד الآخر, אנו יודעים, למשל, שכוחה של פעילות גופנית מסווגים רבים להרגע את הנפש ולסייע בהסדרת המוחבות. בהמידה מוכר לנו כוחם של הבנה טבה יותר של המציאות, של עירור המודעות הרכנית, של מעבר למיוך של שליטה פנימית או של החלפת נקודות המבט כדי להשפיע על הורדת המתה הנפשי ולמגרר תסכול, עינויים ותוקפנות. לצד אלה, תרבות דיאלוגית של קשיבות וכבוד הדדי, "עיטוק יום יומי בסגולה הטובה", השתיכות לקהילה אהובה ותומכת, השתלבות אינטימית ורומנטית בטבע והתרועעות עם מורים טובים ורבי השראה – כל אלה, ועוד תרגולים רבים גופניים ורוחניים, פועלם את פעולותם באופןם נסתדים ועקבים ומוחלים את התמודדות האינטגרטיביות (בגוף ובנפש) לקלחת הויה שלמה, רואיה ומאשרת יותר.

...

החינוך הרוחני מבקש לאפשר לנו לכלת אחרית בעולם. לצערו, לשם הרגעמה, בחלוקת אימהה שכר עברנו בה בעבר פעמים רבות אך מעולם לא ידענו אותה, אימהה שכף טרקטור אהת יכול להעלים מהעולם בתוכך שנייה, ופעם אחת לצאת לחזור ממנהנו, לקחת את זמננו בידינו, לעשות את נשנו פניו, לכרוע מעט ולהתבונן בשפה: ستונת הדרשה, פריחתו הסגולה והעגולה של דרדר, נמלח חוץ זה בevity הנקון, עכבר מרשות מתין לטרפז, חילזון חורף הוציא לדרכו... ולשהות, לשחות, לשחות.

ואפשר גם ליקום ולהתישר לנוכח אנשים מוכרים והשניים, ולראות את מלאות אנושיותם וייחודיות אישותם. להסתכל עוד טיפה למעלה ולראות (בhasilת נתן זך) "ציפ/or רבת יופי" ועוד יותר מזה – לראות שהציפ/or "ראית אותה". להלל את כל היפות הזה" ולא עוד "ל להיות עיוור ליפי העולם כל עוד אני חי".

בשגרת ימינו ולנוח הגענות הטורור הבינידתי, שעושים אותנו קורבנות עיוורים ובורים של עצמנו, טוב נעשה אם נאשר את תוכחותו של מהטמה גנדי ונגיד לעצמנו "שאם איןנו מוחים את האליםanganם פוגשים בשגרת חיינו יהיה חסר טעם להפשו במקומות אחרים". ■

התשוקות הרוחניות
כוללות מגוון רחב
של כמיות מוסריות,
אינטרלקטוואליות,
דתיות ואמנותיות, והן
מושגות לא מנוגנונים
שולבי חددות חיים
(כפי שנהוג בחלק
מהאורותודוקסיות
הדתיות), אלא
כמנועי צמיחה
להשבחת החיים,
סגנונים והעשרות

בדומה לידע ולהבנה
שאנו מפיקים
מה התבוננות
השיטית במצוות
שביבנו ובתפעות
הטבע הגלויות לנו,
בעצמיות שלנו,
בעולם הפנימי של
תודעתנו וביפוי הטבע
והצירה מזמן לנו
ଓצירות חשובים
של ידע והבנה

האדם במרכז

בית הספר היסודי "תmir" בראשון לציון הוא בית ספר יסודי אבל לא רק. התכנית "הזמן לנtinyה", שטופעלת בו זו השנה השנייה, שמה דגש על פדגוגיה מבוססת אמפתיה. "אנחנו", אומרת המנהלת שיר קדר, "בית ספר מקיים המתמקד בפרט"

הגר בוחבוט

כניסה לבית ספר היסודי "תmir", הממוקם באחת השכונות החירות בצד המזרחי של ראשון לציון, מפתחה בשקט מהסוג שבתי ספר יסודיים לא מטאניים בו. בית הספר הוקם לפניהם שלוש וחצי שנים, והוא מוקף בקומפלקסים של בניינים חדשים, כיכרות וגני שעשויים משוכלים ובנוי כמתהם פתוח בשני מפלסים: היכיות הנמוכות למדור למטה, הגבוהות – לעללה. כניסה לבית הספר ניצבת מזרחית מים קטנה מגדרת באבנים ולידה מسطחים של דשא סינטטי.

תלמידים בפעילויות של קשיבות בחצר.
מנהל בית הספר: "מוד אחר הפסקה
הגדרה, זמן שהתלמידים מואוד נסערים
בו, יש שהוא שאטרף אותם לפני
שמעתחים למדוד" צילום: דן חיימוביץ'

קובעי החשיבה של דה-בונו במדורון. ארנה פריגזין: "השימוש בקובעי החשיבה מאפשר לילדים להסתכל על אירוע לימודי או חברתי בהשתכחות רוחנית"

שיר קדר, מנהלת בית הספר. מה שיפה לראות זה איך כל מורה לוקחת את זה למקום שלה, ובוסףו של דבר כל אחת עשו מהו אחר בכיתה שלה"

"מחברת קשיות" מלאה את התלמידים לאורך כל שנת הלימודים ומחברת אותם גם אל כלי החשיבה המודעת, על בסיס כובעי החשיבה של אדווארד דה-בונו

נפתחה בעמידה ובשורת 'התקווה', וזה זמן שאוסף את הילדים לתחילה הכלכלית. ככה העגנו להזמנה לנtinyה. ואחר כך, מיד לאחר ההפסקה הגדרולה, זמן שהתלמידים מאד שאנחנו לא עושים פעילותם מטיל, בית ספר לモרשת ישראל, אבל הוא ריבך אלינו. מרבית הוצאות בפרט, ואנחנו עושים שימוש בשני כלים: הראשון הוא קשיות, והשני הוא כל כלי החשיבה המודעת, המבוסס על כובעי החשיבה של אדווארד דה-בונו.

פעילות הקשיבות המובנית נמשכת כעשר דקות, ונעשית בכלים של דמיון מודרך, ריכוז, תנועה או מזיקה. אחראית יש משוב קצר עם התלמידים, והם חולקים תחושים ורגשות בעקבות הפעולות.

"מעבר לזמןם ההלו", מוסיפה קדר, "יש לנו שעיה שכובית בלוח השיעורים שנקראת 'קשב הנור' והיא משלבת מזיקה ותיאטרון. מה שיפה מובנים", מסבירה קדר. "היום שלנוilarות זה איך כל מורה לוקחת את זה

אותו וניתן לו את כל הכללים, תהיה לה השפעה על החבורה ועל הסביבה. ככה העגנו להזמנה לנtinyה. ולא אמר שאנחנו לא עושים פעילותם מטיל, בית ספר לモרשת ישראל, אבל הוא ריבך אלינו. מרבית הוצאות המשו悬崖ה של הבוגר שלנו, ואנחנו רודים לעשות המשו לעזיבוב הבוגר מעבר לחינוך הפה-פה, החברתי ותרגשי שאנחנו נותנים כמו כל בית ספר אחר".

איך גולן והיבור בין קיימות לבין "הזמנה לנtinyה"? "כשנפתחה בית הספר עברנו השתלומות בנושא של קיימות, רישום פתחים בצורה מבוקרת", מסבירה קדר, "וכרי שתהיה איזושהי מהות הגיונית להבירה, כל בית ספר יהיה לו ייחודיות. כשנפתח בית הספר

פעילות הקשיבות המובנית נמשכת כעשר דקות, ונעשית בכלים של דמיון מודרך, ריכוז, תנועה או מזיקה. אחראית יש משוב קצר עם התלמידים, והם חולקים תחושים ורגשות בעקבות הפעולות

עשירה בתים ספר בעולם, וביהם שלושה בישראל, מפעלים פילוט של התכנית. את הגרסה הישראלית של התכנית מובילים ד"ר ריקardo טרש ור"ד רוני ברגר מאוניברסיטת תל אביב, והם מסמיכים צוותים חינוכיים במסגרות פורמליות ובבלתי פורמליות (ראו ע' 64).

לדברי קדר, החיבור עם "הזמנה לנtinyה" נילד מתוך סרוב של בית הספר להסתמך אך ורק על נתוני הפיזיים ועל תכנית הלימודים הספרלית, שעוסקת בקיימות, כמו זו ליהודיותו. "בעיר מונגים אורי רישום פתחים בצורה מבוקרת", מסבירה קדר, "וכרי שתהיה איזושהי מהות הגיונית להבירה, כל בית ספר יהיה לו ייחודיות. כשנפתח בית הספר

בשעת ההפסקה יש פעילות ערה בחדר המורים המרווח, ועל ספסל לה הכמה דקota האלה. 'כאילו קיבלי' במסדרון יושב תלמיד נסער בפנים אדרומות. בזמן שכמה מורות חולפות על פניו בדרכן להאה, ניגשות אליו, שתי תלמידות מכיתה גבוהה יותר, שואלות מה קרה ("החברים העליבו אותה") ולוקחות אותו לשטופ פניהם וליהרגע. קשיות, קוראים להה כאן, ב"תמיר" התכנית "הזמנה לנtinyה" (Call to Care), שופתחה ב-2012 במכון Mind and Life בארץות אם חולה מאוד של אחד התלמידים ביקשה להזדהות למנהלת על הייחודיות הרוח המתממתה בחקר המוח, בתודעה של בית הספר. כשאללה אתה מרוע והוא מודריה, סיפרה האם אך ברגע קשה היא מודה, סיפרה האם אך ברגע קשה ומדגיש ערכיהם של פדגוגיה מבוססת שלה בבית אמרה לה הילדה: "אימה, אמא פתיה. צוותים מרחבי העולם, עכשווי תעשייתי את העיניים ואני אגיד כל ישראל, הוכשרו במכון, והיום לך מה לעשות", והשמיעה לה מזיקה

• • •

בשנת ההפסקה יש פעילות ערה בחדר המורים המרווח, ועל ספסל לה הכמה דקota האלה. 'כאילו קיבלי' במסדרון יושב תלמיד נסער בפנים אדרומות. בזמן שכמה מורות חולפות על פניו בדרכן להאה, ניגשות אליו, שתי תלמידות מכיתה גבוהה יותר, שואלות מה קרה ("החברים העליבו אותה") ולוקחות אותו לשטופ פניהם וליהרגע. קשיות, קוראים להה כאן, ב"תמיר" התכנית "הזמנה לנtinyה" (Call to Care), שופתחה ב-2012 במכון Mind and Life בארץות אם חולה מאוד של אחד התלמידים ביקשה להזדהות למנהלת על הייחודיות רוח המתממתה בחקר המוח, בתודעה של בית הספר. כשאללה אתה מרוע והוא מודריה, סיפרה האם אך ברגע קשה היא מודה, סיפרה האם אך ברגע קשה ומדגיש ערכיהם של פדגוגיה מבוססת שלה בבית אמרה לה הילדה: "אימה, אמא פתיה. צוותים מרחבי העולם, עכשווי תעשייתי את העיניים ואני אגיד כל ישראל, הוכשרו במכון, והיום לך מה לעשות", והשמיעה לה מזיקה

חן בלאי: "ההורם היו חלק מכל תהליך הבחירה של היחידות, והם נשאים שותפים, אם זה במעגלי שית', אם זה בימי הורים, אם זה בפעילותות של קשיבות שאנו נון עושם להורים וילדים יחד"

האקלים בבית ספרו הוא נדרב'ן. בנוסף ש�始 ישירות לחשיבות. קדר: "לאור של גינט הנוי בכינה, עם פכפר כימי, לרוגמה, יש תפקוד רציני בהשפעה על הרוגע שאנו נון להשרות כאן. כשהיק צירנו את הגינה מצאתי בסוף היום תלמיד המהכים ויש את המתנדרים. "היו עליות וירידות בהתקנות ובתקופת של הצוות", היא מודה, אבל כל הזמן הייתה אמירה של מדיטציה ואיזו שיחה. אנחנו גרים לכל המורים לנוטות לעובר בזורה קצרה. זה לא סטנדרטי. גם האוירה. כל מי שנכנס לפה מיד אומר: 'וואי, איך דואים שיש לך קשר' בקשריה. וזה יותר. אין לנו ייחוריות שתתאים לו יותר. אין לנו ייחור, איזור לו לעבור לבית ספר ולעיר. כשנכנים ליה", היא מוסיפה, "זראים המונחים שמצבעים על המעלוות של אקלים כזה, ואכן גם המיצ'ב שלנו הוא מהגבוהים ביותר לציון".

ברוח זו, עד לאחרונה לא היו בבית הספר צלצולים. קדר: "אני מאינה שאל ארכיפים להיות צלצלים בבית ספר, ועוד לפחות שבועיים במאמת לא היו צלצלים, אבל היה לנו שאנו קהילה שתופת, על הדימום מהחיש ותלמידים שזה מאוד מלחיץ אותנו - נגירה הפסחה. יש עוד מתריסר, אלא אם אני לא משתמש ולא משפטת למשולש מורים, תלמידים כמה דקות? – אז החלנו להנגיש מערכת צלצלים שמכוריה רק על מנין יציאה וחורה מהפסחה, ולא על מעבר בין שיעורים. בחרנו צלצלים שבודקים, אבל בסופו של דבר יש לנו מdisk של נעימות פסנתר, מהו מאד מרגיע". ■

חן בלאי. "ההבנה היא אם אנחנו רוצים שהילדים יעבדו איזשהו תהליך, אז הצוות צריך לעבור אותו גם"

צריך לעבור אותו גם. זו מחשבה רדיקלית בעינני. מחשבה שיצאת מהמקופסה. וזה לא פשוט, כי אנחנו מתעסקים בשינוי תפיסתי ומנסים להמשיג את עצמנו בצדורה אחרת. כל יום חמישי, בישיבות המוסדיות, אנחנו Überirs כל מיני פעילותות של השונינים, ואנו החלה מושכלת, היא לא מוחבנת. יכול להיות שאגייל אותה החלטה, אבל יכול להיות – והוא מה שקרה לרוב הילדים – שהוא קצת אהרת. זה לא סטנדרטי. גם האוירה. כל מי שנכנס לפה מיד אומר: 'וואי, איך דואים שיש לך קשר' בקשריה. וזה יותר. אין לנו ייחוריות שתתאים לו יותר. אין לנו ייחור, איזור לו לעבור לבית ספר ולעיר. כשנכנים ליה", היא מוסיפה, "זראים המונחים שמצבעים על המעלוות של אקלים כזה, ואכן גם המיצ'ב שלנו הוא מהגבוהים ביותר לציון".

ההורם היו חלק מהתהילה? "ההורם היו חלק מכל תהליכי הבחירה של היחידות, והם נשאים שותפים, אם זה במעגלי שית', אם זה בימי הורים, אם זה בפעילותות של קשיבות שאנו נון עושם להורים וילדים יחד". ■

...

קדר מדגישה שהמחיבות של בית

שיר קדר: "היו עליות
וירידות בהתקנות
ובתקופת של הצוות,
אבל כל הזמן הייתה
אמירה של לי שמי
שמרגש שהייחודיות
לא מדברת אליו,
עזר לו לעבור לבית
ספר עם ייחודיות
שתתאים לו יותר"

ארנה פריגוון.
"יכול להיות
קשהות כשאננו
ושוצם לאיזו
ההמוץ', יכול
ל坐 ברכבת
של הרוגה, של
פיטוח מודעות
שנועדה לחבר
התלמידים"

למקום שלה, ובוסף של דבר כל אחת
עשה משחו אחר בכיתה שלה".
ארנה פריגוון, הרכות החברתיות
של בית הספר, מוסיפה שונני
הקייבות יכולם לשמש למטרות
שונות: "יכול להיות קשייבות
כשאננו רוצים להתבטא או להציג
יכולת להיות קשייבות של הרוגה, של
פיתוח מודעות או קשייבות שונעתה
לחבר בין התלמידים בפעילותות
זוגית או קבוצתית. אנחנו לומדים
לא רק להקשיב לעצמנו, אלא גם
להקשיב לאחר, להברים, למורים,
למשפה". . .

גם על מה אני מרגיש, מה הילד מרגיש, לבחון את הרגשות האלה, מה נקודות האור, מה הנקודות לחיזוק ומה אפשר לעשות אחרת. יש לנו את הכווע הכהול, והוא מקבל החלטות בעקבות ההסתכלות דרך הכוועים השוניים, ואנו החלה מושכלת, הם מרגשים צורך להתבטא או להציג רגשות, הם כתבים בה. "בסוף השנה", אומדת קדר, "אנחנו שולחים את המחברת הביתה עם יומן מסע, ואמיל לא רוצה לשறף את ההורם, אנחנו מבקשים, בפנייה אישית שלנו, שיכברו את רצונו. היו לנו פניות מההורם שרצו לראות את המחברת פעם בחודש, אבל הסבכנו שזה מהחטא את המטרת – המחברת אמרה להיות העולם הבתו של הילד".

לפי התפיסה של "הונגנה לנtinyה", יש לפתח אצל צוות המורים יכולות של אליפותה, הענקה, קשב והכללה כלפי אדם, מתייחסים לאירוע כלשהו, אנחנו מופעלים באופן מיידי – או שאין بعد או שאין נגד. השימוש בכוועי החשיבה מאפשר לילדים להסתכל על אירוע מתרחש תחת השניהם, הדריכה שביעית ולויו צמוד מדריכים מאוניברסיטה תל אביב, שmagiyim לכיתות ומעבירים פועליות ותמציות. ■

"הונגנה", מסבירה חן בלאי, רכוז היהודיות של בית הספר, "היא שאנו אנחנו רוצים שהילדים ההורם, מסתכלים על ציון, על שורה תחתונה. אבל אפשר להסתכל

כל נספח הוא "מחברת קשייבות",
שמולוה את התלמידים לאורך כל
שנת הלימודים ומחברת אותם גם אל
כל החשיבה המודעת.
במחברת אנחנו עובדים בשני
אופנים מרציים", מסבירה קדר,
אנחנו מכתבים את העברות בה,
למשל סכיב הנושא של חלוקת
תעודות. התלמידים, בהנחיית
המורים, כתובים מההם מרגשים לפניו
קבלת התודעה, מההם מציגים, אבל
גם מה קורא לאחר מכן, איך ההורם
הגיבו ומה התחששות שלהם. למורים

מדיווחי הוצאות המנהליים בבתי הספר שהשתתפו בפרויקט עללה שחל שיפור ממש באקלים הבית ספרי ובתפקוד התלמידים הן בהיבט התנהגותי וכן בהיבט הלימורי. כמו כן נוכנות התלמידים מוכנות הניסוי לסייע לחבריהם וגם לאנשים נזקקים בקהליה שבהם גרים עלתה במידה ניכרת. במקרה אחדות, התלמידים שנשאפו לתכנית פיתוח מודעות חברתיות ונטו להיות אלטרואיסטים ופרו-חברתיים יותר. שינויים אלו בקרוב תלמידי כבוצת הניסוי נשמרו גם ישנה חזרה לאחר סיום התכנית.

המחקר מצא גם רידעה גדולה ברמת הסטריאוטיפיזציה והדעות הקדומות של תלמידים כלפי תלמידים ערבים ונוכנות רבה יותר להיות בקשר עם. שינויים אלו נשמרו בקרוב תלמידים גם ישנה חזרה לאחר סיום התכנית, למורות המצב הביטחוני הקשה בארץ.

מצוא זה בולט במיוחד לנוכח העובדה שכאותה עת הייתה עלייה דרסטית בסטריאוטיפיזציה ובדרגות הקדומות של התלמידים שלא השתתפו בתכנית.

אך על פי שזו מחקר ראשון הבודק את יעילות התכנית ולפיכך מן הרואי להתייחס אליו במידה רואיה של זירות, הממצאים מעוררים תקווה לשימוש התכנית עשייה לחובל לאקלים בית ספרי ונינה אכפתית המוקם למידה ויצירות ובה בעת לגדל ילדים ובנין נוער בעלי מודעות חברתיות וסובלנות המוכנים ■ לתומם לרווחת הכלל.

שמציעה התכנית, כמו גם צפיה כי שימוש התכנית בכיתות על ידי מנהים שהוכשרו בהעשרה. המורות והמורים מילאו שאלונים לפני תחילת התכנית וכחוורש לאחריה. הממצאים מצביעים על רידעה ניכרת ברמת המתה והחרדה ועל עלייה ניכרת בתחום המוסgalות העצמית והקשיבות, ברמת החמלת העצמית והאופטימית וביכולת האפתחה יחסית לקבוצת הביקורת.

המחקר השני התמקד בתלמידים, ודק את השפעת התכנית על השינוי בקביבות, ברמת החדרה ובסומטיזציה וביחסים עם מהוניות והחברים לכיתה.

המחקר זה כלל 323 תלמידים מכיתות ג'-י'. מהם נשפלו לתכנית "קריאה לנינה אכפתית", והשאר (148) השתתפו בתכנית של כישורי חיים ושימשו כבוצת ביקורת. תלמידים מיילאו שאלונים לפני תחילת התכנית ובסיומה – ישנה חזרה לאחר מכן.

הממצאים של מחקר זה מרשימים: התלמידים שהשתתפו בתכנית השתפרו במידה בולטת ביוטר בכל המדרדים שנחקרו יחסית לקבוצת הביקורת. יכולת הקשבות שלהם עלה, הם דיווחו על שביעות רצון גבוהה יותר ועל רידעה ברמות הרוח, החדרה והסומטיזציה. האווירה בכיתות שהשתתפו בתכנית השפה, והתמלידים; ולהגדיל את המעורבות והאהירות האורחות שלהם בכית הספר ובקהילה.

של אוחרים ולפתח כלפיהם יוס של קבלה וחמלת; לפתח כישורי ויסות רגשי והפחתת התgebויות האוטומטיות; להוריד את רמת הרוח והחרדה שלהם ואת רמת השחיקה של התלמידים כדי לסייע להם לשפר את רמת הקשב והרכינו של התלמידים את רמת החזות בתהילך הלמידה; להעצים את המומנוויות החברתיות של התלמידים והתמלידים; ולהגדיל את המעורבות והאהירות האורחות שלהם בכית הספר ובקהילה.

התכנית אינה מיועדת רק לזכרים הממצוינים של בני-אדם החזות, אלא גם לצורכי האנשים. עמדה זו נובעת מההכרה שמורה שמקבל תמיכה וראגה אכפתית יהיה רגish וקסוב הרבה יותר לתלמידיו וכן יוכל להעניק את הנינה האכפתית שהתלמידים זוקים לה.

התכנית נחלקה לשולשה היבטים של נינה אכפתית, שיש ביןיהם יחסי גומלין: קבלת נינה ואכפתות מاهדים; פיתוח נינה ואכפתית עצמית; והענקת נינה ואכפתית לומדים.

כל היבט כולל ארבעה נושאים מרכזיים: היבנת חשיבות הקבלה או הנינה האכפתית; הkninit כלים לביצועה; התמודדות עם המחוונים במימושה; והרחבת המימוניות לישומה.

רוני ברגר

קריאה לנינה אכפתית

עיקרייה של התכנית שפותחה בארץ הברית וממצאי המחקרים הראשונים שנעשו בארץ על יישומה

ג מן האקדמי ל佗ודעה והחיים (The Mind and Life) הstitute בשנת 2012 להיענות לкриיאתו של הדלאי לאמה ה-14, המהיג הרוחני של העם הטיבטי, המבקש והשניים מאנשי חינוך ופסיכולוגיה מוכבלים ולהיעזר בהם בכדי לבנות פרוגזיה המבוססת על אתיקה אורחית. טובי החוקרים מהתחומים של מדעי המוח, פסיכולוגיה וחינוך והחמלת, אבני יסוד של תורתה הבודהיסטית הטיבטית. התכנית שפותחה נקראת Call To Care. A. יש המתרגמים את המונח care לדאגה אכפתית, אך מכיוון של מילה נניתה לעיתים קונוטציות שליליות, בחרתי להשתמש כאן במשמעותה – קריאה לנינה אכפתית.

...

"קריאה לנינה אכפתית" היא תכנית כוללת שטטרטה לטפח קהילה ללמידה המבוססת על נינה ואכפתות, בראש ובראשונה לצוות החינוכי והאדמיניסטרטיבי ולתלמידים, ובמקביל גם למורים ולקהילה שבה נמצא המוסדר החינוכי.

מדובר בתכנית ביקורתית המורכמת משולשה נרכבים: לימודי ותרגול של גישות קוונטפלטיביות (מתבוננות), כגון קשבות וחלמה; רכישה של מימונוויות חברתיות-דיגזיות; ולמידה קוופרטיבית.

המטרות המרכזיות של התכנית הן לסייע לצוות החינוכי ולתלמידים למצוא דרכים לקבל תמיכה וראגה אכפתית; למדרים להיות קשובים לזכרים אישיים ולטפח בקרובם מימונוויות לדאגה אכפתית וחלמה עצמית; לפתח בקרובם רגישות לצרכים

ד"ר רוני ברגר הוא פסיכולוג קליני וחוקר בכיר במכון לחקר הדרות חירום באוניברסיטת רוג'ריו, מומחה בתמורות עם מכבי אשון ורואומי, יעד למכון להמללה ואלטרואיזם אוניברסיטת סטנפורד ומנהל השירותים הקהילתיים בעמותת ברית עולם

**יום העיון "דלתות נפתחות" השלישי בנושא:
האדם שפתח לי את הדלת**

תקיים ביום רביעי, ה' בניסן תשע"ו, 13 באפריל 2016, בשעות 9:30-15:15
במכון מופ"ת, רח' שושנה פרסיצ' 15, קריית החינוך תל-אביב

יום עיון זה הוא השלישי במסדרי ימי העיון "דלתות נפתחות". יהודם של ימי עיון אלו בכך שבל המציגים הם אנשים עם יכולות מוגבלות ומספרים את סיורו ההתמודדות שלהם. ביום זה יציגו אנשים סיפורים מעוררי השראה. אליהם יתלו מי שסייעו להם ואפשרו להם להצלחה. עוד ישולבו אנשים מקצוע ויצוגו מחקרים בנושא.

מטרת יום העיון היא להבליט את חשיבותו של "האדם המשמעותי", הפותח את הדלת ומאפשר לאדם המתמודד עם יכולות מוגבלות וחדש.

השתתפות היא ללא תשלום אך מחייבת הרשמה מראש עד יום שלישי, 12 באפריל 2016, ד' בניסן תשע"ו באתר היחידה 13-4-2016-il.ac.macam.w

פרטים נוספים במטה לומדים, טל' 03-6901426/401-03

"להביא את האדם להיות במשבו"

בית הספר היסודי "אורנים" ביקנעם עילית מפעיל את התכנית " נשמה יתרה" של רשות תליי, ובמסגרתה לומדים הילדיים שיעור קשיבות פעם בשבוע. כל בוקר נפתח במעגל שחרית, שבו משוחחים או עוסקים בדמיון מודרך. יפה אוקניין, מנהלת בית הספר: " אנחנו מחויבים לחפש את הכלים והתהיליכים שיחזירו את השקט לילדים"

תמר רותם

ל' נדריר לראות את מנהלת בית הספר של משת្នעת על מזמן יוגה ומתרגלת מתייחסות באמצעות יום הלימודים. אבל כsieפה אוקניין, מנהלת בית הספר היסודי "אורנים" ביקנעם עילית, ה策פה, בהחלה של גע, לשיעור יוגה של כיתה ה' 1, לא הה ילד שביטה אינוחות או מבוכה. ילד שתרגל במזמן מולה איפלו לא הניד עפער כשפניות פנו וה צלפי ו ב מהלך תרגיל.

אחרי היוגה השתתפו הילדים במעגל הקשבה ועסקו בטכניות של דמיון מודרך. כsieפה המורה, מיטל אליה, להתרכו ולהעביר קרן אור ודמיונית למי שירצוז, כמה ילדים ברו, בתורם, להעביר את הקרן, הילד מסים והוא ניכר שהוא מופתע מאוד. התברר שהפסקה שלפני השיעור הוא היה במרקם קטעה, והחברים שהעבירו לו את הקרן, הדמיונית הסבירו שלו דרכם להביע חרטה.

תלמידי כיתה ה' בשיעור יוגה. אוקניין: "המרכיב של שיעור הקשיבות מעניק אפשרות להבונן על הילדים בתהיליכים לא למידים, לא רק במתמטיקה או אנגלית, אלא ללוות אותם במה שקרה להם בפניהם" צילום: רפי קוֹץ

ולא לkapoa על השמרים. "אנחנו ממשינים", היא אומרת, "שאדים יהיה מסוגל לעשות דיאלוג עם עצמו, אם יהיה קשה לגוף שלו ולתהליכים הפנימיים שהוא עובר".

עדת ההגוי של בית הספר מתכנס פעם בשנה לדון באטרים חדשים שביית הספר מתחדר אותם. אחד האתגרים שאוקנין החליטה לטפל בהם הוא חוסר השקט של הילדים. את חוסר הקשב הכרוני שלהם היא מיחסת לדינמיות של החיים", לעובדה שהכל היזם בקצב מהיר מאוד.

לדבריה, סף הגירויים שהילדים חשופים אליו עלה, והגירויים הווירטואליים נחווים בתזות רבה. "ילדים נמצאים הרבה פחות בטבע", היא אומרת, "יש להם פחות ומן המשחקי יותר, ואת רוב זמנה הם

קרן כהן, מנהלת בית
בכיתת תיכון מיוחד.
לתלמידים של יישוב
קבוע שם נשכבים
עליו, זה עוזר להם
להרכיב לתקשה, לוסת
התנהגות בזמןibus"

יפה אוקנין, מנהלת בית
הספר. "הרוחניות, על פי
תפיסתי, נועדה לביא את
האדם להיות ב觅תו, למצות
את מי שהוא לאijk בשל
השיר גם לרשת תל"י (תגבור למודו
ידור).
העיסוק של אוקנין ברוחניות נובע
לזריזה מודצתו והתמידי שלה לדען

החינוך הומניסטי חמ"ה, יקרה קבוצה של הורים קשר עם אוקנין וביקשה ממנה להצטרף לרשת ולהתmuע את עקרונות החינוך הומניסטי בבית הספר. אוקנין השתכנע הוקמה ועדת עצמד ולביבת, לדבריה המנהלת אוקנין. התרגול הזה נעשה חלק מהמקומית, והוא התוודה את הכיוון החරש. האדם, שבית הספר החל בו בשנתיים האחרונות.

בבית הספר לומדים כ-350 תלמידים מכל רחבי העיר, וו השנה הרובנית שפתחים בו דגם חינוכי שעוסק ביצירת דיאלוג רוגשת חם... אבל אחריו המידיציה הרוגשת חם... צאתה היום מהשיעור שמהה והמימה".

...

עד לפני שורר היה "אורנים", בית הספר הותיק ביוקנעם עילית, בית ספר מלכתי רגיל. אבל אז, בתיכון העיסוק של אוקנין ברוחניות נובע של פרופ' נמרוד אלוני, ואש עמותת כל ביתה ב"אורנים" משתפת

לא הכל בבית ספר יש התרחשויות אלה, המורה אלה, שמעבירה בבית הספר זו השנה השלישית את שיעור הקשיות, המרכיב בין השאר מקצוע יוגה, מדיטציה ודמיון מודרך, מספרת שכשפה לאם החילה לעוזב את חום ההיבטי לאח שבע שנים, העושה סבה מקצועית ל"משהORGOU" יותר" ולחתומות ביווה לילדים. אליה: "נשיםות עוזרות להתרכו ולהרגיע את עצמן. ילדים שחוווים סוערים מהഫסקה נושמים ומתפקידים, הגוף שלהם נרגע והמתיחות נעלמת. יש ילדים שמספרים לי שם סופרים נשימות וועשים מדיטציות גם בכיתת התרגול הווה עוזר לילדים להתמודד עם אישק ולחיות יותר מודעים לעצם ובאופן ספציפי גם להתמודד עם חרדה בחינות, קשיי שינה ועוד". כל ביתה ב"אורנים" משתפת

בשורת של יום חמישי מתרגלים דמיון מודרך. סייגל סלקטר מחנכת כיתה ה', 1, למשל, נוגגת לצד את תלמידיה בפנס דמיוני בפנס דמיוני, שמאיר בתוכו. אני עוברת מילילד ושותאלת איזה דברים הוא וזה והאם הוא רוצה לשונת ולשפך"

נשמה יתרה. המעבדה

אני לא מוכן להשאיר את היהדות בדימוי הוה. וכך גם עם הרוחניות. זה אכן מושג אמורפי, אבל אפשר להתחקות על השימוש של המושג הזה בתכניות שנות. זה לא מוסר, לא דת, אלא מושג הרבה יותר רחב. ואנו אנחנו עוסקים בבית הספר באינטיליגנציה רגשית – כל סוג היוגה והמיינדרולנס הם תרגומים מעשיים של הדבר. לד גדל בתלי"י בחוץ להכליל בכותרת זו גם את הקשיות (מיינדרולנס) האופנתית ואת המידיציה, אף שהן לא בהכרח עונשו על ההגדרה של רוחניות. שיקלי: "החליטנו להכניס את כל העולמות העוסקים בעבודה וgeshotot, כמו מגלי הקשה, שעוסקים בשיתוף, ורמיון מודרך – שימוש שמשליך את הילד למקום של שלו ונותנות".

כלומר ניו אייג. יש אהורים שחושים מהקשרו לדת. אבל אם מסתכלים על המחקה העזום שקיים בעולם המערבי, נוכחים לדעת שווה נושא מאד רציני שנחקר על ידי מיטב אנשי האקדמיה. השאלה היא מה מכנים תחת הכותרת הזה".

בתלי"י בחוץ להכליל בכותרת זו גם את הקשיות (מיינדרולנס)

ברוח פולROLISTית. ככלותם לו לצלול פנימה. אם נתנים לו מקום להתמודד

עם הביעות שלו, לבטא את רגשותיו ולהיות באקלים מכל,

הוא מפנה ללמידה. האדם הוא יצור מורכב, הוא ווקוק לתיפול בפנימיותו".

...

איך מטיפים בפנימיותו במערכות החינוך זו שאלה גדולה. "דק תחלנו ללמידה את הנושא", אומר שיקלי. "לאט לאט אנחנו מוגשים מיזולס, שהוא יודע למד מהחניכים, האם הילינג נכתבים דוקטורטים רציניים באבני ארגניה זה לגיטימי? האם תקשור זה דבר אקדמי – מה ראוי לך היום?"

רציני או לא? היום נכתבים דוקטורטים רציניים

בתחום, העולם הזה עשיר ומגוון ואנחנו, עקב בצד

אגדל, מתחלים ליצור את הגבולות. נצטרק להכשיר

מורים, לפתח אמצעים DIDAKTYIM ופדגוגיות חדשות. אנחנו נמצאים

בתפר עדין. אבל זה לא היה שרטטני".

שיקלי גם הורף את החשש שהחינוך רוחני הפוך לשיטת מוחה חד ממדית. "חינוך הומניסטי ראי", הוא אומר, "הוא חינוך שלא מפחד לגעת בשאלות הגדולות של החיים. החינוך חייב להתייחס לשאלות להעכמת הרוחניות". לדבריו, גם כמו בית ספר של תלי"י נמצאים כת בתהילך מול משדר החינוך לקבלת הכרה בתבי ספר ניסויים להעכמת הרוחניות.

שיקלי: "במשך יותר מעשושים שנה אני עומד בראש חינוך תל"י,

מנסה לפיס את הציבור החילוני בישראל עם המורשת היהודית שלו.

לאחדים הדימוי של היהדות והכהנא, מנהלים, חרדים – דבר מגונה,

"לאט לאט אナンנו מותגבשים אקדמיות
בתחום, העולם הזה
עשיר ומצוון"

את ההשראה וההדרכה לכך שאבו מחקרת המנהלים ומוחנכים. נפגשנו עם חוקרם, רבנים, אנשי גישור ואפילו הילידית. חתרנו לרכוש מיום ניווט רוחניות. ניסינו להגדיר יחד את הגבולות של רוחניות וחיילון. נחשפנו להיבטים פילוסופיים, פסיקולוגיים ולחקר המוח – לכל הממשקים האפשריים, האקדמיים והחינוכיים במטרה לננות לפתח יחד פדגוגיות רוחניות חדשניות, לבן מה יכללים להוות יישומים לרוחניות בחינוך".

התכנית שואבת גם ממסקנותיה של קבוצת מחקר נקורת המוצא בתכנית", אומר ד"ר איתן שקלி, מנכ"ל בנושא רוחניות בחינוך שהוקמה ב-2013 כהובלפת פרופ' חנן אלכסנדר ובשותות קרן תלי"ז, מכון זן ליד בירושלים והמרכז לחינוך היידי באוניברסיטת חיפה.

...

של תלי"י, שटדורם מערבבו, מוסבר מגמת התפתחות אלא התיחסות לכליות של האדם. בראשיה הוליסטית תפקדו של העשורים כדי להשרות את החינוך היהודי במערכות החינוך הממלכתי העשורים – "זוחניות האדם בחינוך", ובמסגרת ברשת לפתח ולמדס תחום חדש – "זוחניות האדם בחינוך", ובמסגרת פותחה תכנית החכשה "נשמה יתרה", תכנית החכשה "נשמה יתרה" (תגבור לימורי יהדות) פועלת כבר יותר משלושה שנים. פנוי כשתנאים החולט בראשת לפתח ולמדס תחום חדש – "זוחניות האדם בחינוך", ובמסגרת פותחה תכנית החכשה למנהיגים ולאנשי חינוך. "נשמה יתרה", מנהלת בית הספר "אורנים", השתתפה במחזור הראשון של התכנית והטמיעה את תכניתה רוחה בכיתת ספרה. איש החינוך הותיק ד"ר ישעיהו תדרmor דימה את הרוחניות בחינוך לבניית קומה נוספת, נשגבת, ואבנוי הבניין הבסיסיים של החינוך מעבר ליסודות ואבנוי הבניין הבסיסיים של החינוך – ידע, פדגוגיה, DIDAKTYIM, ונשגבת, המהלך החדש נקורת המוצא בתכנית", אומר ד"ר איתן שקלி, מנכ"ל תל"י, "היא שברוב העולם המערבי וגם בישראל החינוך הקונבנציוני לא מגיע להישגים שמשמעותם ממן, והרפורמות לא הינו את היפות דיזיוס". וכן נכוון לדרכיו להסביר מחדש ולתגר את הגדירות המקובלות.

לדבריו, רבים מהמשתפים בקבוצת המקור האקדמי הרגשו איזה נחיתות עם המושג. "כשմדרלים על רוחניות", הוא אומר, "יש אנשים שמייד רואים לנו נגד עיניהם איש עם גלביה המפיץ ריח של פצ'ול", להישגים פדגוגיים, אבל אולי הדרך לכך היא לא רק עוד מודמתיקה,

ללא מודמתיקה. "היא שיתרחשויות כל אחד מהוoga אלה, שמעבירה בבית הספר יושנה השישית את שיעור הקשיות, המרכיב בין השאר מקצוע יוגה, מדיטציה ודמיון מודרך, מספרת שכשפה לאם החילה לעוזב את חום ההיבטי לאח שבע שנים, העושה סבה מקצועית ל"משהORGOU" יותר" ולחתומות ביווה לילדים. אליה: "נשיםות עוזרות להתרכו ולהרגיע את עצמן. ילדים שחוווים סוערים מההפסקה נושמים ומתפקידים, הגוף שלהם נרגע והמתיחות נעלמת. יש ילדים שמספרים לי שם סופרים נשימות וועשים מדיטציות גם בכיתת התרגול הווה עוזר לילדים להתמודד עם אישק ולחיות יותר מודעים לעצם ובאופן ספציפי גם להתמודד עם חרדה בחינות, קשיי שינה ועוד". כל ביתה ב"אורנים" משתפת

המכללה האקדמית לחינוך
יש דוד יליין
המכון למנהיגות ממלכתית

מכללת דוד יליין בשיתופו מרכז איה
מומינים אנשי חינוך וטיפול ליט' עין בנושאים:

איה - המקום בו חינוך וטיפול נפגשים

יום רביעי ה-6 באפריל 2016
כ"ז באדר ב', תשע"ו, בין השעות: 8:30-14:00
אולם תרבות ע"ש מאירוהוף, מכללת דוד יליין

התרגשות וכיבוד כל	8:30-9:00
רבוט וסורה מרכז, נשיאת המכללה, רב' ברכה מוחב, רוכת השירות הקלייני במרכז איה.	9:00-9:30
דר' איתן לבוב, הוועשת איה.	9:30-10:45
אשנב לשות איה – עקרונות מוכבים מודל הייחודי בנ' הילה כהן, פסיכולוגית קלינית בכיר, מרכז איה.	10:45-11:30
מוחדר איזיס לנצח מרוגנת – טיפולindividual וטיפול מושפעת, מרכז איה. בנ' אפרת בר-דוד, מטפלת במגנטו וטיפול רפואי, מרכז איה.	11:30-12:00
טיפול במוגברים עם הסמות טוטו – עבודה מערכותית: משפחה וצוחות בית-ספר בנ' דבורה מרכז, שבדת סוציאלית ומפלגת מושפעת, מרכז איה.	12:00-12:45
"שפַה מגָדְלָת" ביג' הריך – מפתת יקר-עדך למוניות התפתחות פולקלורית: בנ' רותי ב-ה-ב-ב, פסיכולוגית לילית, מרכז איה.	12:45-13:30
בפי רוקי גורן, מדריכת וധיכת פיקוח, מאמנת אשיית, דוד יליין, מרכז איה. בוגרות תיכון החרושה למנוחת "ישפה פונדקתי" במכללת דוד יליין.	13:30-14:00
שליחות מוקהלה דר' איתן לבוב, פסיכואנליטיקאי והוגה שיטת איה.	
ההרשמה ליום העיון בטלפון: 054-5662218 או במייל: psyeka@gmail.com מארח רוליל 120, פ.מ.ר לפרטנות הבשורת איה ותפקידו יאלת: 80, פ.	
השלשים יתבצעים בענין עצמו בפ' או בז' מבעודם בלבד.	

מלאת' חושב פ"ת
המכון להפעצת סט"ם לעם ישראל

כתבת סט"ם מהודרים בהשגת שמורת הקודש
בבישום זהב צהוב מושג עליון

תפילה מהודרת
תפילה מהודרת
הטבילה מהודרת כבש פולני צבוי
פערת מהודרת ואנושה נר טריין

ספר תורה
מחר בתאות טליתוי
ספר תורה מודפס
פערת תורה מודפסה פירס

סט בר מצוה
סט בר מצוה
טבילה גודת צבוי טריין
טבילה גודת צבוי טריין

ש"ח 1,749
ש"ח 980

054-3345000 | 03-9088205
www.mlekhet-hoshev.co.il

המחירים הותם לאור בחלוקת הנזק בוגר בוגר מס' 7%

בשיעור היוגה. "בבית הספר אנחנו יוצרים מרחבים של דיבור פנימי והtabוננות פנימית, והtabוננות זו היא הממד הרוחני החסר כל בך ביום יום"

בזמןicus. זה לא קורה בז'רגע",
היא מוסיפה. "יש הכרד בין הילדים
שהתחלו בשנה שעברה ובין הילדים
שהצטרכו השנה".

...

אוקניין: "אני מאמין שבכל
תרבות יש יסוד רוחני שאנו יכולים
למלודר ממנה. בכל סוג הדרתנות,
בבודהיזם, קבלת או חסינותיהם
מרוחקים של מעבר, של תודעה אחרת.
אם זה התבודדות, צום או מדיטציה
לשיעורים פחות שנויים במחולות,
שהחמת או נגינה למשל, ההייננות
במייטבו, למצות את מי שהוא, לא
רק בשל היחסים שלו, לא רק בגל
הגיבו בחיבוק לאמירה כללית יותר על
שביעיות דזונם מבית הספר.
העברית שהיא חידר את רמת המודעות
דנה לבונה, אם תלמידה בכתה/
היא אחת האימהות שמרוצות משיעור
הักษبات. "אני מעריכה כל שיעור
לא קוגניציוני בתכנית הלימודים",
היא אומרת, ומספרת שרשותה הדרתנות
לבית הספר למורים הדרתנות
שאוביים מתרומות המורה, הטקסטים
שאוביים מהמקורות היהודיים. "זה
הhabrel", אומרת אוקניין. "הטקסט
מחובר לתרבות שלך. אנחנו מעבירים
תথוכים. לדעת להקשיב לעצמך
ולסביבה זה בוגר בתקופה שגם
הכל לשפה שמתאימה לילדים.
הילדים נושאים שונים בעוזרת
מפתחים נושאים נמצאים במרקז". ■

מלחים בבית מול מסכים. אין להם זמן
להתבוננות פנימית. כדי שנמצא
במערכת החינוך 35 שנה, אני חשבתי
שאנחנו מוחיבים לחפש את הכלים
והתהליכים שיחזרו את השקט
לילרים. בבית הספר אנחנו יוצרים
מרחבים של דיבור פנימי והtabוננות
פנימית, והtabוננות זו הוא הממד
הרוחני החסר כל בך ביום יום".

...
יחד עם נמרוד שיינמן מכון גוף
נפש בראשת השדרון (ראו גם בעמ' 76)
בננהה לבית הספר תכנית בנושא
קישיות. שיינמן הריצה להורים
על הקשר בין גוף לנפש והשיבות
הקשיבות. המורות למדו איך להדריך
את המושג לתכנית הלימודים ולהוויה
החיותית. המהכנות והוכחות בשיעורי
הילדים, וכך הן מאמצות את הקשיבות
דרך חיים גם בכיתה.

אוקניין: "זה אפשר למחנכת
להזכיר את הילדים מברח נסף שהם
שוחים בו. המרחב של שיעור הקשיבות
מעניק אפשרות להתבונן על הילדים
בתהליכייה או לימודיהם, לא רק
במתמטיקה או אנגלית, אלא ללולות
אותם מה שקרה להם בפנים".

דנה לבונה,
אם תלמידה
בכיתה ה/
מספרת
שרשה את
בתה לבית
הספר, לרמות
ההשעות
הכרוכות
בו. לדעת
להקשיב לעצם
ולסביבה זה
בונוס בתקופה
שגם הילדים
נמצאים במרקז"

קרן כהן, מchnact כיתת החינוך
המיוחד בבית הספר, מעבירה אף היא
את עקרונות הקשיבות לתלמידיה.
"בניגוד לילדים האחרים", היא
מספרת, "لتלמידים של ייש מזור
קבוע שם נשכחים עליון. זה עוזר להם
להיכנס להקשבה, לווסת התנהגות

במצע מיוחד למורים:

אמרת כנף כסומה
אוצרת במשפט קצר אחד
תמציתו של רעיון או השקפת עולם
מעלה חיקוי על שפתו הקורא.

קל ואומר

מאת צבי סול
ענק, מCKER, פומלץ – לאוהבי השפה העברית!

על-
4,200 אמרות נdry שנות, חדשות ומוכרות
120 איזויים צבעוניים של האמן דני קרמן
22 פלקים בנושאים מגוונים

הספר ייחודי ומשונה...
אין ציטוטות ממוחזרות, או אמרות עתיקות
הכל חדש, מCKER, ישראלי!!!
חייב לאוהבי השפה העברית
ולבעילן חוש המומן.
תהנו לקרווא בו שוב ושוב...

ספר מתנה ענק – לכל אירוע!

בין הנושאים: תוכנות ומתקעות, חברה ומשפט
הון ושלוטן, חיים ומותן, לשון וספרות, בינו לבינה.
בין הדמיות: שופטים ועורכי דין, בנקאים ומנהיגים
מורים וסטודנטים, וופאים וחולמים, פועלים ומנהלים.

283 עמודים, פורטט גול 28 x 22 ס"מ
בעמ' מלא, כריכה קשה

בעמ'נים - הוצאה לאור
(בזהמנה ישירה בהזאה לאו)
אריזה ומשלוח: 15 ש"ח

למעוניינים נוצרף את הספר
חפש את האישה
אוסף ענק של יצירות בענין נשים
מג'ולים עולם מכל הזמנים
בתוoot 35 ש"ח בלבד

www.solel-paamonim.co.il * פקס: 03-6473312 * 0522-310553

בעמ'נים
הוצאה לאור

ב א פ ק ו ש ל ל ה

צילום Steve Jurveston, Flickr. עיבוד מחשב

בחתוליה זה לא שלם. יש ילד שלא שומר על המרחב האישי, שטפריע, שיוציא עם הגוף שלו, שמדובר. אבל לאט לאט יש הבנה של ההבנה: למה אני מתנהג כך, למה אני מושך את תשומת הלב של היכתה אליו? ואצל הילדים האחרים – מה הבחירה שלך, האם אתה רוצה להגיד למי שטפריע? כך נפתח עוד ממד מוחותי של בחירה וזה מדרים. אתה נכנס ולא מאמין למה שאתה רואה.

הילדים מגיעים בשקט. אני עומדת בפתח חדר המדייציה ומתקבלת ליד ילד, לאט לאט, עם חיבור, ליטוף, ברכה. אם ילד רץ פנימה, אני יכולה להוציאו אותו ולהגיד לו: "וואו תנסה להיכנס שוב". המונכת משתפת בשיעור, אם השיעור אמרו לחתוך ב-00:08, היא יכולה להיכנס גם ב-08:10, אם היא, נניח, פתחה את הדלת בשעה עם אחד התלמידים. כשהם מוכנים, הם מגיעים.

בחדר פורמים מוגנים, ולכל ילד יש מקום קבוע על מזרן. כל השיעורים כמעט מתחילה בשכיבת, שהוא חלק שנקרוא קשב ומנוחה. יש כלל אחד מהותי לאורך כל השיעור על המרחב האישי של כל אחד ואחת. גם אם יש בשיעור שלושים ומשהו ילדים וכל המרונים מלאים, לכל אחד יש מוחב אישי, שכולם מוחים לבבד ולשים לב גובלות שלן. בכר הילד כאלו אומרים: אני שם לב שהילדים שלי בתוך המרחב של המזרן, כפות הרגליים שלי בתוך המרחב של המזרן, ואם ציריך, אקפל את הרגליים, כדי שלא לחזור למרחב של השכן שלו. השיעור של יי' יהיה בשיטה המזרן, כי אחרת מישחו יכול בטעות לדרכך לעליו. זו קבלת אחריות על הגוף. זה לדעת שאם אני מרחיב שלי, אגע בו, אלטף אותך. אם והילד שנחנכת שוכבת על מזרן.

אם אני רואה שההchorה על עצמו, אני יכולה לסתופס אותו בהפסקה לשיחה, לשאול אותו מה יכול לעזור לו. במקרים מאוד קיצוניים, אני יכולה להגיד לו: "אוקיי, יש לך בחירה, אתה רוצה להוציא חבורת החבון ולcliffe לשות עבודה בכיתה מכך? אתה לא מסוגל היום? לא מתאים לך?" אם הוא אומר "כן", אין לי עם זה שום בעיה. אני יודעת שיש לי שש שנים אותו. אם עכשו לא מתאים לו, אולי יתאים בפעם אחרת.

ואו שמים לב לעיניים. הן מופנות לנוקות ריכזו או עצמות. פרוי' הכנה של פליה אנחנו כל הזמן שמרעים וחוטר את התוויה, והה שלב לא תשמעו עמוק שמרעיש וחוטר את המבט צלולים. בשום אנחנו שומרים על סדר יום? לכולנו יש שעוניים. אני יודעת שהשיעור צריך לסתומים ב-11:40, אני מכוננת לומדים את זה מכיתה א' ומקבלים את הביתחון והכחשה שלהם. אבל אם הוא יסתומים ב-11:36 לא יקרה שום דבר, וכך גם אם הוא יסתומים ב-11:45. אם השיעור היה נקטע בפעם, זה היה מאד קשה.

"ילד שישים פה א' עד ו', הנשימה היא החבורה הconi טובה שלו. הנשימה היא אחד הסודותconi גודלים. למה? כי היא נמצא בכל הזמן, וכל עוד אנחנו חיים היא לא הולכת לשום מקום"

מייה לזר-לשעם על שפת הקשב שהנחלת בית הספר "تل חי" בתל אביב

אייציק יושע

"שפת הקשב, כשםה, זו שפה של הקשבה. התכנית פותחה לפני יותר מעשור במרכזו הישראלי לגוף נש על ידי שימי לוי ור' נמרוד שיינמן, והוא מבוססת על מיינדרפולנס – שמשמעו להקשיב למה שקורחה בחוויה הפנימית בכל רגע, בהתבוננות ולא שיפוטות. בית הספר התכנית נועדה ליזור מנגנון שבחה לילד יש אפשרות לחקור את עצמו, לדעת מהו. לשאל שאלות קיומיות. לגעת למי שנחנכו במקום מודראפשר, שמתנהל רוכבו בשקט."

מייה לזר-לשעם. "שפת הקשב היא דרך חיים"

סיפור הצלה

בית הספר הייסודי "טל חי" בדורות תל אביב כבר עשה כותרות ביכולת המהפקה שהחוללה בו בשנים האחרונות. מנהלת בית הספר, עינת אריאזובברג, שפה את הוצאות לשינויי גודל הפקה את המוסד הנחשל לאחד מבתי הספר המצליחים בישראל. השינוי התפיסתי בניהול בית הספר מתפרש על קשת נושאים מגוונים, אך הבולט שבינם הוא הנחלת "שפת הקשב", תכנית ביוזמת מיה לזר-לשעם, בוגרת המרכז הישראלי לרפואה גוף נפש, מנחת התמורות, דמיון מודרך וקבוצות מודעות ופעילה בעמותת תוכנה למדייציה. כתבה זו מספרת לזר-לשעם על עבודתה בבית הספר.

"יש כל אחד מהותי לאורך כל השיעור: שמירה על המרחב האישי של כל אחד ואחת. גם אם יש בשיעור שלושים

אחד הדברים היפים של שיעור שפת קשב הוא שפה שיבור שחוור על עצמו. אין סוף פעמים, כמעט תמיד אודה דבר. התכנים משתנים, אבל הרגול הוא אותו תרגול. הניאנסים קטנים. הילד יכול לראות את עצמו, ופתאום הוא מתחילה להבין שהוא משתנה ומתחילה ליראות שהגוף שלו הוא מוקם למרכז יחסים והוא בוחנת. הוא מתחילה להבין שהמשמעות היא חברה שלו, ומתחילה לשים אליה לב. כל היהס אל הגוף משתנה. השיעור מכון אותו לכבר את הגוף שלו, את המרחב שלו, את עצמו. וכשכנן אדם מתויהש בכבוד לגוף שלו, גם הבהיר מתויהש אליו יותר בכבודו. צערנו, כמעט תמיד אנחנו שומעים בחדרות על עוד ועוד הטירות מיניות, על אלימות פיזית ומילולית, בכל החבורה, בכל הרים. פה אנחנו מנסים להקנות לילדים מודעות גדולות למה זה מגע, מה זה מגע נאים, מה זה מגע לא נעים, מה נאים לי במרחב שלי, מה נאים לי, מה לא נעים לי. מי מותר לגעת בי ולמי אסור.

יש שלושה כלים עיקריים שהילדים לומדים
בשיעור שפת הקשב: נשימה, דמיון והרפה. הדמיון הוא כלי מאד מפותח פה. מכל הכלים הוא האהוב על המהנכות. הכி קל לנו לקחת את הילדים ולגהות אותם כבניון. הכו לספר ספר. הרפה העשית דרך הרפה הגוף, באמצעות הנשימות. וכל הכלים האלה מועצמים על ידי המהנכות. זה הדבר הכי גדול שקרה כאן: שפת הקשב יצאה מהדרך המדיטציה והונחה לכל בית הספר. בחרור המדיטציה קורדים דברים שלא יקרו בכיתה, אבל מה שהמחנכת התחברה אליו מתרוך כל מה שקרה בחדר יוצא ממנה ועובד לכיתה בהמשך השבוע. המהנכות מובילות פה את השפה, וכבר שנים הן מסוגלות להנחות את השיעור הזה בעצמן.

מעבר לדרך הינוכית, שפת הקשב היא דרך חיים. השיעור מעגלי – מתחילה בשכיבה, עובר לשיכבה, עמידה ותנוועה. אנחנו מתרגלים את כל תנוזות חיננו ביממה, כדי להזות את עצמנו בכל המודדים האלה. מעבר לזה שהילדים יכולים בשיעור חוות שיכולה לפעמים להיות חוות רוחנית, הם יוצאים ממנה עם כלים שהם יכולים ליחס בכל מקום. שפת הקשב נוכנה לכל רגע בחיים".

ילדים מספרים שם שוכבים במיטה לפני השינה וסופרים נשימות, וזה עוזר להם להירדם. ילדה אחת סיירה שהלכה לבדיקת רם, נתנה יד אחת לאחות וביד השנייה ספרה נשימות, כקה היא עברה את הבדיקה ברוגע. הספר הכי רוחה שם מספרים הוא שאם הם רבים בביתם עם אחד האחים הסודות הći גודלים. למה? כי היא נמצאת כל הזמן, וכל עוד אנחנו חיים היא לא הולכת לשום מקום. נשימה היא משוחה שכילול היהיות רצוני, אפשר לשולות בה, והיא קורית גם עצמה. אני מפוגישה את הילדים עם שני המאפיינים האלה של נשימה, אומרת להם: "שימו לב שאתה יכול לשלוט במספרים לנו, הורים מספרים לנו, גם האחים במספרים לנו. אתה יכול לפגוש ילד בכיתה'A' שיש לו אח בכיתה'B' והוא כבר יודע מה זה מספר נשים, כי הוא רואה את והבביה. לפני מבחן המבחן מומינה את הילדים לסיפור הנשימה שלו, למשל, נתקה, נראתה, נראתה שאני נורא מפהרת או חרדה. אם הנשימה שלהם שלם, לא שכננו עכשו נשים ביה, זו העבודה אישית, ילד סופר את הנשימות שלו ונרגע. לומדים להבין איך הנשימה מספרת מה אני מרגיש עכשו.

בגלי הים יש גם מקצב של נשימה. הנשימה היא הכל הכי חזק בשיעור. יש המון המון תרגילים שקשורים בנשימה. ילד שסימן פה א' עד ז', נשימה היא החברת הכל טובה שלו. הנשימה היא אחד הסודות הכי גודלים. נשימה היא מוצאת כל הזמן, וכל עוד אנחנו חיים היא לא הולכת לשום מקום. נשימה היא משוחה שכילול היהיות רצוני, אפשר לשולות בה, והיא קורית גם עצמה. אני מפוגישה את הילדים עם שני המאפיינים האלה של נשימה, אומרת להם: "שימו לב שאתה יכול לשלוט על הנשימה שלהם, לחתוך נשימות עמוקות ולהרגיע את הנשימה". אונגו למדים מה אמרת נשימה קזובה, לאיה מצב רגשי היא מהוחרבת, ומה זו נשימה עמוקה, ולאחר מכן מצב רגשי היא מהוחרבת. אם הנשימה שלני, למשל, נתקה, נראתה, נראתה שאני נורא מפהרת או חרדה. אם קצובה, יכול להיות שעשית מאמץ גופני או רגשי גודל. לומדים להבין איך הנשימה מספרת מה אני מרגיש עכשו.

למה חשוב לדעת ולבחין מה קורה לי עכשו? אם אני יודע מה קורה לי עכשו, אז קודם כל אני נמצא עכשו כאן ולא במקום אחר בעבר או בעתיד. ברגע שאני שם לב لماה שקרה לי עכשו, מעצם תשומת הלב משוחה כבר מתחילה להירגע, המשמעות של להירגע היא היכולת ליצור טוב יותר עם הסביבה. הדבר הראשון שיקраה כשאהיה יותר רגוע והשיהה לי את עצמי. כי עד אותו רגע לא היה לי את עצמי – הלקוחתי לאיבר או הונעת עלי רידי הרגשות שלי. אם יש לי את עצמי, או יש לי את סביבתי ואני קשב לאחרים. זה מפתח לנטרול חizi מהקשים שנחנו חווים בחיי היום יום מול אחרים, מול העולם. שאחנו חווים ומדרבים עליהם.

כל שהילדים גדלים אנחנו מדברים אותם על איך מתחתת קבלה עצמית; מה זה לקחת את החיים שלי בידיהם, אףה המקום שאנו יכול ליצור מושהו בחיים שליש לשלונות אותם לטובה, אףה אנחנו יכול לשנות אלא ללמידה להקל את מה שקרה לה. הרי החיים כל הזמן טופחים על פנינו. אלה דברים שאחנו חווים ומדרבים עליהם.

אחד הדברים שילדים, ולא רק ילדים, חוות המון בחיים זו שיפוטיות כלפי הגוף. כל אחד חי עם מה שהוא קיבל: נמק מדי, רזה מדי, שמן מדי, גבואה מדי, השיער שלי כזה, השיער שלי אחר. זו תקופה של קפיצות גדריה – נפללה לי שנ, עוד לא נפללה לי שנ, כולם גבויים ואני עדרין לא. הגוף משתנה להם כל הזמן. וזה אולי הנושא הראשון שלילדים פוגשים באפשרות לקבל את עצם כפי שהם.

איך מתרגלים נשימות? יושבים או שוכבים בנקה, שמים לב שהמבט מופנה לנוקורת ריכוך ונונגים לעיניים להיעצם. מנחים את הידים על הבطن, נושמים נשימה אחת, להרגיש שהיא באמת בבטן. נשימה טוביה, שלמה, מודעת. הנשימה מייצרת תנוועה בגוף. משאים יד אחת על הבطن, או על בית החזה, אףה שיתור ניעים. סוגרים את אצבעות היד השנייה. לוחקים אוור, מרגישים שהוא נכנס לבטן, וכשהוא יוצא, יצא עחת ביד הסgorה נפתחת. צרכיהם לספור חמיש נשימות. לוחקים אוור, מרגישים אותו בבטן, מוציאים אוור והאצבע נפתחה. אם הלקוחתי לאיבוד במחשות, יש לי את היד שסופרת בשבלין.

יש לי סיפור מדהים עם ילד שכבר לא נמצא בבית הספר. ילד לא פשוט, שבköshi היה יוצר ATI קשר עז. שנתיים הוא סייר בתוקף להשתתף בשיעור וישב מוחץ לחדר. כיברנו את זה. אחרי שנתיים הוא נכנס יומם אחר, והתברר שהוא יודע את כל התרגילים. שנתיים הוא שורה בפנים. הוא סיים כמצטיין. מה הוא למד מזו? הדבר הגודל היחיד מה הוא שזכה בפה שלו, היה לו את המקומות שלו, היה עכשו לא בסדר אתך". הגישה פה בבית ספר היא שכל עוד אתה לא פוגע באחד, יש לך המון חופש. וזה מתקשר שירותים לכל של שמירה על המרחב האישי. ככלומר, אתה נוכח בגבולות שלך, ובפנים אתה חופשי".

זה לא רק עניין של חופש אישי. אם אני לוקח אחידות על עצמי, אני מיציר לי טוב, אבל מיציר גם לכל הסביבה משוחה טוב. יש המון רגעים בשיעור שאנו מאפשרים להסתכל, שקיים תקשורת, שילד שם לב איך מה שהוא עושים משפייע על אחרים. יש גם דברים שאנו עושים כיחד. ילד עונה תנוועה, וכל הכתוב צריכה לחוקות אותו. או שאני עושה איו תנוועה, בשיעור כוה אונגו מתנסים לא רק בחקירה פנימית, אלא גם בחוויות של אהדות. בסופו של דבר אנחנו עוסקים במערכות יהיסם. ההכוונה של לחקירה היא תמיד בהקשר של الآخر. אני חוקרת את עצמי בקשר – איך אני עם אחרים, איך אני מבינה חברותית, איך אני בבית, איך אני במשפחה, איך אני ממערכות יהיסם עם סבא וסבתא, עם העולם, עם הטבע.

היום הוא מקור להשראה מادر גודלה אצל. אתה מסתכל על הים ורואה שהוא אחד, שלם. אך מתחת לפניה השטח תראה מה שאר לغمורי. כך גם התפיסה של איזמי את עצמי אמי לא יodiumת הכל. יש המון נסתר, ויש נסתר שלא אדרע לעולם. ילדים מתחילה לקלב איזו חוות. הם מתארים את המגון של חיים בהם סוער, חיים רגוע, חיים איזוסופי, אבל אני יכול לזראות את האפקט, ובאופן יש שלווה. איזסוף לימוד רק מלתבונן על דימוי מהטיב ומה הוא אומר עליי כבן אדם.

"זה הדבר הכי גדול שקרה כאן: שפת הקשב יצאה מחוון המדיטציה והונחה לכל בית הספר. בחרור המדיטציה קורים

דברים שלא יקרו בכיתה, אבל מה שהמחנכת התחברה אליו מתרוך כל מה שקרה בחדר יוצא ממנה ועובד לכיתה"

קריאה נוספת/ ספרים מומלצים

Susan Kaiser Greenland, The Mindful Child, 2010

סיכום מהימן וקריא של מיינדרפולנס לילדיים, כיצד הוא רלוונטי ואילו התאמות לעולם הילד יש לעשות בטכניות ובשפת ההנחייה. הספר מנגיש את כל המיינדרפולנס להורים, מורים ומנהים ומציע תהליכיים, משחקים וידיאולוגים יידירותיים לפיתוח מודעות הילד לעצמו, חבריו והסביבה אותו.

Daniel Rechshaffen, The Way of Mindful Education, 2014

ספר מקיף ועמיק על מיינדרפולנס בחינוך מזוויות המורה, תלמיד וואהקים הבית ספרי. בספר פרקים על הרקע ההתפתחות של התלמיד, הערונות והשתנות, חשיבות התרגול העצמי למנחה, הצורך בתאמות לפי גיל ורוגנותות והמחשות לתהליכי מיינדרפולנס מונחים.

Janet Etty Leal, Meditation Capsules, 2010

ספר אוסטרלי של מורה ומנהה יצירתיות, המתאר בהירות איך להעביר לילדיהם ולכיתות מיווניות של מדיטציות מיינדרפולנס. הספר מורכב מעשרה פרקים וממועד עיקרי להנחיית ילדים בני 8-12.

Parker Palmer, The Courage to Teach, 2002

ספר וובה ששימש מודל לתכניות והתפתחות מקצועית ואישית למורים. פאלמר פור שבספר עירוקון פשוט ועמוק: לימוד וחינוך טובים אינם קשורים לדעת או טכניקה; הם נובעים מהחוות, הנוכחות, האנושות והשלמות של המורה. מורים טובים, טועו הכותב, מזמינים לחבר בינם לבין התלמידים והונשו הגלם ולפגיש את השכל, הרגש והרוח עם החיים עצםם.

Parker Palmer & Arthur Zajonc, The Heart of Higher Education, 2010

ספר של שניים מהחובבים ביותר בתחום הארץ הברית, ארתור זיון ופאלאר פאלמר, מסביר מוח חינוך אינטגרטיבי ומהם עקרונותיו הפילוסופיים והישומיים.

Daniel Barbezat & Mirabai Bush, Contemplative Practices in Higher Education, 2014

שנתיים ממקימי הארגון תורעה מתבוננת בהשכלה גבוהה מתארים את עקרונות היסוד התאורטים, את המשמעות החינוכיות ואת הכלים והתוגלות היישומיים שישנו את פני ההשכלה הגבוהה ויעשו אותה רחבת, عمוקה ושלמה יותר.

Linda Lantieri, Schools with Spirit, 2001

אוסף מאמרי שערכה אשת חינוך ותקה המנהלת לטיבוח חוץ נפשי בלבדים ומורים בתзи ספר בארץ הברית. מומחים בכיריהם מציגים בספר היבטים שונים של בת Zi ספר (וחינוך) עם נשמה.

Rachael Kessler, The Soul of Education, 2000

ספר שמתאר את התכניות היצירתיות והמשמעותיות של רחל קסלר (1946-2010), מורה, סופרת, מנהגה החינוכית ומיסידת ארגון PassageWorks, שהתמהה בעבודה עם בת Zi ספר ברגש על פיתוח קהילה, תורעה ואיכותם לב. העקרונות והישומים בספר מכוונים לטיפוח העולם הפנימי והחיצוני הפנימיים של תלמידים ומורים וליצירת בת Zi ספר עם נשמה.

ואתר חינמי. המודל הוא פרי פיתוח של פסיכולוגים ואנשי חינוך וטיפול. מורים מוזמנים לנחור מודיטציה מהאתר או מהאפליקציה ולהשמע אותה לכיתה, והמטרה היא לטפח בלבם "גינוחות", איזון, בריאות, שמה ואכפתות".

ניו זילנד

האגודה לבראיות הנפש בניו זילנד המליצה ב'2012 על יישום מיינדרפולנס בתзи ספר וחיקות התוועה והתועלת של תלמידים ולמורים. המודלים העיקריים בשיטה מתבססים על שונה שיעורים Hari שבושים, המועברים כתעכנית חילוץ בתзи ספר יסודיים, כולל בית ספר יסודי עם אוכלוסייה מעורבת של דוברי אנגלית וدוברי מאורית.

ביוםת גנט אטי ליל, לשעבר מורה להבעה יצירה, פועל בהובלה כבר כעשור. היא פיתחה מערכת שמלבת בין מיינדרפולנס, דמיון, תנועה, הבעה ויצירותיות לבין עולם הילד. אף תלמידים בכתב ספר ממשתתפים, מיחדים ופרטים למדדו והוו את התכנית, כמו גם צוותי הוראה והינוך. תוכנית ולימודים מדגישה הפעולות התנסותיות, הבעה אישית ויצירותית בקבוצה ושיח קבוצתי. המוצרים מתמקדים בעשרה נושאים, ובهم הריפוי, מדיטציה, מודעות עצמית, הכרת הגוף, הבנת המתה, כוח המילים, עולם והוחשי, ועוד, יצירותיות וסקט.ليل מסכם את התכנית בספר "קפולות מדיטציה" (Smiling 2010).

מורל נספ שטופ תאוצה בתзи ספר באוסטרליה הוא מטעם ארגון ללא מטרות רווח שנקרה תורעה מהHIGH (Mind), והוא מציע תהליכי מיינדרפולנס למורים ותלמידים דרך יסודיים, כולל בית ספר יסודי אפליקציה למורים ותלמידים דרך אפליקציה

עם חינניות ורלוונטיות. בכל שיעור יש גם הזמנה לנשות תרגילים בבית. הקורס נתמך בספר עכורה לתלמידים.

מחקר על תכנית פורסם בכתב העת

The British Journal of Psychiatry

ב'2013. המחבר בדק 522 מתבגרים מ-12

בת Zi ספר. המחבר חילק את המתבגרים

לקבוצת התערבות (תקנית דוטבי)

ולקבוצת בקורת, וממצא שינויים מודדי

דיכאון, מתח ותחשפת רוחה והשכלה,

היענות התלמידים לתרגול בית ולמידת

התועלות שהם חוו. במאובך לאחר שלושה

חודשים נמצא שיפור ממוצע מוחתמים

נעוזו בכל המיינדרפולנס לפחות פעם

אחד, וכחmisית מהם המשיכו להיעזר

בכלים פעם בשבוע או יותר. נמצא גם

כי התכנית הייתה אהודה על המורים

והתלמידים כאחד. כתע יוצר לדרך מחקר

גדול יותר, שיקף כ-6,000 תלמידים מ-76

בתי ספר.

רטיבי פיתחה בשנים האחרונות מודול

אוסטרליה

פרויקט מרכז בתי ספר באוסטרליה

בכל מסלול שמה האוניברסיטה דגש על התפתחות מקצועית והתפתחות אנושית-אישית ומשלבת את האינטלקטואלי והקוגניטיבי עם תרגול מודטטי. מלבד מציגות אקדמית, הקוריקולים בוגרפה מתוכנן לפתח בסטודנטים מודעות עצמית ורפאלקיזיה עם עצם כבני אדם. חינוך קונטמפלטיבי בוגרפה דורך מהסטודנטים לאתגר את עצם בשאלות קיום, לחפש או למצוא את האמת שלהם, לחקור פגיעות והטיות מחשבתיות, להרחיב את גבולות המוכר, לעבד עם אחרים ולמצוא את החוץ האישי שלהם.

התורות הרלוונטיים:
<https://www.brown.edu/academics/contemplative-studies/>
<http://www.sofia.edu/academics/master-education-transformative-education/>
<http://www.contemplativemind.org/>
<http://www.contemplativemind.org/journal/>
<http://www.naropa.edu/>

כבר צבר עשרים שנות ניסיון בעבודה עם אוניברסיטאות ומכללות.

אחד מתזורי המכון הוא "כתב Journal of מחקר מתבוננת" (Contemplative Inquiry) ב-1995 ביוומת קבוצה של פעילי חינוך, ביריאת, פסיכולוגיה ופנטורופיה, שהברero כדי לברר אם תהליכי התבוננות ורפאלקיזיה שנעשה בהם שימוש משמעותי ומשמעותי בתכניות רפואי וטיפול, יכולו לה השפיע גם בהשכלה הגבוהה.

הארגון המקורי נקרא תודעה מתבוננת (Contemplative Mind in Society) בחברה Naropa (University ב-1974-1975) בולורדו נסודה ב-1974-1975 ונמצא מונה גוף משנה שמקדרו עשייה חינוכית בהשכלה גבוהה, הארגון מוגדר גוף אקדמי רב-תחומי, והוא מהבר אנשי אקדמי, אנסי מנהל אקדמי, חוקרים וסטודנטים מוחהים למורים, רופאים ועוד), ואת אחד הרוחה בהמשך). בرمת מסלול אקדמי או מרכז אקדמי יש לציין את המרכז ללמידה קונטמפלטיבית שנפתח באוניברסיטאות ברואן (ומציג מסלולי תחתויים מוחהים, רופאים ועוד), ואת אוניברסיטאות למורים, רופאים ועוד), בה קשורים לפסיכולוגיה טרנספרנסונלית ובקרווב יפתחה בה משלול לתואר שני בחינוך טרנספרנטי. דוגמה לאוניברסיטה שמשלבת בכל מסלוליה האקדמיים תהליכי התבוננות, מדיטציה ורפאלקיזיה היא אוניברסיטת נרוופה (ראו הרחבה בהמשך).

תודעה מתבוננת בהשכלה גבוהה

Contemplative Mind in Higher Education

בשלוש רמות: מרכזים ספציפיים שמשלבים פרוגיגיה מתבוננת בשיעורים, כל אחד

בדרכו; מסלולים או מרכזים ספציפיים במכללה או באוניברסיטה מסוימת;

אוניברסיטאות שמשלבות התבוננות ורפאלקיזיה במסלולים לתואר.

גוף העיקרי שמקדש שלול של קונטמפלציה עם למידה אקדמית הוא

הארגון תודעה מתבוננת בהשכלה גבוהה (רואו הרחבה בהמשך). בرمת מסלול

אקדמי או מרכז אקדמי יש לציין את המרכז ללמידה קונטמפלטיבית שנפתח

באוניברסיטאות ברואן (ומציג מסלולי תחתויים מוחהים, רופאים ועוד),

ואת אוניברסיטאות למורים, רופאים ועוד), בה קשורים לפסיכולוגיה טרנספרנסונלית ובקרווב יפתחה בה משלול לתואר שני בחינוך טרנספרנטי.

דוגמה לאוניברסיטה שמשלבת בכל

מסלוליה האקדמיים תהליכי התבוננות,

מדיטציה ורפאלקיזיה היא אוניברסיטת נרוופה (ראו הרחבה בהמשך).

מאותו רגע החלטתי תמיד להיות בדילוג עם התלמידים כדי להבין אותם. רק כשאבחן אותם באמצעות, אוכל למלמד אותם באמת".

בספר את מציאות שיעורם שלבים ש�示רתם ללמד את התלמידים מינדרפולנס: הילדים מתרגלים אכילה קשה, בותבים את חוויותיהם בעקבות הפרקטייה והידוד. איך הפרקטייה יכולה להשפיע בשיעורים רגילים של חשבון ושפה?

"הדרך הפשוטה ביותר שבאה הפרקטייה יכולה לעזור לסטודנטים השגורתיים היא מעבר בין ההפסקה לשיעור. אפשר להזמין את הפעמן ולהיאב. אם מוסכת חמוץ במתוך, קודם צוין שיש על זה לא יעב. כמו מוסכת חמוץ במתוך, זו הדרך הבטיחה והגנינה"

צילום: טרי סול
מין סריניווון.

להיות חלק מדרך החיים של המורים, ואו כמורה מגיש שזה חשוב לו הוא יכול להעביר את ולהתדרך. **ספר מקחה שבו נזקפת למידופולנס בביתה.** מוגרים) ציריכים לעשות אישוש הפסיק, אחרת קשה מאוד להתררכ. אפשר להזמין את הפעמן כל הזמן להיענות באופן אחראי יותר ולעכב את התגובה מהירה. היל ריגע מארח חוק בניו דלהי, ביצה של ילדים בעלי צרכים מיוחדים מכל העולם. ספר תומך ותומך בהוראה בכיתה, לתלמידים שנקל מורה נוספת נספהת מהן צדוקים מוריים מילדי, רוגע והרהורם מושך, כל נושא.

"דרך נספתה שבה הפרקטייה תומכת בשיעורים הרגילים היא בענייני התכנינים: למשל במדעי הרוח, ואחד מהילדים האמריקאים אמר: 'אני מ庫ה שהוא ייש באלימוט', הדבר של שיעור ותומך בהוראה בכיתה, מושך מוריים מכל העולם. ספר תומך ותומך בהוראה בכיתה, לתלמידים שנקל מורה נוספת נספהת מהן צדוקים מוריים מילדי, רוגע והרהורם מושך, כל נושא".

יש משהו שאפשר לקחת מהשיטה גם בלו להיות מחובבים אליה באופן טוטאללי? דיבר קטן שהוא קרייטי בעניין ויכול לשפר הוראה?

"רגע לפני השיעור להתררכו בעצמך. רגע לפני השיעור להיות בטוחה אני במקומם הכי טוב לי ולתלמידים. כשאני גדרתי רדק מעתים מהמורים רוא כי אדם. צדוק לדאות את עצמך ומכאן לדאות גם אחרים. השאלה היא איך נוכל ליזור מקום שלו ונעים יותר. וזה מתחיל עם קשיים למידה שלא רצח להיות בחורין, הוא הגע לכוא בഗל העוראה מעצמנו וממשיך בכיתה. לפחות לפני השיעור, להעצור, להתררכו. זוקק לי ולהכרה של ברגשות שלן. ■

רוחני ופעיל שלום, נoir ומאסטר זן וויטנמי בשם טיר ניאט האן. כך התייחס המשען הרוחני שלו".

נשמע שיש לו קשר לאמונה רתית, לבודהם.

"נכוון, זה הקשור לתרבות שלי ואפשר להסתכל על זה גם בעל חוויה דתית. אבל כמו שאמרם, לא ציריך להיות איטלקי כדי לא אהוב פיצה. וזה לא רק פרקטיקה דתית, אלא פרקטיקה של רוחה נשפית. המטרה היא להפוך את העולם למקום טוב יותר,

אם אנחנו מוחברים לעצמנו בזרה טובה ועמוקה יותר, אנחנו יכולים גם להתאחד באופן אחד ובעל אחד".

איך חירות השתנו בעקבות המעבר למידופולנס, בחוות ובבית הספר?

"זה שינו של 180 מעלות.

ubaharati בניו יורק והיתה מיציאות שבילי. אחרי שנה, חזרתי לעבודה בחדרות, אבל בעצם חשתי רק על ההוראה. לאחר שנה עברה לأكلנדן, קליפורניה, והפכה למורה. בהמשך נסעה לנו דלהי, גם כדי לחזור את המולות של הורי, ושם לימודתי בבית ספר ביגלאומי. שם גנט התחלתי לעסוק במילדרפולנס. נגמלתי מהישגים, יותר נכוון מהישגים יתר".

איך זה קשור לתרבות שלי ואפשר להסתכל על זה גם בעל חוויה דתית. אבל כמו שאמרם, לא ציריך להיות לאויה פיצה. זו לא רק פרקטיקה דתית, אלא פרקטיקה של רוחה נשפית?

"אני מרגישה שאנו אתם מילדי, אנחנו לגמרי. אני אסירת תורה על כך. אני לא יכול להסביר על חיי בילוי זה. וזה תושמת לב תמידת למה יותר נכוון מהישגים יתר".

...

איך מתחילה להכנים למידופולנס

לבית הספר? באיזו ביתה אפשר לחתול?

"אפשר להתחיל כבר בגן, אבל חשוב לי לשירותי הסגל, בזום זהה היתי מדריך החינוך של המורות והמורים. פתאום שמעתי מישהי אומרת כי הרי כל מה שאנו יכולים להציג לאחדים זה רק את עצמן. כאשר המורים מרגשים שזה חלק מההיום שלם, רק או אפשר לחת מהזהם. אם זה כל כך נכון. באמת היתי אומלה כל כך נכוון. באהת הינו מה שפה מה שפה ולוחצת, וכשווים גם פגועה מהשפה את זה עם התלמידים. אם המורה לא דואגת לעצמה קודם כולם, לא יעבדה. כמו מוסכות חמוץ במתוך, קודם לתוכן ההוראה שלא עזמננו ורק אז על אחרים, זו הדרך היה בכי רע, המצב הביטחוני בהוראה היה מפוחדת. והרגשת לוחצת ומפוחדת. בחיפושי תלמידה בשום כיתה. כי קודם זה צדוק אחר הרמונייה ויציבות מצאת מורה

קליפורניה. בשנתיים האחרונות היא חלק מחבר המנהלים של רשות הקשיבות בחינוך (Mindfulness in Education Network) ולפניהם היא הייתה לבודהה במכון לחינוך (Mindful Education Institute). במשך עשר שנים היא לימדה בבית הספר ועוד לפני כן הייתה במכון לחינוך המלך קריירה עיתונאית שאינה זמנן לנשומת.

ספר קצץ על חייך הקודמים.

"מיד כתשימיתי ללמידה בקורס רשות הטלויזיה אייביזי. עברתי בקצב מטורף וכל הזמן חשתי על העתיד. אך הזרננות פוזינה את באיביזי בשנה וללמוד בבית ספר ביגלאומי בוגדיל. מעולם לא חשתי שאהיה מורה, בחוות ובבית הספר – למידופולנס, בחוות ובבית הספר?"

איך חירות השתנו בעקבות המעבר למידופולנס, בחוות ובבית הספר?

"זה שינו של 180 מעלות.ubaharati בניו יורק והיתה מיציאות שבילי. אחרי שנה, חזרתי לעבודה בחדרות, אבל בעצם חשתי רק על ההוראה. לאחר שנה עברה לأكلנדן, קליפורניה, והפכה למורה. בהמשך נסעה לנו דלהי, גם כדי לחזור את המולות של הורי, ושם לימודתי בבית ספר ביגלאומי. שם גנט התחלתי לעסוק במילדרפולנס. נגמלתי מהישגים, יותר נכוון מהישגים יתר".

איך זה קרה?

"זה קרה בספטמבר 2006, בחודש הראשון של מורה בהרו. הייתה עמוסה בעבודה ומתוותת מההוראה. דבר לא לימד אותי איך לעמוד בו ואני ליזור לעצמי הנאה בתוך המסתגר הזה. היו לי שלוש דקות בין שעורר לשיעור, ורצתי לשירותי הבנות הקרים וללא לשירותי הסגל, בזום זהה היתי חשוב גם להציג על השיעור הבא. צריכה גם להסביר על השיעור הבא. מדריך החינוך של המורות והמורים. פתאום שמעתי מישהי אומרת כי הרי כל מה שאנו יכולים להציג לאחדים זה רק את עצמן. כאשר המורים מרגשים שזה חלק מההיום שלם, רק או אפשר לחת מהזהם. אם זה כל כך נכון. באהת הינו מה שפה מה שפה ולוחצת, וכשווים גם פגועה מהשפה את זה עם התלמידים. אם המורה לא דואגת לעצמה קודם כולם, לא יעבדה. כמו מוסכות חמוץ במתוך, קודם לתוכן ההוראה שלא עזמננו ורק אז על אחרים, זו הדרך היה בכי רע, המצב הביטחוני בהוראה היה מפוחדת. והרגשת לוחצת ומפוחדת. בחיפושי תלמידה בשום כיתה. כי קודם זה צדוק אחר הרמונייה ויציבות מצאת מורה

לעוזר להתרכך, לנשום

השיטה של מינה סריניווון

לשילוב פרקטיקות של מינדרפולנס בהוראה ובלמידה

מקיפה את כל תחומי החיים.

בספר שכבתה היא פורטת את השיטה לפרטיז פרטיז; ובראיון להד החינוך היא אומרת: "זה

חייב להתחיל מדרך החיים של המורות והמורים"

על דקל, שיקגו

פרא של מינה סריניווון (Srinivasan) לבושים, ללמידה, מציג עדויות רבות של תלמידים שהתנסו במינדרפולנס. תלמידה בת 11 בשם אני, למשל, אומרת: "בשנה שעברה, כשהייתה המשוחה לאירועי התיירות ויצאת מהכיתה כדי לא לענות, אילו כדי לשנות מים או לлечת לשירותים. אבל אני חשבה שזכות המינדרפולנס אני יותר בטוחה בעצמי, במקומות לסגת אני מתמודדת עם הפחותים, וזה מאוור עוזר לי".

בעקבות קריאת הספר ניסיתי לישם חלק מפרקטיות המינדרפולנס בחרים. למשל, לפני כתיבת שורת אליה כביבית את המוזיקה וניסיתי להתבונן בנשימות שלי. לחוש את האוווי נכסנו ויצא. להזdot על הפלא, על כל נשימה. רגע טריויאלי קיבל מעמד מיוחד. רוב הזמן אני הרדי נושמת ונושפת, אוכלת, שופת ידיים וחושת על דברים אחרים.

השיטה של מינה סריניווון לשילוב פרקטיקות של מינדרפולנס בהוראה ובלמידה מינדרפולנס מקיפה את כל תחומי החיים. בשבילו של מינדרפולנס אותה במלואה ציריך להיות מוכנים אליה לאורך כל הזמן, לחזור אליה פורטיז פרטיז; ובראיון מקיפה את כל תחומי החיים.

השיטה לפרטיז פרטיז; ובראיון להד החינוך היא אומרת: "זה חייב להתחיל מדרך החיים של המורות והמורים"

שANTEON לחשוף שוניות וימים יומיות, שיחה ובריגעים של אייסכמה או יוכחות. בספר היא פורטת את השיטה לחשוף שוניות וימים יומיות, לפרטיז; נתנת מערכתי שיעור, דפי עבודה, שירים ושיעורי בית. היא מziaה שיטות שונות וימים יומיות, שטרtan להזמין את הריכוך את המהשכה מהמחשבה להתמקד בגוף ובפעולותיו, וכך לעודר את החושים לקלוטם הסובב אותו ברגע מוסים ובזמן מלאיו לנס, שעליו יש להורות. כל פרקי בספר מוחתיל בסיפור אישיש שללה, אישת ומוראה שחוללה שינוי בחיה והתחילה לתרגל מינדרפולנס.

את שיחת הטלפון אנחנו מזומנים בין הפגישות שיש להכנתה תכנית של למידה חברתיות ורגשית (Social Emotional Learning) באוקלנד, ■

השפע של פרקטיקות למעשה התקון הפנימי – תיקון האדם – והיכולת להציג על קשר בין הפרקטיות הללו לבין איותות שאנו מבקשimos לפתח ולטפח. בהקשר הנידון אפשר לתיחס לתרגולים של התכניות פנימה (מדיטציה) שמטרתם לפתח בינה עצמית באמצעות תשומת לב (מיינדרפוננס) או לתרגולים שמטרתם לפתח חמלת.

• • •

אולס ברזוני ה dredגין כאן את ההתייחסות למעשה החינוכי עצמו כמעשה של תיקון – כפרקтика מיהדות שבאים בה לידי שימושתיקון האדם ותיקון העולם בעת ובזונה אחת.

המעשה החינוכי הוא לכאורה מעשה של תיקון עילם, אך הוא מומן לנו שוב ושוב תוצאות על הצורך הדוחף בתיקון עצמוני. אם יש לנו מידה בסיסית של צניעות הרו' שאנו מחייבים שוב ושוב במרקם ביןנו לבין המושלים. אם יש לנו מידה בסיסית של אחריות ואהבה הרו' שאלה הופכות לרצון עז להיות שלמים יותר עבור והחניכות שלנו. מדבר פה לא רק על צורך ברמות מנינום של צניעות ואחריות, אלא גם בגין החינוכי. האתוס הקפיטליסטי נركיסטי אומר לנו שכאשר אנו ניגשים אל המעשה לעליינו להיות מצחניים, ככלומר כבר מושלים. האתוס הרוחני אומר לנו שעליינו להיות על דרך, בתהילך של התמורה והתודעה, ובראש ובראונה לדעת היכן אנו עומדים – לדעת את עצמוני.

מרטין בובר: "על שלמותו של החינוך משפיעה רק שלמותו של המהנֶר".
צילום: Joop van Bilsen / Anefo, ויקיפדיה

הישלון היחידי שאפשר להתייחס אליו במעשה של החינוך הרוחני אינו יכול לקשר לשום הנזאת החזונית בעולם החומר. כישלון רוחני מזויר ורק בויתור על המסדר הנחש בדורך הרוחנית – על המשך התהילך של תיקון האדם בדורר הטובה ביותר שאנו יכולים לעשות.

האדם השלם אינו מתיימר להיות מושלים ואני מתיימר לעשות את מה שאנו יכולים לעשות, אולם מידת השמלות משמעה שאין הוא מסס לעשות את הטוב ביותר ביותר האפשרי, גם אם מדובר בטוב החלקי. אך בדור הוא או היא יודעים שיכל שאנו מתפתחים כר מתפתחת היכולת שלנו לפעול בעולם.

המעשה החינוכי מכון כן לתיקון האדם לא פחות שהוא מכון לתיקון העולם. הקרבה בין תיקון האופי היא מקור מתמיד להשראה, ליצירות ולבוחרות נשפ עבר המהנים. הנידון האופי, כמו מעשה התקון, משתרע לכל הבוגרים – פנימה וחוץ. המהן האמתיה הוא המהן שאנו שכוח שמחיבתו לחינוך אופיו שלו היא נדרך הכרחי של פועלן.

בעל אופי", הוא אומר ומציג תפיסה של אדם "שלם שאינו מושלם" (שם).

וזה אדם שיש לו שתי מידות מרכזיות: עגונה מצד אחד ובינן עצמו מצד אחר. את העגונה מגדר בבור מודעות לעובדה של אחד הוא "דק יסוד אחד בתוך שפע החיים, רק הויה בודדת בכל המציאות זו המשפיעה על התנין" (שם).

המושג "בנייה עצמו" מדגיש את תפקרו הייחודי של המהן להשפיע על האדם השלם לאפשר לו לצמוח. בינה עצמית זו כוללת בתוכה תחוות אחריות כלפי העולם, שנובעת ממה שניתן שיש אמת באשר למוחות הגוף האנושי ונובעת ממנה גם היכולת ליצור ויקה לחניך ולאחוב אותו.

התבונה המשלבת את שתי הסגולות האלה היא ידיעה של האמות הקיומית באשר לאפשרות האדם ("נבר רק יסוד אחד בתוך השפע"), מבלי שהוא מוביל להניהם.

אל

להפְּרָקִ

– לאהירות ולאהבה.

המן הנך הבוריאני יודע אפוא

לא רק את עצמו אלא גם את מקומו

בעולם. העגונה מבינה שאי אפשר

שהתஹות האופי האנושי תהיה תלולה

באדם אחד בלבד, ממשמעות כל

שהיה. אולם תובנה זו אינה מפהיתה

חש כלפי החניך, אחריות שנובעת

מהמבנה תפקרו הייחודי – חינוך האדם

בשלמותו, יצירת הפגישה הרגוגית –

דילאגוט ואהבתו הנקה.

האדם השלם שאנו מושלים הוא

אדם שמודע לאי-שלמותו ולמגבלות

כוו – ולכן הוא עני. עם זאת הוא

יודע את עצמו, ככלומר מבין גם את

השלמות שהובילה בחניך ותרם התת�性ה

אולם כיצד אפשר לכון אותה שלמות להביא למימושה?

"על שלמותו של החניך", עונה בובר, "משפיעה רק שלמותו של

המן הנך השלה מאה במתכוון". המהן צריך להיות "אדם

היה "בחוונה", שפירשה פיתוחה הנדרעה טיפוחה, "בחוונה" נוגעת

כל תהליך של התכניות פנימה שמטrho לפתח את התודעה כדי להפוך את האדם לטוב יותר. רוחניות בקשר זה היא תהליך של שינוי הבובר, בפרט החסידות

"הבא לתקון תחיל בו בעצמו; והוא אומר, תחיל, אבל לא יסימם: חייב אדם לצאת לדרכו עצמו, ולא לכוון את דרכו אל עצמו; מוטל עליו לתפוס את עצמו, אבל חיללה לו שיהיא נתפס אל עצמו ויטפל בעצמו".

ת מרtin בובר, בפרט החסידות

רגול רוחני ממשמעו אימון שמכoon אל הרוח, אל התודעה, פנימה. המושג שסידרת גואטמה – הבודהה ההיסטורית – השתמש בൾאר את אימון הרוח היה "בחוונה", שפירשה פיתוחה הנדרעה טיפוחה, "בחוונה" נוגעת לכל תהליך של התכניות פנימה שמטrho לפתח את התודעה של שינוי הבובר, התמרת התודעה או תיקון האדם במושגי של מרtin בובר.

המשגה של רוחניות כתיקון אדם מבירה את הקרבה בין רוחניות לבון המעשה החינוכי שבו אנו מלווים אנשים צעירים ונשימים צעירות בתהילך כתהילך התמורה של התודעה, גם בഗדרתו המינימליסטית ביותר, מדגישה מידת האחריות שמטrho עלינו המהנים והחניכות. בחיבורו "על חינוך האופי" מבahir מרtin בובר את גודל האחריות של המהנים.

• • •

המעשה החינוכי הוא לכאורה מעשה של תיקון עולם, אך הוא זמן לנו שוב ושוב תזכורת על הצורך הדוחוף בתיקון עצמנו

ובובר, אחד מהוגי הדעות החשובים בהם העשירים, הציג פילוסופיה דיאלוגית שבמרכזה העובדה שהאדם יוצר תיכון תמיד בזיקה, בקשר ביינאי, בדרישת. לטענתו, אי אפשר להבין את האדם כשלעצמו, אלא רק מתוך התבוננות עליו על צייר ביאר. לא מפתיע אפוא שהגותו החינוכית של בובר מעמידה במקומ מרכזיה כל כך את הקשר בין החניך ואת התהילך

פילוסופיה דיאלוגית שבמרכזה העובדה שהאדם יוצר תיכון תמיד בזיקה, בקשר ביינאי, בדרישת. לטענתו, אי אפשר להבין את האדם כשלעצמו, אלא רק מתוך התבוננות עליו על צייר ביאר. לא מפתיע אפוא שהגתו החינוכית של בובר מעמידה במקומ מרכזיה כל כך את הקשר בין החניך ואת התהילך החינוכי שצומה מותוך קשר גומלין זה.

המן האמתיה, מסביר בובר, "אינו מכון רק לכוח וה הוא זה של החינוכו כדי שורצה להקנות ידיעות או רגלו הרציות מסוימות,

וכבר מפתיע: "המן אין צדיק להיות גאון מוסרי כדי לחנן

ונורתה השאלה כיצד אנו, מההנים, מטפסים לרמת שלמות

הדילקטיקה בין עגונה לאחריות, בין עגונה לדיעת עצמית אהבת, מהדרדת את היחסים בין ריקות לחמלת בבודהיהם המאוחה פילוסופית ההסביר פשוט – קל הרבה יותר להתנגד למסר כאשר אני מודע לכך שמנסים לחניך אותי, אולם כשאין ניסין אלא פשטוט ביאר. לא מפתיע אפוא שהגתו החינוכית של בובר מעמידה

"התנהלות" – קשה הרבה יותר להתנגד. אל מול צייר ביאר, אחד מהוגי הדעות החשובים בהם העשירים, הציג פילוסופיה דיאלוגית שבמרכזה העובדה שהאדם יוצר תיכון תמיד בזיקה, בקשר ביינאי, בדרישת. לטענתו, אי אפשר להבין את האדם כשלעצמו, אלא רק מתוך התבוננות עליו על צייר ביאר. לא מפתיע אפוא שהגתו החינוכית של בובר מעמידה במקומ מרכזיה כל כך את הקשר בין החניך ואת התהילך החינוכי שצומה מותוך קשר גומלין זה.

המן האמתיה, מסביר בובר, "אינו מכון רק לכוח וה הוא זה של החינוכו כדי שורצה להקנות ידיעות או רגלו הרציות מסוימות,

וכבר מפתיע: "המן אין צדיק להיות גאון מוסרי כדי לחנן

שלם שאינו מושלם

המעשה החינוכי הוא תרגול רוחני בפני עצמו, אם הוא מכון גם לחינוך האופי העצמי של המהנים, כהגדרתו של מרtin בובר

אגרת' מת'יס עם ילדים ביפן צילום: umass.edu

לדברי הפילוסוף לילידים גאורת' מת'יס, התפיסה הזאת של הילידות מטירידה משם שהיא אינה נonta מקום של כבוד ליכולתו של הילד לשאול שאלות ממש עצמו. הוא סבור ששאלת בגון "האם אנחנו קיימים כשאנחנו חולמים" היא שאלה פילוסופית ורוחנית מן המעלה הראשונה ואף שהיא נשמעת לעתים קרובות מפי ילדים צעירים, המבוגרים מושגחים אף שהיא כ"ילדותית" ו"לא מפותחת". מבוגרים נוטים לפסול את הסקרנות של הילד גם את הרמיון שלו, וכן מכבים מהר את נר התהיה שלו על העולם, שהוא בסיס הבסיסים של העיסוק הפילוסופי.

לייפמן ניחל במשך שנים רבות את המכון לקידום פילוסופיה לילידים בקולג' מונטקליר בני'ג'די, והוא מאמין שנקודת המוצא להתפתחותם הפילוסופית של ילדים נמצאת בנקודת השאלה המתחילה לשאלות "למה". לרוב הילדים יש טבעית ביחסם ובשאלות על חייהם ועל התנהוגיות בסיסיות ומסטוריות בחיהם ושאלות התמיינות והעמוקות של הפילוסופיה. הם אינם חוששים, ושאלות לא מובלטות אותן. להפך – השאלות מניעות ומסקרנות אותן. ילדים מבקשים לדעתם למה דברים קוראים, אינם חרדים רק לצורה שונה, אולם תפיסה זו השתנתה וכיום העמלה המקובלת היא שילדים אינם מסוגלים לפעול בתחוםי למידה רבים. ילדים סופיות ומישיכים להעמיד בסימן שאלה את התשובות ולשאול

זהו מהלך אינטלקטואלי כבד משקל ולעתים קרובות הוא מעורר חשש דודוקא מצד המבוגר, כיון שהוא תובע ממחנכים, מהורמים וממורים כאחד להיפרד מהקהלוניאליזם המבוגר שלהם לטובות הבשוריות הצעריה של הילידים. המבוגרים מתבקשים לראות בה, באזזה בקורסיות, מעין קיומי ורוחני שהתחמיות בו היא מצע נבון לריגשות פילוסופית שאינה בהכרח נאיבית. זו רגשות שיש בה תקווה שהשאלה היא שתזון את הגילוי, ובעיקר שלמה, מגובה במילון מושגים "מקצוע", אשר מונעת את האפשרות, ובעיקר את בטיס הלגיטימציה, לשאלת פילוסופית סביר של למידה בגיל צער. מערכת החינוך מפנה את עיקר תשומת הלב לשאלות שיקרמו את התלמידים לעבר היגנים למידדים בתחומיים שביהם המבוגרים קבועים.

לדברי הפילוסוף ליילידים גארת' מת'יס, שאלה בגון "האם אנחנו קיימים כשאנחנו חולמים" היא שאלה פילוסופית ורוחנית מן המעלה הראשונה ואף שהיא נשמעת לעתים קרובות מפי ילדים צעירים, המבוגרים פולסים אותה כ"ילדותית" ו"לא מפותחת"

дорש מהבוגרים לסתור כמעט כדי לאפשר להם, לצעירים, לגעת בשאלת באופן הטהור ביותר ולאו "הכללות המבוגר" שעול "לולם" אותה או לבנות אותה, ובכך להופכה לבנגאלית. הוא תוכע מהבוגר להפסיק להטיל כל מאיים וידעני על האור של עולם הילדים ובעיקר על שאלות היסוד של עולם הילדים על אודוטות עולמים (שהוא לא בהכרח עולמוני). הוא תוכע צניעות יכולות (שכמעט לא קיימת באופן טבוי אצל מבוגרים) לאפשר לילדים לצעד לבודם בטור ג'ונגל השאלות, ללא צורך להגן עליהם, להגבילים ובעיקר להפחידם. הוא תוכע להנחה, לעזוב, לסמור ולתמות.

זכות השאלה

מכחינה היסטורית, החשיבה של המבוגר על הילודות היא הטוענת כי היא-היא המגביה ילדים. פילוסופיה עם ילדים צעירים מעמידה את השאלה מרוכזו עיסוקו של האודם באשר הוא אדם, ובתוך כך מבקשת להיפרד מאמיתות כוכות ומההצקות שלהן או לפחות לשאול עלייהן שאלות מתחור עמדה של ספק ומתחור

Filosofia עם ילדים, כדרך חיים וכמתודה חינוכית, מבדריה את עצמה מהווארת הפילוסופיה האקדמית. בעוד שההוראת הפילוסופיה בכתבי הספר מתמקדת, בעיקר בכתב ספר TICKONIIM, הילידים והרוינוות הפילוסופיים לאריך בילימודי תולדות הפילוסופיה והרוינוות הפילוסופיים (ההיסטוריה האנושית, פילוסופיה עם ילדים ופילוסופיה לילידים) היא אפשרות לדרך חיים של שאלות קיומיות ורוחניות, מגיל צער, על אודות עצמנו, על עולמנו ועל הסובב אותנו.

ביגורו ללימודיו פילוסופיה אקדמיים, שבהם הולמים הם משקיפים פסיביים על הרוינוות הפילוסופיים, פילוסופיה עם ילדים מבקשת להעניק מקום ומרחב לעשייה פילוסופית אקטיבית אשר תhapeק את האדם העציר לבעל כישורי חשיבה רחבה וביקורתית, במיוחד סביב שאלות על אודות קיומו בעולם ולאו דודוקא על אודות התחום הדיסציפליני שבו סבור כי הוא חייב לדעת.

פילוסופיה עם ילדים מפתחת וגישות פילוסופית אצל ילדים ומקשת לראות בשאלת מרחיב חי, נושם וublisher של חיים המאפשרים יצירתיות, אכפתנות ודגאה.

המבוגרים נסוגים לאחרו

עיסוק בשאלות הקיומיות הנוגעות לאדם, למחותו ולמכוונו בעולם ורוש, כפי שמצויה הpedagogica הפילוסופית הילידית מבית מדרשו של מת'יו לייפמן, אבי "הפילוסופיה לילידים" ו"הפילוסופיה עם ילדים", פניו מקום ומרחב לבקש גדרוש ומוקך לשאלות פילוסופיות אונטניות ומקוריות (גם אם אין מנוסחות בקפידה) מצדם של ילדים.

Lיפמן מאמין שנקודת המוצא להתפתחותם הפילוסופית של ילדים נמצאת בדיקון בנקודה שבה הם מתחילה לשאול "למה". לרוב הילדים יש נטייה טבעיות להרהר על חוויות ועל התנהוגיות בסיסיות וمستוירות בחיהם ובשאלות התמיינות והעמקות של הפילוסופיה

מת'יו לייפמן, "אבי הפילוסופיה לילידים" צילום: ויקיפדיה

פילוסופיה לילידים דורשת גם נכונות של המבוגרים להיפרד, ولو זמנית, מידענותם המקובעת והמקבעת, מסמכותם הגבוהה, הטוענת כי היא-היא המגביה ילדים. פילוסופיה עם ילדים צעירים מעמידה את השאלה מרוכזו עיסוקו של האודם באשר הוא אדם, ובתוך כך מבקשת להיפרד מאמיתות כוכות ומההצקות שלהן או לפחות לשאול עלייהן שאלות מתחור עמדה של ספק ומתחור

למה? אבל למה?

פילוסופיה עם ילדים כדריך
פדגוגית מעודדת את
נטויהם הטבעית של ילדים
לשאול שאלות רוחניות
אותנטיות ומקוריות ואת
נטויהם לחפש הבנה.
פילוסופיה עם ילדים אינה
מעמידה במרכזה את הילד
וגם לא את המבוגר (הורה,
מורה), אלא את החיפוש

הד החינוך

הדר הילן מוריין

היי מנוים על "הדר החינוך"!

רכישת מינוי • פקס: 03-6928221 • טלפון: 03-6922939

ממצאי מחקרים וביבים מן השנים האחרונות ברוחבי העולם מאשרים ומוכחים שוב ושוב כי ילדים הם בעלי יכולת חשיבה המצטחית, וכי בעקבות השאלות שליהם והעבורה בקhitlat חקר פילוסופית הם מפתחים גם חשיבה יצירתית וגם חשיבה אכפתית. יכולות אלה לא פוגעות בהישגים הלימודיים שלהם בתחום הדעת השונים, אלא תורמות להם.

רגשות פילוסופית

בספרה החשוב "הילד הפילוסופי" מ-2012 טוענת ג'אהה מורה לון (Mohr Lone) שרגשות פילוסופית מתחילה בתחום מתחומי החיים בשאלות הלא פתרות אשר מחלחלת לכל תחום מתחומי החיים שלנו. חשיבה על סוגיות כאלה מעוררת אצלנו מודעות לפערדים בין התפיסה שלנו לבין המציאות. מודעות זו מובילת לשאלות נוספות. ככל שאנו בוחנים את מהות הקיום שלנו, כך עולות לנו שאלות נוספות. טיפוח זהות הפילוסופית הזאת מזוק את יכולת השימוש לב למורכבותו שמתחת לפני השטה. שם שה תפיסת המוסרית של אריסטו מחברת בין למידה לבין ויהוי היבטים המוסריים בחווית ובARIOוטים מסוימים, וכך פיתוח הרגשות הפילוסופית תורם למחקר באופן פשוט וקל יותר בהיבטים הפילוסופיים בסיטואציות בחינוך. המשוגג "רגשות פילוסופית", לפי מוריין, קשור במידה

ג'אהה מורה-لون טוענת
שרגשות פילוסופית מתחילה
בתחניינות באשר מחלחלת הלא
פתרות אשר מחלחלת לכל
תחום מתחומי החיים שלנו...
טיפוח הזהות הפילוסופית
הזהת מחזק את יכולת
לשימוש לב למורכבותו
שמתחחת לפני השטה

ג'אהה מורה-لون, מחברת הספר "הילד הפילוסוף"

מוסימית לתאוריות האינטלקטואליות המורובות של הווארד גראנבר ולאיןטיגנץיה האקזיסטנציאלית (קיומית). גראנבר מגדיר את האינטלקטואלית האקזיסטנציאלית כנטיה להעלות שאלות על החיים, על המנות ועל המציאות האולטימטיבית ולזרה בהן, יחד עם נושאים פילוסופיים נוספים כגון מוסר, ידע, אמנויות, יופי, צדק וופש. אף על פי שאלה רבות איןנן ניתנות לפתרון חידשניים, הן ממלאות תפקיד מרכיבי בפרקציה על הקיום האנושי.

פילוסופיה עם ילדים אינה מעמידה במרכזו את הילד גם לא את המבוגר (חוורה, מורה), אלא את החיפוש. והוא היפוש אחר הבנה טוביה יותר והنمקה טוביה יותר דרך דיאלוג משותף. עירין הנוכחי של חיגת הטכנולוגיה ווירטואונטי, של מטבחות וסחורות, היכולת לחשב מחשבה טהורה ולא דלולונטיית למציאות האינטראקטיבית חשובה מאוד ממשהה. ■

עוד שאלות.
ילדים ניחנים ברגענות פילוסופית ובמיוחד בהמצאות, המתבטאת בשאלות בסגנון "אם לעולם יש תחלה, ואם כן מה הוא התחליל?", "איך אני יודע שכל זה אינו חלום?", "אם אם אני חי כשהאני יוקדם ביוטיוב; האם זה אני שם ביוטיוב; האם אני חי כשהאני כבר מת אבל מוקדם ביוטיוב".

ואכן, העוסקים בפילוסופיה עם ילדים ברוחבי העולם גילו כי ילדים צעירים משועבדים פוחות להנחות יסוד שעשויה להיעיב על יכולת שלהם לשאול שאלות פילוסופיות. מבחינה זו, ילדים צעירים (ואף צעירים מאוד) עושים מהלך קרטיאני של "התחלת מההתחלת" באופן טבעי. מהלך זה מאפשר אמריה אונטנית, גם אם נאיבית, של דברים (במקרה של לנני, שאלות) שדרין לא "זהו", ככל מרן נורמלן, על ידי הסביבה המוחשבתית.

קהילה מחקר פילוסופית

ליפמן נשען על הרעיון של קהילת מחקר המדעית של צ'ילס פירס וביסס את קהילת המחקר הפילוסופית כשיטת הගישה מטורגלית בכתבי ספר בכל רחבי העולם, במילויו נאיבי. ספר יסודים אבל גם בחיברות ביןיהם, ויש עליה מחקר, כולל מחקר אמפירי, נרחב. בקהילות מחקר כליה ילדים יושבים במפגלים, קוראים טקסט או צופים בטקסט (סדרת, צירור וכו') וושואלים שאלות. הם מחליטים באופן דמוקרטי על השאלות שירدونו בהן, הם מאזינים זה לזה, מפתחים באופן יצירתי את חיבורם ו邏輯ם במרחב שיש בו אמון ואמפתיה.

קהילות מחקר מעורדרות יידידות ושיתוף פעולה בין הילדים באופן חובי ותוכמות בלימוד משותפת, בניגוד לאווירת התחרותיות ולמאמק הכרחני (גם אם סמי) המוכרים מהמציאות הבית ספרית השגרתית. הפחתת האופי התחרותי והעימומי בכיתות מביאה להעצמת המאפיינים המורכבים של קהילות מחקר – הכללה, השתתפות ושיתוף פעולה. אלה מהאפשרויות פתוחות המבוקשת להנאה את הרעיונות הפילוסופיים (גם הכלתי ושגרתיים) ולא בתחום מרחב שבמסגרתו מותר להשמיע רק דעתות מסוימות, הנוטות בדרך כלל לבנאליות ולדריזי הסבירה והמבוגרים. קהילת מחקר היא אפוא המסגרת שבה מעלים שאלות, משמעיתם תהיות, מלחיפים וمبיעים דעתות ומגבשים הנמקות, וכל אלה ללא עימות אלא מתוך רצון לעוזר אנטלקטואלי וליצירה משותפת שיש בה לגיטימות לhiloiyi דעתות חלק מהאותו עוזר.

ליפמן קבע בשעתו כי יש להתייחס לפילוסופיה עם ילדים כמו לפילוסופיה של המדע, לפילוסופיה של הרת ולפילוסופיה של ההיסטוריה. הוא ש恒יע את גראט' מת'ויס, שהת@mail ספק בתהליכי ביכולותם של ילדים לחתפלס', לעבור עם ילדים. ואכן, מת'ויס גילה עד מהרה בפיגישותיו עם עשרות ילדים לא רק סקרנות, אלא גם יכולת לשאול שאלות פילוסופית מעמיקות ואפילו מעמיקות ביתר.

ה**ל**בִּינָלֹאָמֶר

אֲפִילּוּ הַסִּינְיִים מִבִּינְיִים שֶׁמְשָׁהוּ חִיבּ לְהַשְׁתְּנוֹת

יצירתיות יותר, אישיות יותר, שיתופית יותר, טכнологית יותר וחוקרי חינוך ודוחות עדכניים מהעולם משרותים את פני העתיד של הלמידה וסביבותיה

ההיסטוריה הזה. אנו מתקדמים לדעתו לעבר עידן שבו למידה וቤת הספר אינם כוכבים עוד והבואה.

למידה אמונה תמשיך להיות חיונית לחברה חפצחת חיים, הוא מרגיש, אלא שבתי ספר, אם ימשיכו לפעול במתוכנות המסורתית, לא יהיו מוגלים יותר לתת מענה לסוג הזה של הלמידה: "סוג המידע אוקינוס של אפסים ואחרים; למידה היא מה שקרה כאשר האפסים והאחרים האלה הופכים לירע".

עד לפניה כמה שנים נnano בתי ספר ממעמד כמעט בלעדיו כמתוככי המיעבר ממידע לידע, אך אלמור סבור כי בעתיד תלא רחוק הם ילכו ויאבדו את מעמדם כ书中们在图书馆里，穿着统一的校服，整齐地排成一列。

נעמי מנדרל-לו

היידע בעידן הדיגיטלי,
כותב ריצ'רד אלמור
(Elmore 2015) אחד מחוקרי החינוך
המשמעותיים בזמננו, הוא

אוקינוס של אפסים ואחרים; למידה היא מה שקרה כאשר האפסים והאחרים האלה הופכים לירע.

עד לפניה כמה שנים נ nano בתי ספר ממעמד כמעט בלעדיו כמתוככי המיעבר ממידע לידע, אך אלמור סבור כי בעתיד תלא רחוק הם ילכו ויאבדו את מעמדם כ**书中们在图书馆里，穿着统一的校服，整齐地排成一列。**

ד"ר נעמי מנדרל-לו היא חברה צוות מומ"פ מכון אבני
ראשה למנהיגות בית ספרייה

המורה נגיש בזמן העכורה על המשימות ויכול לענות לתלמידים בזמן אמת ולהעיר טוב יותר את מצבו של תלמיד. יתרון אחר הוא האפשרות של כל לומד לחתדם בקצב שלו – בכיתה ובבית. העכורה שהרצאה מצולמת מאפשרת לתלמידים לצפות בה בזמן ובמקום הנוחים להם וגם להזר ולשמע אותה ולהתעכ卜 על חלקיים שלא הבינו. נקודת זמן, בתנאי שהפגין יכולת רלוונטיות לתלמידים שאינם יכולים לקבל עזרה בבית הספר, המשמשים או ילדים ממשפחות מוחלשות, מודל זה מציע עזרה של ממש.

חרוגותיו של המודל ניכרים בהיעדר גישה מספקת ורציפה של לומדים מאוכליות שונות למורים שאפשר לצפות דרכם בהרצאות מהוחץ לבית ספר. בהיבט אחר, אם כל השיעורים או רומנים יהיו הופכים הרי שתלמידים ייאלצו לשבת ומונרכו. רבים שבבקבוקיהם אפשר כיוון לצפות בסרטונים בראש ולהעביר תוכן בצורה מקוונת. בעקבות התפתחות טכנולוגית ספרי המתהדר בולטת הלמידה המותאמת רציף ויתור בתיא ספריים מודלים המשלבים הוראה מקוונת בז'אנר איסית. קרו' ביל ולינדה גיטס החינוך בתנאים אחורוניים תשעה מליאן דולד במחקר המיקום, האמצעי והקצב שבה הוא לומד על יתרונותיה. תוצאות ראשונות מעידות ממצאים מטור חמיש ששלב בין שתי צורות בוגר ותיכון. בראיאן ל'גנו יירק דיווין, אף בוקס אמר ג'אג'ג סואהצ'ין (Xueqin), מחבר הספר "סין היצירתית", שדומות הבוגר הסיני הרוצי בשנות השמונים והתשעים של המאה העשרים הייתה "مهندס או בירוקרט כולם פעילים ומלאי חמלת".

שיתופי יותר
לאחרונה דירגו מאמחים מעסיקים בארצות הברית את היכולת לעبور בקבוקה, לקבל החלטות ולפתור בעיותCisco הנקשות ביותר שהם מחייבים בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה. המושג לימודי שיתופית כולל מגוון של גישות לימודיות המערבות מאמץ אינטלקטואלי משותף מצד תלמידים (ולעתים תלמידים ומורה) להבין בעיה כלשהי, לנסוט לפתרו אותה או ליזור כולם מזוודה מוקونة.

חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מנכ"לים שלה, הפועלים ביוטר מדינות, ואלו דירגו את היצירותיות כיכולת הנדרשת ביוטר לנינוט בעולם – יותר מדיקנוט, הכשרה בתחום של נוהל, יושרה או חזון

מודר לשלחו במשותף. לימודי שיתופית מבוססת על ההנחה שהידע הוא תוצר חברתי והוא מושתת על כמה עקרונות יסוד: הלומד נמצא במקודם ההוראה, יש חשיבות מוחדרת לאינטראקטיבית בין המשתתפים ולעשייה כדריך ללמידה; עכורה בקבוצות נתפסת כצורת למידה ממשעותית והלימוד משלב התיחסות

גם בלמידה מבוססת יבולות תלמידים מתקדמיים בלימודיהם בקצב אישי, אך התנאי להתקשרות הוא הגשת שיליטה בחומר הנלמד על ידי יישומו והציג יכולות רלוונטיות לתchromם הלימוד. כך, אין נקודות קבועות בז'אנר ההוראה – בכיתה ובבית. העכורה שהרצאה מצולמת מאפשרת לתלמידים לצפות בה בזמן ובמקום הנוחים להם וגם להזר ולשמע אותה ולהתעכ卜 על חלקיים שלא הבינו. נקודת זמן, בתנאי שהפגין יכולת רלוונטיות לתלמידים שאינם יכולים לקבל עזרה בבית הספר, המשמשים או ילדים ממשפחות מוחלשות, מודל זה מציע עזרה של ממש.

חרוגותיו של המודל ניכרים בהיעדר גישה מספקת ורציפה של לומדים מאוכליות שונות למורים שאפשר לצפות דרכם בהרצאות מהוחץ לבית ספר. בהיבט אחר, אם כל השיעורים או רומנים יהיו הופכים הרי שתלמידים ייאלצו לשבת ומונרכו. רבים שבבקבוקיהם אפשר כיוון לצפות בסרטונים בראש ולהעביר תוכן בצורה מקוונת. בעקבות התפתחות טכנולוגית ספרי המתהדר בולטת הלמידה המותאמת רציף ויתר בתיא ספריים מודלים המשלבים הוראה מקוונת בז'אנר איסית. קרו' ביל ולינדה גיטס החינוך בתנאים אחורוניים תשעה מליאן דולד במחקר המיקום, האמצעי והקצב שבה הוא לומד על יתרונותיה. תוצאות ראשונות מעידות ממצאים מטור חמיש ששלב בין שתי צורות בוגר ותיכון. בראיאן ל'גנו יירק דיווין, אף בוקס אמר ג'אג'ג סואהצ'ין (Xueqin), מחבר הספר "סין היצירתית", שדומות הבוגר הסיני הרוצי בשנות השמונים והתשעים של המאה העשרים הייתה "مهندס או בירוקרט כולם פעילים ומלאי חמלת".

חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מנכ"לים שלה, הפועלים ביוטר מדינות, ואלו דירגו את היצירותיות כיכולת הנדרשת ביוטר לנינוט בעולם – יותר מדיקנוט, הכשרה בתחום של נוהל, יושרה או חזון

צופים בכית בהרצאה (בדרך כלל של המורה, אך לא בהכרח) בנושא השיעור. בשיעור עצמו הם מכנים "שיעור הבית" – ככל מרבית מישימים את החומר הנלמד בעבודה כבסיס קבוצתי, בעבודה מובסת להשלמה ברוח קבוצתית, בעבודה מובסת פרויקטים וברזין. בדרכ כל המודל מצלם גם שלב קצבי הבחן שהتلמידים אכן הבינו את הרצאה. ציפוי להדרו לבתי הספר כבר בשנתיים שלוש הקróבות.

גם בלמידה מבוססת יבולות תלמידים של משאבי אנוש. אחת מטרותיה הGINE בבר מציעים קורסים, ואפיו תארים, ביצירתית. דוח הורייזון, המנתר מגמות בתחום של טכנולוגיה חינוכית, צופה כי בשנתיים שלוש הבאות יהול גם שינוי בתפיסת התלמידים בכתם הספר והם יוגדרו כ"יזדים" ולא "צרכנים". לפי הדוח, פן אחד של השינוי הינה כבאות אלידי ביטוי היום עם הגדלות – לתת לילדים יותר וכן לשחק, לשוש, להקשיב להם קצת יותר ולהרפהות מרכז, מתרוקת קווה שהדור הבא יהיה יצירתי ויזמי יותר מוקדmo (גויין 2011).

אישי יותר

מבחן המגמות העכשוויות בסדר הבית ספרי המהו – מוסד שנולד עם המהפכה התעשיתית כדי לספק את צרכיו של שוק העבודה, אך קפא מאז על שMRI והוא איננו ממה חורשים. סביבת הלימוד החדש ורעותה הרבה הניתן מושך מורים יוצרים, עתירות ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירות טכנולוגית וمعدיפה לעסוק בפתרון בעיות מהחינם. היא גם אינה תלויה יותר בז'אנר או במקומות תלמידים ומורים יכולים לשתף פעולה ולבזר סביבות טכנולוגיות, תלמידים ומורים יכולים לשתף פעולה, מתיו ואיך למד, ואיך לזרז סביבות למידה שיתופיות מוקונות. סביבת הלימוד החדש גם מומנת שנייה בהגדרת תפוקים של צוותי החינוך בכתי הספר. אלה מפסיקים להיות "מורים" – המוחקים הבלתיים של ירע שעלהם להפיץ, והופכים ל"אפשרים" (facilitators) – תומכי למידה שמכוננים את התלמידים בתהילך של לימוד עצמי ועצמאית Hanover, 2014).

או מה ואיך למדו בתאי ספר בעית (הקרוב)?

בדי שזה יקרה, מעריכים חינוך צרכות להתחילה לעשות דברים אחרים ואנשי חינוך צרכים להשתמש במסאבי היצירתיות והטכנולוגיה העומדים להעמדם לרשומות, לחולל שנייניו והציגו לכל תלמיד ספר ביצירתוניה של מערכת החינוך הסינית". כיוון, הוא מסביר, "אם סין שואפת לארצאות אחרות, לפגוש תרבויות חדשות ולהציגו לכל תלמיד את דרכי ההוראה והלמידה המתאימות לו".

יצירותיות נתפסת כוים יכולות בעלת ערך תעסוקתי גבוה. חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מדריכים, ואלו דירגו הרצאת טבעים, הוא אמר בחרצתה המפורסמת (הרצאת טב) הצעירה ביותר עד היום, עם כ-300 מיליון ציפיות), אך עד שאננו מסיים את חוק לימודנו, רובנו מעריכים את הקשר בתchromות והנתירות האלה. יתרה מזאת, בתאי המיחזורים והנתירות האלה, ישרה או חזון. סקר כפוי שהמארגנים חיים אינטראקטיביים, לא מפתיע אם כן שמספרם של הקוראים לטפח וללמוד יצירותיות בתאי הספר עילאי בשנים האחרונות (Baras 2014).

המקיפה הראשונה בהיסטוריה של סין בתחום המהו – מוסד שנולד עם המהפכה התעשיתית כדי לספק את צרכיו של שוק העבודה, אך קפא מאז על שMRI והוא איננו ממה חורשים. סביבת הלימוד החדש ורעותה הרבה הניתן מושך מורים יוצרים, עתירות ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירות טכנולוגיות, תלמידים ומורים יכולים לשתף פעולה, מתיו ואיך למד, ואיך לזרז סביבות למידה שיתופיות מוקונות. סביבת הלימוד החדש גם מומנת שנייה בהגדרת תפוקים של צוותי החינוך בכתי הספר. אלה מפסיקים להיות "מורים" – המוחקים הבלתיים של ירע שעלהם להפיץ, והופכים ל"אפשרים" (facilitators) – תומכי למידה שמכוננים את התלמידים בתהילך של לימוד עצמי ועצמאית Hanover, 2014).

בדי שזה יקרה, מעריכים חינוך צרכות להתחילה לעשות דברים אחרים ואנשי חינוך צרכים להשתמש במסאבי היצירתיות והטכנולוגיה העומדים להעמדם לרשומות, לחולל שנייניו והציגו לכל תלמיד ספר ביצירתוניה של מערכת החינוך הסינית". כיוון, הוא מסביר, "אם סין שואפת לארצאות אחרות, לפגוש תרבויות חדשות ולהציגו לכל תלמיד את דרכי ההוראה והלמידה המתאימות לו".

יצירותיות נתפסת כוים יכולות בעלת ערך תעסוקתי גבוה. חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מדריכים, ואלו דירגו הרצאת טבעים, הוא אמר בחרצתה המפורסמת (הרצאת טב) הצעירה ביותר עד היום, עם כ-300 מיליון ציפיות), אך עד שאננו מסיים את חוק לימודנו, רובנו מעריכים את הקשר בתchromות והנתירות האלה. יתרה מזאת, בתאי המיחзорים והנתירות האלה, ישרה או חזון. סקר כפוי שהמארגנים חיים אינטראקטיביים, לא מפתיע אם כן שמספרם של הקוראים לטפח וללמוד יצירותיות בתאי הספר עילאי בשנים האחרונות (Baras 2014).

המקיפה הראשונה בהיסטוריה כבר מציעים קורסים, ואפיו תארים, ביצירתית. דוח הורייזון, המנתר מגמות בתחום של טכנולוגיה חינוכית, צופה כי בשנתיים שלוש הבאות יהול גם שינוי בתפיסת התלמידים בכתם הספר והם יוגדרו כ"יזדים" ולא "צרכנים". לפי הדוח, פן אחד של השינוי הינה כבאות אלידי ביטוי היום עם הגדלות – לתת לילדים יותר וכן לשחק, לשוש, להקשיב להם קצת יותר ולהרפהות מרכז, מתרוקת קווה שהדור הבא יהיה יצירתי ויזמי יותר מוקדmo (גויין 2011).

...

עדות נוספת למגמות העכשוויות בסדר הבית ספרי המהו – מוסד שנולד עם המהפכה התעשיתית כדי לספק את צרכיו של שוק העבודה, אך קפא מאז על שMRI והוא איננו ממה חורשים. סביבת הלימוד החדש ורעותה הרבה הניתן מושך מורים יוצרים, עתירות ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירות טכנולוגיות, תלמידים ומורים יכולים לשתף פעולה, מתיו ואיך למד, ואיך לזרז סביבות למידה שיתופיות מוקונות. סביבת הלימוד החדש גם מומנת שנייה בהגדרת תפוקים של צוותי החינוך בכתי הספר. אלה מפסיקים להיות "מורים" – המוחקים הבלתיים של ירע שעלהם להפיץ, והופכים ל"אפשרים" (facilitators) – תומכי למידה שמכוננים את התלמידים בתהילך של לימוד עצמי ועצמאית Hanover, 2014).

סבירת הלימוד החדש רועשת הרבה יותר – היא קבוצתית, מעודדת בנייה בידים ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירת תעירית טכנולוגית ומעדיפה לעסוק בפתרון בעיות מוחהים האמיתיים

בדי שזה יקרה, מעריכים חינוך צרכות להתחילה לעשות דברים אחרים ואנשי חינוך צרכים להשתמש במסאבי היצירתיות והטכנולוגיה העומדים להעמדם לרשומות, לחולל שנייניו והציגו לכל תלמיד ספר ביצירתוניה של מערכת החינוך הסינית". כיוון, הוא מסביר, "אם סין שואפת לארצאות אחרות, לפגוש תרבויות חדשות ולהציגו לכל תלמיד את דרכי ההוראה והלמידה המתאימות לו".

יצירותיות נתפסת כוים יכולות בעלת ערך תעסוקתי גבוה. חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מדריכים, ואלו דירגו הרצאת טבעים, הוא אמר בחרצתה המפורסמת (הרצאת טב) הצעירה ביותר עד היום, עם כ-300 מיליון ציפיות), אך עד שאננו מסיים את חוק לימודנו, רובנו מעריכים את הקשר בתchromות והנתירות האלה. יתרה מזאת, בתאי המיחзорים והנתירות האלה, ישרה או חזון. סקר כפוי שהמארגנים חיים אינטראקטיביים, לא מפתיע אם כן שמספרם של הקוראים לטפח וללמוד יצירותיות בתאי הספר עילאי בשנים האחרונות (Baras 2014).

בספרו "בתי ספר יצירתיים", שיצא לאורונה, קורא רובינסון להולל מהפה יצירותיות בתאי הספר שתשלב "ידע عمוק ורלוונטי יותר לתלמידיהם". בית הספר כפי מעקב אחר מגמות עכשוויות בחינוך הוראה ולמידה ומחפשים דרכים להפוך את חווית הלימודים בכית הספר למשמעותית ורלוונטי יותר לתלמידיהם. ורלוונטי יותר לתלמידיהם. בית הספר כפי בPsi"מ גבואה של מימון".

הבית ספרי מושרטט מסלול שמפר את הסדר ה苴תיי המסורתי. לא עוד תלמידים ישובים בשורות מול מורה יודע כל ומכסים בשקט את דבריו במחברת שיבחנו עליה כבעור כמה חורשים. סביבת הלימוד החדש ורעותה הרבה יותר – היא קבוצתית, מעודדת בנייה בידים ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירות טכנולוגיות, תלמידים ומורים יכולים לשתף פעולה, מתיו ואיך למד, ואיך לזרז סביבות למידה שיתופיות מוקונות. סביבת הלימוד החדש גם מומנת שנייה בהגדרת תפוקים של צוותי החינוך בכתי הספר. אלה מפסיקים להיות "מורים" – המוחקים הבלתיים של ירע שעלהם להפיץ, והופכים ל"אפשרים" (facilitators) – תומכי למידה שמכוננים את התלמידים בתהילך של לימוד עצמי ועצמאית Hanover, 2014).

סבירת הלימוד החדש רועשת הרבה יותר – היא קבוצתית, מעודדת בנייה בידים ושימוש במכשורם מסווגים שונים, עתירת תעירית טכנולוגית ומעדיפה לעסוק בפתרון בעיות מוחהים האמיתיים

בדי שזה יקרה, מעריכים חינוך צרכות להתחילה לעשות דברים אחרים ואנשי חינוך צרכים להשתמש במסאבי היצירתיות והטכנולוגיה העומדים להעמדם לרשומות, לחולל שנייניו והציגו לכל תלמיד ספר ביצירתוניה של מערכת החינוך הסינית". כיוון, הוא מסביר, "אם סין שואפת לארצאות אחרות, לפגוש תרבויות חדשות ולהציגו לכל תלמיד את דרכי ההוראה והלמידה המתאימות לו".

יצירותיות נתפסת כוים יכולות בעלת ערך תעסוקתי גבוה. חברת אי-בי-אם ערכה סקר בקרבת יותר מ-1,500 מדריכים, ואלו דירגו הרצאת טבעים, הוא אמר בחרצתה המפורסמת (הרצאת טב) הצעירה ביותר עד היום, עם כ-300 מיליון ציפיות), אך עד שאננו מסיים את חוק לימודנו, רובנו מעריכים את הקשר בתchromות והנתירות האלה. יתרה מזאת, בתאי המיחзорים והנתירות האלה, ישרה או חזון. סקר כפוי שהמארגנים חיים אינטראקטיביים, לא מפתיע אם כן שמספרם של הקוראים לטפח וללמוד יצירותיות בתאי הספר עילאי בשנים האחרונות (Baras 2014).

יותר בהשוואה לבתי הספר
הציבוריים".
איגוד מקצועי: "יש איגוד,
והוא משתדרל לעשות את
מלאתו, אבל הוא גוף חלש ולא
יעיל במיזוחו. עובדה, המורים
בבתי הספר הציבוריים מוחלפים
כל חמיש שנים. האיגוד מקשר
לאידאולוגיה קומוניסטית, וזה
לא עוד לו בהשגת מטרותיו,
בלשון העמלה".

בעיות במערכת החינוך:
לודעת, הבעיה המרכזיית בין
היא שאין איזון בין העבורה
לחיבת הפרטים. זה שגרתי פה
לחולוטין לעבור שישראל
ימים בשבע. לפעמים אני
עובד אפלו שמון שנות
שבוע. עעה רצנית אחרת היא
של תלמידים ביפן יש פעילות
מוסעדונים מעייפה מאוד. הם
מתאמנים מדי יום ממש שעות
ארוכות במוסעדונים שונים.
לכן, יותר ויותר מורים מצווים
שאני מכיר מудפים לא להיות
מורים בஸודות מלאות, כדי
להימנע מפעילות המועעדונים,
הדורות מהם שעות רבות. ווד'
דבר מוזר – רק לאחרונה הרשה
משרד החינוך היפני לסטודנטים
להוראה למלמד בכתי בספר
היסודיים את סודות הקריית.
עד עכשו הם הורשו למלמד רק
הקשבה ודיבור".

אנקדוטה: "זו לא בדיק
אנקרוטה, אבל חשב לי
לומר שאני מוגשים כאילו יש
לי משפחה ענקית. לעיתים
קורות אני פוגש תלמידים
לשעבר בקהילה, קורא עליהם
בעיתונים, שמע עליהם
ברשות החברתיות, וזה פשוט
נפלא. מודר משמה שלי הביאו לתוצאות
שהפעולות של הורים, כמו
– גדרו לתלמידים של להפוך
לאנשים טובים יותר".

משרה וחצי: 330,000 י"ן בחודש (כ-11,000 ש"ח)

מלמד בכתי ספר טוב ועשה
עובדתו טוב, והוא זוכה בכבוד
ובהערכה רבה".
חינוך רפואי מול ציבור:
ההינוך ביפן הוא חובה וחינם
עד גיל 15. שלוש שנים
העובדת שלפעמים אני
התיכון האחזרנות הייבות
והקולגות שלי נאלצים ללמידה
'בשביל המבחנים'. זה שונה
הספר הציבוריים רמת הציפיות
מאוד מה開啟ית ידע וערבים
להיות מורה כיוון שלמידות
הוקסמת מיפן ותרבותה, וזה
התלמידים לאנשים טובים
חמש שנים. למורים בכתי הספר
את חלומי".
היחס למורים: "המורים
היפנים אהובים מאוד ווזכרים
בקהילה. היכרות בכתי הספר
המורים הורים, כמו, לא זכרים
להזדהחה בכחנות גבוההים
לאותו יחס. עם זאת, אם אתה

ニシノ: "אני מורה כבר עשר
שנתיים".
מלמד: "בני 13 עד 18".
בביתה: "42 תלמידים. יש לנו
שולחות וכיסאות, לחות שחזור
ולוח לבן, מחשבים אישיים, גנוג
רישקים ומרקן".
שעות עבודה: 21 שעות
שבועית – 15 שעות בכיתה,
שש שעות אימון בשיחה אחד
על אחד. בנוסף אני מקדים
עשרות שעות בשבוע לבדיקת
עבדות ובחינות. אני גם נתן
שירותי יעוץ שבועיים".
חופשות: "בחורשים בשנה –
הורש בקייז, שבועיים בחו"ר
ושבועיים באביב".

שכר: "עבדו כשישים שעות
עובדת שבועית, הכוללת גם
הציג משרה בבית ספר אחד, אני
מקבל כ-330,000 י"ן בחודש,
קצת פחות מהשכר הממוצע
ביפן".
הבחירה בהוראה: "הרמתי
מאוד מהאפשרויות להפוך את
הספר הציבוריים רמת הציפיות
או מהאפשרויות להפוך את
הוקסמת מיפן ותרבותה, וזה
נראה לך דרך מצוינת למסמך
טלפון סלולרי לצורכי למידה בולם".
אוהב בעבודה: "באופן כללי,
אני טיפוס שאוהב לעוזר
לאחדים בפטרון הביעות
ההצלחה בהנחות גבוההים.
אולי זו

בשנה שעברה, כ-45 אחוז מכתבי הספר
בארכיות הברית יישמו מדיניות זו, הנובעת
מן העולות הגבוהות הכרוכות בהצידות
מערכות בכמות מסוימת שתאפשר
למידה משמעותית לכל הלומדים.

לבוחן מחדש את матרות החינוך

גם מי שאינו סבור שכתבי הספר סיימו
את תפקודם ההיסטורי ויש להם עוד מקום
בזירה החברתית, מאינים כי עליהם להגדיר
את עצם מה חדש בתוך הסביבה המשנה
במהירות. "בתי ספר יכולים להמשיך לפחות
תקפידי חשוב בהיותם של צעירים וקholes",

דצמבר 2015, שהוקרש לנושא.
סבירות בעבודה מיקריות מציאות
לЛОדרים חווית למידה יצירתיות המבוססת
על פתרון בעיה מסדר גבורה באמצעות
ידים, בנייה, פירוק ובניה מחדש וכן שפה
בכלים טכנולוגיים מסוגים שונים בזווה
שבין פשוט ומסכם לוחות אדריאנו. לפ"ז
דוח הוריון, בשנה ערך השנתיים הבאות
תתרחב המגמה ויותר בתзиית ספר יפתח חיל-
עבודה מסווג זה.

...

כニיטה של טכנולוגיה לסייע הבית
ספרית מתבטאת גם בהטמעת המהירה של
טלפונים חכמים אישים בתהליכי הלמידה.
לשם "אָבָּ".

לפתרון בעיות אמיתיות.
מיומניות בתחום של עבודה כובוצית
ושיתוף פעולה ומונות מובן עם מיומניות
המאה העשורים ואחת, והן הולכת ומתבססות
כרגע ליום בכתבי ספר. דוח הוריון צופה כי
בתוך שלוש עד חמישה שנים יתרחב השימוש
במכשירים טכנולוגיים מסוגים שונים
שבין פטש ומסכם לוחות אדריאנו. לפ"ז
דוח הוריון, בשנה ערך השנתיים הבאות
תתרחב המגמה ויותר בתзиית ספר יפתח חיל-
עבודה מסווג זה.

זה אודות נוספת נספה לעליה בחשיבות הלמידה
השיטופית. בסדרת שאלות חדשה מתבקשים
הנחננים לפתור בעיות כשם משתפים
שיתוף פעולה עם דמות וירטואלית העונה
לשם "אָבָּ".

טכנולוגי יהוד

נייר מדיניות מ-2016 של המשרד
לטכנולוגיה החינוכית בממשל האמריקאי
בנושא מוכנותם של בתים ספר לעתיד
קובע כי השאלה העומדת בראש סדר
הימים החינוכי אינה אם צריך להשמש
בטכנולוגיה בתהליכי הוראה ולמידה, אלא
כיצד טכנולוגיה יכולה לשפר את הלמידה
ולהבטיח נג Ishות לחוויות לימודים באיכות
גבוהה לכל התלמידים.

בעבר ניסו בתים ספר להילחם בכニיטם של
מכשירים סלולריים לכיתה, אליהם הווים
המגמה התהפהה ובתי ספר לומדים לנצל
על סוגית השינוי ב涅גשיות לטכנולוגיה
ולדרשת האינטראקטן [...] צריך לבחון מהדרש
את המטרות והפרקטיות [של עולם החינוך]
כך שנוכל להבין את השפה החדש ואת
המיומנויות והעמדות שתלמידים צריכים
כדי למצוא את דרכם בעולם מושתת" Dixon
(2015).

**דוח הוריון, המנטר מגמות בתחום של
טכנולוגיה חינוכית, צופה כי בשנתיים-שלוש
הבאות יחול גם שינוי בתפיסה התלמידים בתבי
הספר והם יוגדרו כ"יוצרים" ולא "צרכנים"**

**בעבר ניסו בתים ספר להילחם בכנים שלהם
של מכשירים סלולריים לכיתה, אלום היום
נתונה בມוגמת ירידה, וכוחם ויכולותיהם
של מוחשיים עולים. הטכנולוגיה מאפשרת
גבוהה לככל התלמידים.**

**עוד קוביים מהבר הנייר כי עלות
של מכשירים טכנולוגיים מסוגים שונים
את המאוב הוויין בקב' דים של התלמידים.
סקר ארצית בנווא שימוש במכשירים
של מוחשיים עולים. הטכנולוגיה מאפשרת
גבוהה לככל התלמידים.**

**בעבר ניסו בתים ספר להילחם בכנים שלהם
של מכשירים סלולריים לכיתה, אלום היום
נתונה בມוגמת התרבות ובתי ספר לומדים לנצל את
המגמה התהפהה ובתי ספר לומדים לנצל את
המשך הזמן בקב' דים של התלמידים**

המשך הזמן בקב' דם של התלמידים

אפו לאנשי חינוך לעצב מחדש את סכיבת
הലמידה הבית ספרית. מושב ענן בית ספר,
לימוד באמצעות מעברות וירטואליות וספרי
טלפונים ניידים הם רק מkeit הטכנולוגיות
הקרובות או כבר החלו להתנסות בהם בכתבי
הספר, והשימוש בהם צפוי להתרחב בשנים
 הקרובות. שינויי הדרישות ירדו את מדרישות
במדיניות אירופה את מדרישותם בתבניות
ספר עלי-יסודיים שדרשו שהם הם משתמשים
בטלפונים סלולריים לצורכי למידה בולם
לפחות פעם בשבוע בכתבי ספר הוא הופיעם של
בדרכו מתרחשת גם מדיניות השימוש
במכשירים מיקרים (maker spaces) – סכיבות
בעזרה שהן תלמידים יוכלים להתנסות
למיודה בבית הספר, מדיניות הדועה בשם
בכינוי, פירוק ובניה מחדש או (עדי) BYOD
כחך מקובוצה (ראו גם בגילון הד חינוך

ארצות הברית / טקס

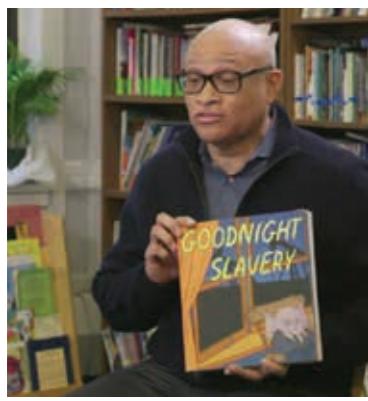
בתוכנית הלילה: ביקורת על ספר הילמוד בהיסטוריה

לארי ווילמור, קומיקאי ומנהה התכנית NIGHTLY SHOW, העלה בתוכנית באחד מערבי דצמבר גרסה סטרית לספרה העל-זמני של מרגרט וויין בראון "לילת טוב ירחה". הגרסה של ווילמור נקראה "לילת טוב בערות", ומתרחשה הלגמרי לא הומוריסטית היא למתה ביקורת חריפה על ספרי הלימוד בהיסטוריה.

"אחד הדברים שטකנים אוהבים הוא הבנת ההיסטוריה", אמר ווילמור במונולוג הפתייה של התכנית, והציג רוגנות לשינויים שהוכנו בשנים האחרונות לספריו ההיסטוריים הנלמדים בכתי הספר בטקס בפרט וברחבי הארץ הברית בכלל – החלפת המונה סדר בעדרים במנוח "הסדר האטלנטי המשולש"; היעדר אזכור לקולוקס קליאן ולחוקים ג'ים קרוואו וועוד.

מאזור שספרי הלימוד האלה לא יהלפו בעשור הקروب, ומחלקת החנוך של מהוו טקס החיליטה שלא לאפשר ביקורת אקדמית עלייהם ותיקון טעויות, צילם ווילמור להכנית שעת ספרו סטירית בבית ספר יסודי בטקס, ובها הוא מזכיר את הגורסה הביקורתית שלו בספר הילמוד.

tinyurl.com/z88dqj9

לארי ווילמור והספר הסטירוני. צילום מסך

כרזת תמייה במורה המוסלמית שהעלתה גולשת לאינסטגרם איוו: Gaia Degri

ארצות הברית / ניו ג'רזי

האם המורה פוטרה מפני שהיא פלסטינית?

סירין האשם, מורה להיסטוריה בכתב ספר תיכון ציבורי בניו ג'רזי, טובעת את בית הספר שלימדה בו בעינה שפיטר אותה משום שהיא מודעה כאמריקאית מוסלמית מוציאה פלסטיני ונשומ שחקרינה בכיתה סרט על מלליה יוספזאי, כלת פרס נובל. לטענת המורה, מנהלת בית הספר, סוזן קולי, זינה אותה לאחר ההקרנה ואמרה לה שהגיעה תלונות מהורים. האשם השיבה שאת הרעין להקרנת הסרט היא קיבלה מעמידה שהקרינה אותו בכיתה יום קודם. לדבריה, המנהלת דפקה על השולחן ואמרה: "אבל את לא לינדווי", והודעה לה שהיא אינה יכולה ללמידה כמו כן. עמידה הלא מוסלמים והלא פלסטינים. במקורה אחר, בקשה אותה המורות מהאש לתורגם לכיתה שישת סקייפ עם פלסטיני, שתלמידיה לומדים על חיוו דרכ ספרו של סנדי טולן "עז הלימון". ארוע זה גורר עוד תלונות מהורים ופוטט בפייסבוק שבו נכתב כי אהיה של האשם טורויסט, שהיא אנטישמית ושהיא מפליה לדעה תלמידים יהודים או תלמידים במסכימים תלמידים לא כתולים.

בתביעה טעונה האשם, בין השאר, שהרו לה שלא להזכיר בכיתה נושאים כגון אסלאם או המורה התיכון ולא להலיך עם תלמידיה חוות הקשרות לרבות או לרקע שללה.

הורים רבים יצאו להגנה של האשם, ותלמידים נלחמים למען ברשות החברתיות עם החטא #FightforHashem. אך מחו ניו ג'רזי מפרק את הטענות ומצירר שלא מוכיח בפיטוריהם, אלא באיחידוש הווה ושהסיבות הוסברו לה במלואן ואין להן "כל קשר לדת, לאום או כל היבט לא ראיי אחר".

tinyurl.com/he2krs9

tinyurl.com/hva5dgp

דיאן איסל宾, שרת החינוך
צילום: ויליאם מרפוי, ויקיפדיה

אירלנד

שרת החינוך ביטלה חוק בן חמישים שנה

שרת החינוך של אירלנד, דיאן איסל宾, ביטלה בתחלת 2016 את חוק 68, חוק בן חמישים שנה. החוק, שנחשב לאבן יסוד במערכת המשפט. סטטיון ווינטראטום, מנהלת אחר המורים לздрав שיטות מתקדמות, הסבירה שמניעת הסדרנה היא להעניק את הבהנה בנוגע לשיטות החברתיות בתי הספר, ולדריכים אפשריות להגברת המשמעות החברתיות בתי הספר. "שיטת הזאת", אמרה, "מכירה ביכולות הקורבן ומעודדת את התוקף לקבל על עצמו אחריות".

"אני שמחה שהחוק בוטל", אמרה שר החינוך, "הוא היה ארכאי ולא נתן מענה לאופיה המגונן והambil של מערצת החינוך מודרנית שלנו. חוק 68 היה סמל. סמל של העבר שלנו, ולא של העתיד".

כ-98 אחוז מכל בתי הספר היסודיים באירלנד הם בהנהגת הכנסייה הקתולית, עובדה המקשה מאוד על תלמידים חילונים או בני דתות אחרות, מאחר שההורם נאלצים לרשום את ילדיהם לבתי הספר האלה בשל היעדר בחירה. אך כעת מתכוננת הממשלה לפתח גם תוכנית למידום הרשה בנושא דת, אמונה ואתיקה, כדי ללמד תלמידים על דתות ואמונה אחרות.

tinyurl.com/gnjdt2f

ארצות הברית וג'מייקה

דבר במקום להרבי

"צד משקם", תוכנית בינלאומית שפותחה מרכזו לצדק ולהשלמה, רואה בפיש לא רק הפטת חוק, על פי תפיסת הארגון, כיון שפע מסב נזק לאנשים, ליחסים ולחילול, הוגבהת חרואה אליו חייבת לכלול טיפול בנזקים שנגרמו. והדרך הטובה ביותר לטיפול כזה היא סיוע לצדרים המעורבים, אם הם מעוניינים בכך, להיפגע ולשוחח על הפגיעה ועל הדרכים לתקן.

ברוח זו פותחה גם תוכנית לטיפול בעובות ממשמע בתכי ספר: במקום להשרות או לסלק תלמידים שהתרפעו או היו מעורבים באירועים אלה, השיטה חותרת ליישב סכסוכים ולהעצים את קהילת בית הספר דרך שיחה ודיאלוג כובץ.

בתים ספר באוקלנד, קליפורניה, אימצו את התכנית כבר לפני כמה שנים, והנתונים מראים שישוורי השעה בהם ירדו מ-34 אחוז ב-2011 ל-14 אחוז בלבד בשנתיים הבאים. תופעת ההיעדרות הכרונית הצטמצמה אף היא במידה ניכרת ושיעורי התלמידים המסיימים תיכון על-העיר. בטיג' גיבסון, אחד ממנחי התכנית בכתב הספר "עדנה ברואר" באוקלנד, אומר שבקום לכלכת

מכות, תלמידים מבקשים לישב את המחלוקת במגע של שיחת מהווות חינוך נוספים במספרים בארכוזות חברתיים, אף שאין עליהם הסכמה. מבקירה טענים, שהמעגל מזקיר מادر טיפול כובzie וועל גורם לתלמידים להשוב שם ידכו על רשותיהם יכולו לחמק מהחריות ומעונש על התנהגותם. אך תומכיה סבורים שהשיטה עשויה לתת מענה בעיקר לבעיות של מיעוטים, שייעור ההשעות בהן גבוהה יחסית לבתי ספר שרוב תלמידיהם לבנים.

ולא רק בארצות הברית. ב-21 בפברואר השנה השתתפו כמה בתים ספר במערב ג'מייקה בסדנה שארגן משרד המשפטים במסגרת שבוע הצדקה המשകם. סטטיון ווינטראטום, מנהלת אחר המורים לздрав שיטות מתקדמות, הסבירה שמניעת הסדרנה היא להעניק את הבהנה בנוגע לשיטות החברתיות בתי הספר, ולדריכים אפשריות להגברת המשמעות החברתיות בתי הספר. "שיטת הזאת", אמרה, "מכירה ביכולות הקורבן ומעודדת את התוקף לקבל על עצמו אחריות".

tinyurl.com/hr2oddm

tinyurl.com/jbjc7q

restorativejustice.org

דף הבית
של אתר
הmonic לצדק
והשלום
צילום מסך

שלטי מחאה של התלמידים צילום: אין מקלען, אינסטגרם

ארצות הברית / שיקגו תלמידים מהו נגד סגירות ספרייה בית הספר

תלמידים בניה ספרייה שיקגו ארגנו "מחאת קריאה" כדי למנוע את סגירת ספריית בית הספר ואת פיטוריה של הספרנית, שרה סייג. בעקבות מהות התלמידים הגיעה תרומה אוניברסית המאפשרת את המשך עכבותה לפחות עד סוף שנת הלימודים.

סייג סיפרה לוושינגטัน פוסט בדצמבר האחרון שהופעה מיוותת התלמידים: "הבה מבוגרים אומרים שהנטה ערך ספרייה וספרנית כי 'הכל מלא בגוגל', והם גם אוהבים להשミニ את בני הנוער של היום ול להגיד שם לא קוראים ספרים, אבל הילדים מבינים שהוא נכון והם הצליחו ללמד את המבוגרים משווה".

מקסים בענייני שיחלים גלו כוות מודעות".

לפי איגוד המורים המקומי, בשנת 2012 היו כ-67 מתווך 97 התיכונים בהם ספרנים במשרה מלאה, ואילו היום יש רק בשלושה. סייג אמרה שהיתה רוצה שחבריה למקצוע יקבלו חורה את משרותם ושאותם תלמידים שכירום יש להם בבית הספר סתם חדר במבנה שבו עמד ספרייה יקבלו אותה בחורה.

tinyurl.com/zvftkv5

דגם הספרייה
שבנו
התלמידים
בטיסטס
צילום: tame.org

ארצות הברית / טקסס ספרייה קטנה ומטריפה

תלמידי חטיבת הבנינים בבית הספר TAME בעיר אודסה שבtexass בנו ספרייה זעירה בצוות הדרודיאד אַרְטּוֹ דִּיטּוֹ (R2-D2) מסדרת הרכבים "מלחתה הכוכבים". הרגם, שגובהו 1.80 מטרים, עשוי מוחומרים ממוחודים, והוא נבנה במסגרת פרויקט הספריות הקטנות של ארגון לשירות ספרים ללא כוונות דוחה. הפרויקט Free Little Libraries שנולד ב-2009 כיוזמה מקומית בויסקונסין, הפרק מאו לתנועה חברתית וקהילה רחבה הוקמו עד היום יותר מ-36 אלף ספריות קטנות בארץות הברית ובעד ארבעים מדינות בעולם.

מטרות הפרויקט הן להנגיש ספרים לקהילה, לרבות באורות שרתם האוריינית בהם נמכה וספרים אינם נגישים בהם כולל; לטפח ורגלי קריאה בקרוב לילדי ומבוגרים ולהפיץ אהבה לקריאה. אפשר לבנות מתקן ספרים בלבד או לקנות מהארגון תיבת עץ ולהניחה בתוכה ספרים. עוברים ושבים מזומנים לחתת ספר ולהשאיר ספר. הרעיון הוא שלא צריך לנוטר רחוק עד הספרייה העירונית, לא צריך כרטיס ספרייה ואין Kensot על אחרים.

אנשים מסוימים שהורוות לתיבה קטנה עם ספרים שהזבבה על הדשא ליד ביתם או ליד תחנת הנסועות של בית הספר האזורי, הם התחילו להרכיב את השכניהם ולהתידיד אtam.

tinyurl.com/m2d6qdb

מבחן ספריות קטנות מרחבי ארצות הברית צילומים: דף הפיסטוק של הארגון

צילום:
Katsuhisa Kida/
FOTOTECA,
Tezuka
Architects

הוא הצליח להשתקם, ובניתו הגן סביבה היא דרך להקלת לוכוד. המבנה המיוחד עשוי עץ וזכוכית, והילדים יכולים לטפס לכיתה גם לחשמש במדרגות. "חשתתי שהעץ צריך להיות יותר מהמבנה", אמר האדריכל טקהרו צוקה, "או עיצבתי את המבנה כך שהיא יכולה כמה שיוטר קלייל". בהרצאה של צוקה באתר "טד" על גן הילדים יצא הדופן צפו יותר משלושה מיליון בני אדם.

tinyurl.com/p4trbom
tinyurl.com/pzf88r9

וּפָנִים גן ילדים מסביב לעץ

אחד מאגפי גן הילדים "פוג'י" שמחוץ לטוקיו נבנה סביב עץ ולקובה בין חומות. אף שופת טיפון פגע בעבר בעץ,

הוא האדריכל טקהרו צוקה, "או עיצבתי את המבנה כך שהיא יכולה כמה שיוטר קלייל".

ההרצאה בטד:

קylie Shorrock. העניקה השראה למורים
נוספים צילום מסך אירב-יסי

קיבלו השראה, החלו לישם את הרעיון בכיתותיהם ולהעלו תשובות נכהרות וסולידריות. הילדה שכתבה שאין לה עם מי של תלמידים לחובנות הטוויטר שלם. אפשר למצוא אותן תחת החטאג #IwishMyTeacherKnew#.

tinyurl.com/7cpo2s

ארצות הברית / דנמרק מכתבים למורה חושפים אישים

"היהתי רוצה שהמורה שלי תדע שאנאי, שליל לא תלמיד חותמת לי על יומן הקריוא", כי הרבה פעמים היה לא בבית"; "היהתי רוצה שהמורה שלי תדע שלא ראיתי את תלמידיה ולהלבין, לדבריה, משחו על כהה. היא בקשה מהם להשלים בכתב העט המשפט "היהתי רוצה שהמורה שלי תדע

ש...".

חלק מהתחשובות "שברו את לב",

סירה להדרשות אייביס. תלמידים

אחדים ענו תשובות מתברחות, אבל אחרים

חשפו בתשובותיהם מזמנים משפחתיים

וחברתיים לא פשוטים, למשל: "היהתי

רוצה שהמורה שלי תדע יותר מפעם אחת

בכיתת כדי להזכיר שיעורים", "היהתי רוצה

שהמורה שלי תדע שאין לי עם מי לשחק".

**חוברת
"זכיונות"
לשנת תשע"ו
למנוי "הՃ הحينו"
המעוניינים
ולמצטרפים חדשים**

הՃ הحينו
אל המאה ה-21

זכיונות
לשנת תשע"ו
הטורור המורים

לעומם מ'באותו
לעומם מ'באותו

www.itu.org.il

לקבלת החוברת צרו קשר:
טלפון: 09-6922930 | פקס: 09-6928221 | อ.ה.: hed@morim.org.il

הקפידו להשאיר פרטים ברורים בפניםיכם: שם מלא, מס' ת.ז. מס' טלפון נייד וכו'.

Alphonsus Fok, Prudence Upton

אוסטרליה

אוטובוס ישן הפך לספרייה ניידת

לרגל פסטיבל לספרות ילדים ונוער שהתקיים בסוף השנה שערבה בסינני הימינו מארגנו מודל של ספרייה ניידת מקבוצת האדריכלים (Laboratory for Visionary Architecture) LAVA

למיוש הרעיון הקימו אדריכלים לתchia אוטובוס ישן שמצאו במגרש גראטאות. את מקום של מושבי הנוסעים שפרקו וופסים שישים מטרים של מדרפים לספרים ולמשകים. 125 לוחות

ע"ז הפכו לפסל ישיבה דקורטיבי ומוקרי, שהרכיב לאורך דפנות הפנים של האוטובוס.

שתחו של האוטובוס, כ-25 מ"ר בסך הכל, חולק לאربעה אזוריים, המתמזגים זה בזה: אודור ספריה, התופס את מרבית השטח, ובها כ-750 ספרים; אודור

לקראיה והתקנוטה בחילוק האחרון; אודור מולטימדיה, הכול משחקים ומערכות אוזניות להאזנה לסיפורים; ובקדמתו – תא נגג, שלצדו שני מושבים לנוטעים.

הספרייה הניידת מיוירת היטב הודות לחילוניות המרובים לאורך דפנות האוטובוס וכגגו, ובנוספ עלייהם הותקנה בו תאורה מלאכותית. "כדי להחיז את הספרים לילדים בכל הגלים", אמר האדריכל כריס בוסה, שהוביל את תכנון

הפרויקט, "עיצבנו את פנים האוטובוס כسبביה מונה".

במהלך ימי הפסטיבל נדרשה הספרייה בין 28 בתים ספר סידני והתארחו בה כ-4,000 ילדים. כתה היא ממשיכה לנדרור ולהשתתף באירועי תרבות.

MICHAEL YEKOBSON

מסד הבנק של המורים גאה ללוות את פרויקט "המורה של המדינה"

• [f](#) או "המורה של המדינה" Ynet.co.il/morim

